

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

HAVAINTOJA ZAPAD PÄÄSOTAHARJOITUSTEN YHTENEVISTÄ TEKIJÖISTÄ

Pro gradu -tutkielma

Yliluutnantti
Juuso Keränen

Sotatieteiden maisterikurssi 10
Maasotalinja

Maaliskuu 2022

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Kurssi Sotatieteiden maisterikurssi 10	Linja Maasotalinja
Tekijä Yliluutnantti Juuso Keränen	
Opinnäytetyön nimi HAVAINTOJA ZAPAD PÄÄSOTAHARJOITUSTEN YHTENEVISTÄ TEKIJÖISTÄ	
Oppiaine, johon työ liittyy Sotataito, operaatiotaito ja taktiikka	Säilytyspaikka Maanpuolustuskorkeakoulun kirjasto
Aika Maaliskuu 2022	Tekstisivuja 63 Liitesivuja 00
TIIVISTELMÄ	
<p>Zapad -sotaharjoitukset ovat Venäjän federaation Läntisen sotilaspiirin ja Valko-Venäjän alueella järjestettyjä strategisen tason sotaharjoituksia. Niihin osallistuu monipuolisesti joukkoja ja erilaisia sotilaallisia suorituskykyjä Venäjältä ja Valko-Venäjältä. Niiden tarkoituksena on kehittää liittovaltion yhteistoimintaa ja vastata alueelliseen sotilaalliseen uhkaan. Osaltaan ne ovat kuvanneet sotilaallisten kykyjen kehitystä ja suuntauksia. Samoin Zapad -harjoitusten merkitys ja ajankohtaisuus on tämän tutkimuksen julkaisun yhteydessä erittäin oleellinen Venäjän aloitettua sotatoimet Ukrainaa vastaan vuoden 2022 alussa.</p> <p>Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella kaikkia 2000-luvulla tapahtuneita Zapad harjoituksia yhtenä suurempana kokonaisuutena harjoitusten yksittäisen tarkastelun sijasta. Samoin tutkimuksen tavoitteena oli tunnistaa kokonaisuutena harjoitusten keskeiset yhtenevät rakenneosat ja niiden ilmentymisen muodot.</p> <p>Tutkimus toteutettiin kahdessa vaiheessa hyödyntämällä aineistolähteistä sekä teorialähteistä analyysiä. Ensimmäisessä vaiheessa materiaalista tunnistettiin keskeisimmät harjoitusten rakenneosat ja niiden merkittävyyttä tarkasteltiin verrattuna kahteen venäläistä sotataitoa käsittelevään väitöskirjaan. Tämän vaiheen perusteella tunnistettiin kolme keskeisintä rakenneosaa: <i>joukkojen kompositio</i>, <i>strateginen keskittäminen</i> ja <i>johtamisen järjestelyt</i>. Tutkimuksen toisessa vaiheessa tunnistettuja rakenneosia käytettiin tutkimuksen ohjaavana teoriana analyysien toteuttamiseen. Näkökulmana tutkimuksessa käytettiin Zapad -harjoitusten uhkakuvia ja niiden ilmenemistä rakenneosissa.</p> <p>Tutkimustulosten perusteella harjoitusten rakenneosat esiintyvät hyvin samankaltaisesti kaikissa tarkastelluissa harjoituksissa. Joukkojen kompositio oli hyvin yhtenevää harjoitusten välillä ja suurimmat muutokset toiminnassa olivat lähinnä osallistuvissa organisaatiokokoonpanoissa sekä välineiden kehityksessä. Huolimatta eri harjoitusten osin poikkeavista uhkakuvista joukkojen toiminnallisuudet säilyivät hyvin samankaltaisina. Joukkojen strategisein tason keskittäminen säilyi niin ikään varsin yhtenevänä harjoitusten välillä. Eri keskittämisen menetelmien harjoittelu, oman toiminnan suojaaminen ja maahanlaskujoukkojen runsas toiminta olivat keskeisiä toistuneita elementtejä. Johtamisen järjestelyiden osalta toimintatapojen ja teknologian kehityksen hyödyntäminen olivat kaikkien harjoitusten keskiössä. Samoin toimintojen automatisoinnin hyödyntäminen ja <i>JOINT-toimintakyvyn</i> kehittäminen nousivat toistuvasti esille.</p> <p>Harjoitusten virallisista uhkakuvista huolimatta käytännön toiminta oli toistuvasti samankaltaista ja merkittäviä eroja ei ollut huomattavassa. Kokonaisuutena tutkimus vastasi miten Zapad -harjoitukset rakentuvat keskeisistä rakenneosistaan.</p>	
Avainsanat Venäjä, sotaharjoitukset, venäläinen sotataito, Zapad, Zapad -sotaharjoitus	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO.....	1
1.1	AIHEALUEEN ESITTELY	1
1.2	TUTKIMUSTILANNE.....	3
1.3	TUTKIMUSTEHTÄVÄ, VIITEKEHYS, NÄKÖKULMA JA RAJAUKSET	7
1.4	TUTKIMUSMENETELMÄT JA TUTKIMUKSEN RAKENNE	10
1.5	LÄHDEAINEISTO JA LÄHDEKRITIIKKI	12
1.6	KESKEISET KÄSITTEET	16
2	TINASOTILAITA VAI TAISTELIJOITA – HARJOITUSJOUKKOJEN KOKOONPANO.....	19
2.1	ZAPAD 09	20
2.2	ZAPAD 13	22
2.3	ZAPAD 17	24
2.4	ZAPAD 21	25
2.5	JOHTOPÄÄTÖKSET	27
3	LIIKE JA SUUREMPI KUVA - STRATEGINEN KESKITTÄMINEN	32
3.1	ZAPAD 09	33
3.2	ZAPAD 13	34
3.3	ZAPAD 17	36
3.4	ZAPAD 21	37
3.5	JOHTOPÄÄTÖKSET	39
4	KUKA VIE JA KETÄ - JOHTAMISEN JÄRJESTELYT	43
4.1	ZAPAD 09	44
4.2	ZAPAD 13	45
4.3	ZAPAD 17	47
4.4	ZAPAD 21	48
4.5	JOHTOPÄÄTÖKSET	50
5	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	54
5.1	SYNTEESI JA POHDINTA	55
5.1.1	<i>JOUKKOJEN KOMPOSITIO.....</i>	<i>56</i>
5.1.2	<i>STRATEGINEN KESKITTÄMINEN.....</i>	<i>57</i>
5.1.3	<i>JOHTAMISEN JÄRJESTELYT .....</i>	<i>58</i>
5.1.4	<i>POHDINTA.....</i>	<i>59</i>
5.2	TUTKIMUKSEN ARVIOINTI.....	61
5.3	JATKOTUTKIMUSEHDOTUKSET	62
	LÄHTEET	64

HAVAINTOJA ZAPAD PÄÄSOTAHARJOITUSTEN YHTENEVISTÄ TEKIJÖISTÄ

1 JOHDANTO

1.1 Aihealueen esittely

Tässä tutkimustyössä käsitellään Venäläisen sotataidon ilmentymistä käytännön tasolla operatiivisstrategisissä sotaharjoituksissa. Tutkimuksen taustana ovat venäläisessä sotataidossa esiintyvät perusteet ja periaatteet sekä doktriinissa esitetyt keskeiset tekijät. Näiden tekijöiden pohjalta tarkastellaan Venäjän federaation Läntisen sotilaspiirin strategisia Zapad -pääsotaharjoituksia.

Läntinen sotilaspiiri on sijainniltaan lähimpänä Suomea, Baltian maita sekä muuta läntistä Eurooppaa. Näin ollen sen piirissä tapahtuvaa toimintaa on keskiössä tarkasteltaessa Venäjän länteen päin suuntautuvaa toimintaa. Sotaharjoituksena Zapad on yleisluontoisesti Läntisen sotilaspiirin alueella toteutettava strateginen pääsotaharjoitus. Se kokoaa yhteen joukkoja ja sotilaallisen suorituskyvyn elementtejä sekä Venäjältä, että Valko-Venäjältä.

Työtä voidaan pitää ajankohtaisena ja tärkeänä. Venäjän sotilaallinen aktiivisuus eri konflikteissa ja sotavoiman kehittäminen on ollut yhä enemmän esillä viimeisen vuosikymmenen ajan. Tämä aktiivisuus on ollut näkyvillä etenkin Venäjän operaatioissa Syyriassa ja toiminnassa itä-Ukrainan separatistialueilla sekä Krimin valtauksena.¹

Etenkin ajankohtaiseksi tämän työn tekee Venäjän toiminta 2021 syksyn ja vuoden 2022 alussa. Syksyllä 2021 Venäjä alkoi koota sotilaitaan ja kalustoaan Ukrainan vastaiselle rajalle. Samoin se kokosi suuren määrän joukkojaan Valko-Venäjälle sotaharjoitukseen. Kaikki joukkojen siirrot kulminoituivat 24. päivä helmikuuta 2022 alkaneeseen hyökkäykseen Ukrainan maaperälle.²

Venäjä on pyrkinyt kehittämään sotavoimaansa merkittäväällä tahdilla Neuvostoliiton hajoamisen ja 2000-luvun alun jälkeen eri reformeilla. Vuonna 2008 alkanutta sotilasreformien sarjaa voidaan pitää yhtenä merkittävimmistä kehityksistä Neuvostoliiton hajoamisen jälkeiseltä ajalta.³ Näiden uudistusten voidaan katsoa aloittaneen merkittävän kehityskulun asevoimien yleisessä kehittämisessä. Viimeaikaisten tapahtumien perusteella pääsotaharjoitukset nähdään tämän työn osalta merkittävinä asevoimien nykytilan ja toiminnan kuvaajina. Asevoimien kehitystä tarkastelemalla voidaan löytää myös sotataidollisessa kehityksessä tapahtuneita muutoksia.

Tutkimuksen aihe on valikoitunut tutkittavaksi tukijan oman esityksen perusteella. Aiheen valintaan vaikutti tutkijan oma kiinnostus syventää osaamistaan Venäjän asevoimista ja niiden toiminnasta. Tutkijan aiempi tietämys aiheesta oli paljolti koulutuksen myötä saadun opetuksen, uutisoinnin ja muutamien kirjallisten lähteiden varassa. Samoin aiemmin hankitun substanssiedon voidaan katsoa edustaneen juuri senhetkistä näkemystä ja ymmärrystä, eikä niinkään siitä hetkestä katsoen tulevaa. Näin ollen pääosa tutkijan aiemmasta venäläisen sotataidon ymmärryksestä oli ainakin osin vanhentunutta. Samalla aiheen primäärikielen puutteellisen osaamisen takia tutkijalla ei ollut laajinta mahdollista ymmärrystä aihepiirin koko laajuudesta sekä tarkemmista nyanssieroista.

---

¹Kofman, Michael: *The Crimean Crisis and Russias Military Posture in the Black sea*, 19.08.2016, [<https://warontherocks.com/2016/08/the-crimean-crisis-and-russias-military-posture-in-the-black-sea/>] luettu 08.03.2022; Kofman Michael: *The Misadventures of Russia and the United States in Syria: Complete strategy implosion*, 11.10.2016, [<https://warontherocks.com/2016/10/the-misadventures-of-russia-and-the-united-states-in-syria-complete-strategy-implosion-edition/>] luettu 08:03.2022

² Helin, Satu, Pylkkö, Tommi, Vähäkangas, Harri: *Katso aikajanalta, miten Venäjän aloittama sota on edennyt*, 24.2.2022, [<https://yle.fi/uutiset/3-12331818>] luettu 08.03.2022

³ Rautala, Ari: *Venäjän sotilasreformi - Asevoimien uusi ilme*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 4: työpapereita No 51, Juvenes Print, Tampere 2014, s. 28.

Tutkijan itse esittämänä aiheena, tutkimus oli aluksi vailla tarkempia rajoituksia ja tarkempaa viitekehystä. Työhön perehtymisvaiheen alussa työtä on saatu liitettyä tarkemmin vastaamaan tutkittavan aihealueen tarpeita. Pääasiallinen tutkimuksen tarve kohdistuu sotaharjoitustoiminnan tutkimiseen ja sen merkityksen selvittämiseen.

1.2 Tutkimustilanne

Tutkittava aihealue ei ole yleisessä sotatieteellisessä tutkimuksessa uusi. Venäläistä sotataittoa on tutkittu useissa eri yhteyksissä. Aihetta käsitteleviä tutkimuksia ja artikkeleita löytyy, niin sotilaallisista, kuin siviililähteistäkin. Tieteellisempien tutkimusten lisäksi näistä aiheista löytyy myös useita blogeja ja vastaavia ei tieteellisen käytännön mukaisia tutkimuksia.

Tämän tutkimustyön kohteena olevista Zapad -sotaharjoituksista kertovia materiaaleja on tunnistettu useista eritasoisista lähteistä. Tarkasti tähän aihepiiriin keskittyvä kotimainen tutkimus on vähäisempää. Pääosa sotaharjoituksista käsittelevästä materiaalista on virkatutkimuksena tehtyä työtä tai artikkeleita sekä niitä vastaavia tuotoksia, opinnäytetöiden jäädessä hieman yllättäen vähemmistöksi.

Venäläistä sotataittoa on tutkittu kotimaisissa opinnäytetöissä, joskin se on jäänyt vähemmistöasemaan. Samoin kaikki aihetta käsittelevät työt eivät ole tutkimuskohteidensa tai näkökulmiensa takia täysin tätä tutkimustyötä hyödyttäviä. MPKK:n FINNA kirjaston sivuilta tarkasteltuna aihesanahaualla Venäjä, löytyy 461 kappaletta opinnäytetyötä⁴. Näiden opinnäytetöiden kirjo on laaja vaihdellen sotatekniikasta ja sotataidollisista aiheista johtamiseen sekä sotilaspedagogiikkaan.

MPKK FINNA haun perusteella Zapad-hakusanalla löytyi vain kaksi yleisesiupseerikurssin diplomityötä.⁵ Kapteeni Antti Vasaran diplomityö: *Refleksiivisen kontrollin mallit ja vastustajan päätöksentekoon vaikuttaminen Venäjän sotaharjoituksissa 2010-luvulla*.⁶ Työssään Vasara käsittelee refleksiivisen kontrollin johtamismallia eri sotaharjoitusten kautta. Hän käsittelee tämän johtamismallin ilmenemistä mm. Zapad 13 ja Zapad 17 -harjoituksissa.

---

⁴ Maanpuolustuskorkeakoulun kirjasto, [<https://mpkk.finna.fi/>] luettu 20.1.2021

⁵ Maanpuolustuskorkeakoulun kirjasto, [<https://mpkk.finna.fi/>] luettu 20.1.2021

⁶ Vasara, Antti: *Refleksiivisen kontrollin mallit ja vastustajan päätöksentekoon vaikuttaminen Venäjän sotaharjoituksissa 2010-luvulla*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Johtamisen ja Sotilaspedagogiikan laitos, Helsinki, 2017.

Kapteeni Antti Juurakko käsittelee omassa diplomityössään *Valko-Venäjän asema Venäjän sotilaspolitiikassa*, otsikon mukaisesti strategispoliittisella tasolla ilmenevää toimintaa Venäjän ja Valko-Venäjän välillä.⁷ Kummatkin näistä diplomitöistä käsittelevät välillisesti Zapad -harjoituksia, mutta niiden näkökulmat eivät kuitenkaan tarkastele harjoitusten rakenneosia tarkemmin. Samoin ne eivät muodosta harjoitusten luonteesta tai kokonaisuudesta tarkempia johtopäätöksiä. Näin ollen ne eivät auta merkittävästi vastaamaan nyt tehtävän tutkimustyön tutkimusongelmaan. Kuitenkin ne auttavat osaltaan lähteiden tunnistamisessa ja löytämisessä.

Viimeaikaiset pro gradu opinnäytetyöt eivät anna merkittävää substanssilisää tämän tutkimustyön tekemiselle. Kuitenkin tutkimusprosessin suuntaan ja lähteiden löytämiseen on hyödynnetty tässä työssä myös aiempia pro gradu töitä. Tällä tavoin mainittavia töitä ovat olleet yliluutnantti Samuli Heinäsen pro gradu -työ: *Länsimaiset johtopäätökset Venäjän sotilasoperaatioista Ukrainassa ja Syyriassa*. Työssään Heinänen tarkastelee Venäjän viimeaikaisia sotilaallisia toimia ja miten ne ovat näkyneet osana NATO:n ja muiden länsimaiden sodan kuvaa.⁸

Toinen tuore ja mainittava pro gradu -työ on yliluutnantti Niko Intken työ: *Venäjän maavoimien pataljoonan taisteluosaston käyttö verkostokeskeisen sodankäynnin teorian mukaisesti*⁹. Nämä työt eivät suoraan käsittele tämän Zapad -harjoituksia käsittelevän tutkimustyön aiheita. Kuitenkin nämä edellä mainitut ovat antaneet esimerkkejä tutkimusmenetelmien käytöstä. Molemmissa töissä tutkimusmenetelmät on kuvattu kattavasti ja niihin perehtyminen on osaltaan kehittänyt tutkijan oman työn edistämistä. Samoin nämä työt ovat antaneet esimerkkejä tutkimustyön raportoinnista.

Opinnäytetöiden lisäksi tutkimuksen aihetta käsittelevää substanssimateriaalia löytyy erilaisista artikkeleista, virkatutkimuksista, ulkomaisista tutkimuksista, blogeista sekä muista verkkolähteistä. Pääosa tutkimuksen lähteistä muodostuu tällaisista materiaaleista. Näistä lähteistä karkeasti puolet on Suomessa tai ulkomailla tuotettua virkatutkimusta. Toinen puoli taas on erilaisten yhteisöjen, instituuttien ja yksilöiden tuottamia julkaisuja sekä tutkimuksia. Käytettyjen lähteiden osalta tarkemmat perustelut lähteiden valitsemisesta sekä hylkäämisestä on esitetty osana lähdeaineiston esittelyä ja lähdekritiikkiä.

⁷ Juurakko, Antti: *Valko-Venäjän asema Venäjän Sotilaspolitiikassa*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotataidon laitos, diplomityö, Helsinki, 2017.

⁸ Heinänen, Samuli: *Länsimaiset johtopäätökset Venäjän sotilasoperaatioissa Ukrainassa ja Syyriassa*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotataidon laitos, pro gradu -työ, Helsinki, 2019.

⁹ Intke, Niko: *Venäjän maavoimien pataljoonan taisteluosaston käyttö verkostokeskeisen sodankäynnin teorian mukaisesti*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotataidon laitos, pro gradu -työ, Helsinki, 2019. TL IV.

Suomalaisista tutkimuksista merkittävimpiä ovat evl Vladimir Panschinin Zapad 17 -harjoitusta käsittelevä tutkimus¹⁰ sekä Pauli Järvenpään tutkimus Zapad 13 -harjoituksesta¹¹. Nämä tutkimukset käsittelevät kulloistakin harjoitusta hyvin yksityiskohtaisesti. Ne esittelevät osaltaan tapahtuneita harjoituksia suomalaisesta näkökulmasta. Järvenpään työ tuo esille vahvemmin Zapad 13 -harjoituksen vaikutuksia suomalaisesta näkökulmasta.

Panschinin tutkimus Zapad 17 -harjoituksesta tuo esille samoin kotimaista näkökulmaa, mutta keskittyy myös tuomaan vertailua Daivis Petraitisin tutkimukseen vastaavasta harjoituksesta. Näin ollen sekä Järvenpään, että Panschinin tutkimukset antavat tarkempaa tietoa harjoituksen koostumuksesta ja tuovat esille kotimaista näkökulmaa. Ne auttavat samoin tuomaan esille harjoituksissa ilmeneviä rakenneosia.

Lisäksi Panschinin työ tuo esille vertailua Petraitisin tutkimukseen. Näin on mahdollista verrata tässä tutkimustyössä tehtyjen havaintojen yhteneväisyyksiä tai eroja kyseisiin töihin sekä niiden keskinäiseen vertailuun.

Ulkomaisista lähteissä aihetta on käsitelty myös hyvin laajasti ja tämän tutkimuksen kannalta keskeisin tavoin. Yksittäisiä Zapad -harjoituksia on tutkittu monipuolisesti ja niistä on tehty osin pitkällekin meneviä tulkintoja. Tällaisesta työstä mainittava on liettualainen Daivis Petraitisin julkaisema tutkimus Zapad 17 -harjoituksesta. Työssään Petraitis analysoi Zapad 17 -harjoitusta ja sen eri osa-alueita ja pyrkii liittämään tämän yksittäisen harjoituksen myös suurempaan kehykseen.¹²

Petraitisin lisäksi samasta harjoituksesta päiväkohtaisia analyysejä löytyy myös tukija Michael Kofmanin ylläpitämän blogin artikkeleista. Artikkeleissaan Kofman tuo esille Zapad 17 -harjoituksen päiväkohtaisia tapahtumia sekä omaa analyysinsä näistä tapahtumista. Kofmanin artikkelien kerronta on osin narratiivista ja esseetyyppistä, mutta niiden asiasisältö on kuitenkin osoittautunut muiden lähteiden valossa hyväksi.¹³ Muiden muassa nämä työt esittelevät osin hyvinkin tarkasti yksittäisten harjoitusten tarkempia tapahtumia sekä esittävät analyysejä niiden merkityksistä. Näiden töiden avulla on mahdollista tarkastella eri rakenneosien ilmaantuvuutta.

---

¹⁰ Panschin, Vladimir: *”Niin soti kuin harjoittelee” Tulkintoja Zapad-2017 sotaharjoitustapahtumista sekä arviovenäjän asevoimien joukkojen käytöstä ja toimintatavoista Zapad-2017-harjoitukseen peilaten*, Maanpuolustuskorkeakoulu Sotataidonlaitos Julkaisusarja 3: Työpapereita 10, Helsinki 2019.

¹¹ Järvenpää, Pauli: *Zapad 2013 A View From Helsinki*. The Jamestown Foundation, Washington DC, 2014.

¹² Petraitis, Daivis: *The Anatomy of Zapad-2017 Certain Features of Russian Military Planning*, Lithuanian annual strategic review 2017-2018 Volume 16, 2018.

¹³ Kofman, Michael: *Russia Military Analysis*, [https://russianmilitaryanalysis.wordpress.com/author/twentydunhills] luettu 10.01.2021

Molemmat työt esittelevät laajasti päiväkohtaisia tapahtumia ja antavat kuvauksia joukkojen toiminnasta sekä esittelevät tutkijoiden näkemyksiä. Etenkin Kofmanin ja Petraitisin raportointien perusteella on mahdollista alkaa selvittää joukkojen operatiivisten liikkeiden aikatalutusta. Molemmat ovat kuvanneet töissään päiväkohtaisesti joukkojen liikkeitä operaatioalueella sekä joukkojen määriä ja osuuksia harjoituksessa. Samoin näiden töiden avulla voidaan selvittää myös osallistuvia joukkoja ja verrata näissä töissä esiintyviä eroja.

Tämän tutkimuksen esitilanteen osalta on tunnistettu ainakin yksi suurempia harjoitus kokonaisuuksia tarkasteleva tutkimus. Tällainen tutkimus on Johan Nordbergin tekemä tutkimus Venäläisistä sotaharjoituksista vuosien 2009 – 2017 välillä. Tutkimuksessaan Norberg pyrkii tuomaan esille, miten Venäjän asevoiminen sotilaallinen voima ilmenee sotaharjoitusten kautta.¹⁴ Norbergin tekemän tutkimuksen on kuitenkin tunnistettu olevan vähemmistössä sotaharjoituksia käsittelevin tutkimusten tarkastelussa.

Norbergin työ ei pyri nostamaan esille sotaharjoitusten korostuvia rakenneosia tai rakenteellisesti toistuvia piirteitä. Kuitenkin Norbergin esittämien teemojen ja trendien avulla voidaan tarkastella tutkijan tutkimustyön yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia näihin. Tämä on oleellista etenkin tässä tutkimuksessa esitettyjen rakenneosien osalta.

Ylipäättään aihetta käsittelevät tutkimukset ovat pääosin yksittäisin harjoituksiin keskittyviä. Ne käsittelevät kulloisenkin harjoituksen tapahtumia osin hyvin tarkasti ja yksityiskohtaisesti. Samalla useampia harjoituksia yhtenä kokonaisuutena käsittelevät työt ovat selvässä vähemmistössä. Tällaiset kokonaisuuksia tarkastelevat työt eivät myöskään ole tunnistetusti keskittyneet Zapad -harjoituksiin. Pääosin tarkastelussa on ollut koko strategisten harjoitusten toiminta sekä valmiusharjoitukset. Tutkimuksia, joissa pyritään selvittämään harjoitusten toistuvia elementtejä tai harjoitusten välisiä syy-seuraussuhteita ei juuri ole löydettävissä.

Tämän takia tutkimuksen aiheena olevan harjoitustoiminnan kokonaisuutta ja nykyisiä muotoa tarkastelevan tutkimustyön osalta on tunnistettavissa oikea tietovaje. Samoin harjoitusten osalta ei ole tunnistettavissa aiempia rakenneosia tarkastelevia tai muutoin harjoituksia mallintavia tutkimuksia. Näitä tietovajeita pyritään täydentämään tällä tutkimustyöllä.

---

¹⁴ Norberg, Johan: *Training for War – What Military Exercises 2009-2017 Say About the Fighting Power of Russia's Armed Forces*, FOI 4627, 2018.

1.3 Tutkimustehtävä, viitekehys, näkökulma ja rajaukset

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella kaikkia tapahtuneita Zapad -pääsotaharjoituksia ja selvittää niiden keskeiset rakenneosat. Rakenneosat ymmärrettiin tämän työn osalta sellaisina keskeisinä elementteinä, jotka ilmenevät kaikissa harjoituksissa ja muodostavat toiminnallisuuksien kannalta harjoitusten keskeisen rungon.

Tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella Zapad -sotaharjoituksia isompana kokonaisuutena yksittäisten harjoitusten tarkastelun sijasta. Tällaisella kokonaisuuden tarkastelulla olisi tarkoitus tunnistaa harjoitusten pysyvät tekijät ja niiden ilmeneminen. Harjoitusten yhtenevien rakennetekijöiden perusteella muodostetaan ennakkokäsitykseen perustuva hypoteesi, jonka avulla esitetään keskeisiä rakennetekijöitä. Tämän hypoteesin pohjalta tarkastellaan esitettyjen tekijöiden ilmaantuvuutta keskeisinä tekijöinä harjoituksissa.

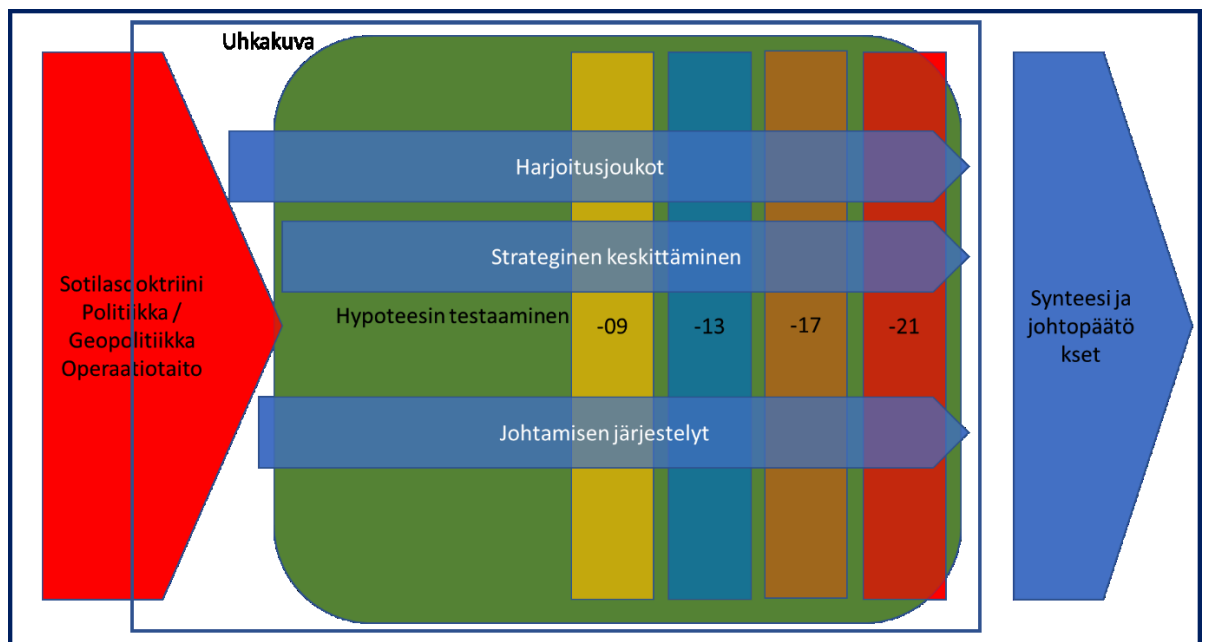
Tutkimuksen tavoitteen ja tarkoituksen esittämään ongelmaan vastaamiseksi tarvitaan edellä kuvatun mukaisesti eri harjoitusten kokonaisuuden tarkastelua. Kaikkien harjoitusten tarkastelun perusteella esitetään hypoteesia harjoitusten rakenneosista ja niiden ilmenemisestä. Esitetyn hypoteesin perusteella muodostetaan tutkimuksen alatutkimuskysymykset. Vastaamalla esitettyihin alatutkimuskysymyksiin saadaan koostettua johtopäätökset, joilla vastataan tutkimuksen päätutkimuskysymykseen: *Minkälaisista yhtenevistä rakenneosista Zapad pääsotaharjoitukset muodostuvat?*

Koostuvatko kulloisenkin harjoituksen joukot vain läntisen sotilaspiirin joukoista vai keskittäänkö joukkoja myös muiden sotilaspiirien alueelta. Samoin mitä strategisia joukkoja käytetään osana harjoitustoimintaa. Näihin vastauksiin päästään vastaamalla alatutkimuskysymykseen: *Mitä harjoitusjoukkoja osallistuu Zapad -harjoituksiin?*

Miten joukkojen siirtojen aikautus ja tehtäviinsä ryhmittäminen sekä siirrot eri puolilla Läntistä sotilaspiiriä ja Valko-Venäjää toteutetaan. Miten etenkin aikautus ja siirtojen välinen yhteys vaikuttaa suhteessa harjoitusten uhkakuvaan. Tähän ongelmaan saadaan vastaus vastaamalla alatutkimuskysymykseen: *Miten joukkojen strateginen keskittäminen näkyy Zapad -harjoituksissa?*

Miten joukkojen johtamisen järjestelyt toteutetaan. Missä ja millä tavoin joukkojen johtaminen näkyy, pyritäänkö johtaminen tekemään vahvasti uusia välineitä ja järjestelmiä painottaen, vai onko viitteitä jostakin muusta. Samoin miten joukkojen johtamisrakenteet muodostuvat ja alistetaan eri alueilta tulevia joukkoja paikallisille johtoportaille. Tähän ongelmaan saadaan vastaus alatuokimuskysymyksellä: *Miten johtamisen järjestelyt näkyvät Zapad -harjoituksissa?*

Zapad -harjoitukset, samoin kuin monet muut merkitykselliset sotaharjoitukset, vastaavat johonkin esitettyyn uhkaskenaarioon tai tilanteeseen. Uhkakuva muodostuminen ja siihen vastaaminen muodostavat selvän rungon sekä määreen sotaharjoituksen toiminnalle. Samoin tarkastelemalla uhkakuva, johon harjoitustoiminnalla pyritään vastaamaan, voidaan paremmin ymmärtää harjoituksen tapahtumia ja kulkua. Tutkimuksen näkökulmana on tämän ongelman asettelun perusteella Zapad -harjoitusten uhkakuva.

Kuva 01.

Tutkimuksen viitekehys on esitetty kuvassa 01. Viitekehyksessä esitetään tutkimuksen osatautkittavan ilmiön taustatallavaikuttavat tekijät. Nämä taustatekijät muodostavat perustan sille, minkälaista joukkojen osaamista ja tavoitetilaa harjoituksilla haetaan. Samoin uhkakuva, johon harjoituksilla vastataan, määrittyy jo taustalla vaikuttavien tekijöiden perusteella. Samalla se näkyy myös konkreettisemmin osana harjoituksia ja niiden tapahtumia. Viitekehyksessä esitetään myös tutkimuksen teoriana toimivat keskeiset harjoitusten rakenneosat, joiden esiintymistä tarkastellaan harjoituksittain. Tutkimuksen kokoavat johtopäätökset muodostetaan analysoimalla rakenneosien esiintyminen yhdessä uhkakuva skenaarioiden kanssa.

Harjoituksia tarkastellaan tutkimuksen alatutkimuskysymysten muodostaman teoriasidonnaisen analyysin kautta. Alatutkimuskysymysten mukaisia tekijöitä tarkastellaan eri Zapad -harjoituksissa uhkakuvan näkökulman kautta. Tällä tavoin muodostetaan riittävä tietopohja tarvittavan analyysin tekemiseen ja päätutkimuskysymyksenä esitettyyn tutkimusongelmaan vastaamiseen.

Tutkimus on rajattu käsittelemään Venäjän federaation joukkoja. Harjoituksissa osallisena olevan Valko-Venäjän joukkoja ei suoraan käsitellä osana tutkimusta. Valko-Venäjän joukkoja käsitellään siinä yhteydessä, miten ne ovat alistettuna Venäjä federaation joukoille tai miten Venäjän joukot ovat alistettuna niille.

Alueellisesti harjoitustoiminnan tutkiminen on rajattu koskemaan Zapad -sotaharjoitusten harjoitusalueita ja siirtymiin sekä erilaisiin liikkeisiin liittyviä alueita. Näin ollen tarkastelun painopiste sijoittuu pääosin Venäjän Läntisen sotilaspiirin alueelle. Kuitenkin tarkastelun alla ovat myös Valko-Venäjä, Kaliningradin alue sekä Pohjoisen laivaston alaisuuteen kuuluva alue, siltä osin kuin harjoitustoimintaa on tunnistettavissa ulottuvan näille alueille.

Ajallisesti tutkimus on rajattu käsittelemään vuonna 2008 alkaneen sotilasreformin jälkeistä aikaa aina tutkimuksen tekoon asti. Näin ollen tutkimus kattaa vuosien 2009 – 2021 välillä tapahtuneen harjoitustoiminnan. Samoin tutkimus on rajattu käsittelemään vain harjoitusten aktiivivaiheita ja niiden välittömässä läheisyydessä esiintyneitä tapahtumia. Tämä raja on ensisijaisesti tehty tutkimuksen painopisteen säilyttämiseksi harjoituksissa tapahtuvaan toimintaan. Harjoitusten aktiivivaiheiden ulkopuolella tapahtuvasta toiminnasta oli osin vaikea tunnistaa mitkä kokonaisuudet kuuluivat osaksi harjoitusten kehystä. Näiden aktiivivaiheen ulkopuolisten toimien liittyminen Zapad -harjoituksiin olisi osaltaan vaatinut jo oman tutkimustyönsä.

Harjoitukset kattavat osaltaan laajasti eri operaatioympäristöt sekä aselajitoiminnot. Kuitenkin tämän tutkimuksen osalta tarkastelu rajattiin koskemaan pääasiallisesti Venäjän federaation maavoimia ja siihen harjoitusten kannalta oleellisesti liittyviä joukkoja. Tällä tavoin tutkimuksessa voidaan muodostaa selvä painopiste tarkastelulle ja säilyttää tutkimuksen koko tavoittelussa raamissa. Ilmavoimien, merivoimien ja strategisten joukkojen osia tarkastellaan työssä sen mukaisesti, miten ne näkyvät osaltaan osana maavoimien toimintaa ja harjoitusten kokonaistulenkäyttöä.

1.4 Tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen rakenne

Tämän työn tutkimusmetodin tullessa käyttämään laadullista asiakirjatutkimusta. Laadullinen tutkimus on Jussi Metterin mukaan itsessään jotakin tutkittavaa aihetta kuvaavaa ja ymmärtävä sekä teoreettisesti mielekkäällä tavalla tulkitseva. Samoin se on asiakirjapohjaisena tutkimuksena toteutettuna myös ajallisesti nopea sekä kustannustehokas tutkimustapa.¹⁵ Näin ollen laadullinen tutkimus mahdollistaa tämän tutkimustyön aiheena olevien operaatiotaidollisten abstraktioiden suhteellisen nopean analysoinnin sekä kustannustehokkaan käsittelyn.

Tämän tutkimuksen osalta aikarajoitteiden ja pitkälti kirjalliseen materiaaliin perustuvan lähteaineiston perusteella asiakirjatutkimus valittiin käytettäväksi tutkimuksen toteuttamisen metodiksi. Sitä hyödyntämällä pystytään vastaamaan tutkimustilanne huomioiden kirjallisen materiaalin käsittelyyn sekä tulkintaan.

Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa koottiin tutkimuskysymystä käsittelevää aineistoa, johon perehtymällä luotiin aihealueen alustava ymmärrys. Kerätystä aineistoista tunnistettiin keskeisimpiä teoksia ja lähteitä sekä valittiin alustava tutkimuksen lähdemateriaali. Tutkimuksen alustavaan lähdemateriaaliin perehdyttiin aineistolähtöisellä analyysillä. Tällä menetelmällä pyrittiin käsittelemään aineistoa sellaisenaan ja tekemään tulkintoja puhtaasti aineistosta esille tulevien havaintojen perusteella. Tällöin aineiston tulkintaan ei hyödynnetty mitään analyysiä ohjaavia ulkoisia teorioita tai tulkintaan vaikuttavia muita menetelmiä. Tärkeimpänä huomiona tässä analyysimenetelmässä oli se, että se ei itsessään lukinnut analyysityötä vielä mihinkään selvään suuntaan.¹⁶ Tämän työn vaiheen lopputuloksena tunnistettiin eri harjoituksissa esille tulleita toistuvia elementtejä.

Aineistolähtöisen analyysin ensimmäisen toteuttamisen jälkeen tunnistettiin lisää keskeisiä lähteitä tutkimuksen lähdemateriaaliksi. Aineistolähtöinen analyysi toteutettiin myös näiden lähdemateriaalien osalta ja osin aiemmin tarkasteltuja lähteitä tarkasteltiin uudelleen. Analysoiduista aineistoista tunnistettujen elementtien osalta suoritettiin niiden merkittävyyden tarkastelu.

---

¹⁵ Huttunen Mika ja Metteri Jussi (toim): *Ajatuksia operaatiotaidon ja taktiikan laadullisesta tutkimuksesta*. MPKK TAKTL: n julkaisusarja 2, Edita Prima Oy, Helsinki, 2008, s 34–36.

¹⁶ Sama. s. 51.

Eri kokonaisuuksien merkittävyyden tarkastelu toteutettiin vertaamalla aineistosta esille nousseita toistuvia elementtejä tutkimuksen tunnistettuun teoriapohjaan. Tämä tutkimuksen tunnistettu teoriapohja muodostui Pentti Forsströmin ja Petteri Lalun väitöskirjoista. Forsström käsittelee omassa väitöskirjassaan venäläisen sotilasdoktriinin muutoksia Neuvostoliiton hajoamisesta Venäjän nykytilaan asti¹⁷. Lalu tarkastelee omassa väitöskirjassaan venäläisen sotataidon lähtökohtia ja kehittymistä Neuvostoliitosta nykytilanteeseen¹⁸. Nämä teokset muodostivat tutkimuksen teoriapohjan. Samoin ne auttoivat tulkitsemaan venäläisessä sotataidossa ja doktriinin myötä esille tulevia tekijöitä. Vertaamalla aineistolähtöisellä analyysillä tunnistettuja elementtejä työtä ohjaavaan teoriaan elementeistä saatiin tunnistettua kolme keskeisintä elementtiä.

Tunnistetuista kolmesta keskeisestä elementistä muodostettiin tutkimuksen alatutkimuskysymykset. Näin luotiin perusta vastata miten nämä keskeiset elementit esiintyvät tutkittavissa harjoituksissa ja miten ne osaltaan muodostavat harjoitusten yleisen rungon keskeiset rakenneosat.

Tutkimuksen toisessa vaiheessa tunnistettuja ja merkitykseltään tarkastettuja elementtejä käytetään tutkimuksen ohjaavana teoriana. Tämä mahdollisti toisen vaiheen toteutuksessa käytetyn teorialähtöisen sisällönanalyysin käyttämisen tutkimuksen tekemiseen. Samoin tutkimus saatiin kohdistettua juuri haluttujen elementtien tunnistamiseen ja niiden ilmenemiseen eri harjoituksissa.

Teorialähtöinen analyysi on analyysimallina yleisesti johonkin asetettuun tai valittuun teoriaan pohjautuva malli, johon nojataan aineiston analysoinnissa. Näin ollen sitä hyödyntämällä on mahdollista selvittää miten jokin teoria tai sen osat esiintyvät analysoitavassa materiaalissa.¹⁹

Teorialähtöisen analyysin toteutuksessa määritettyä lähdemateriaalia tulkittiin lähtökohtaisen teorian perusteella. Analyysissä syntyvän datan käsittelyssä hyödynnettiin teorian mukaisten tunnistettujen datan osien koodaamista. Koodaamiselle jokin teorian mukainen datan osa tunnistettiin materiaalista ja se luokiteltiin teorian mukaisen kokonaisuuden alle. Tällaiset koodatut datan osat koottiin yhteen harjoituksittain.

---

¹⁷ Forsström, Pentti: *Venäjän sotilasstrategia muutoksessa: tulkintoja Venäjän sotilasstrategian perusteiden kehityksestä Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen*, Maanpuolustuskorkeakoulu Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 32, Dissertaatio, 2019.

¹⁸ Lalu, Petteri: *Syvää vai pelkästään tiheää?*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 1: No. 3 / 2014, Dissertaatio, Juvenes Print, Tampere 2014.

¹⁹ Huttunen ym. (2008) s. 51–53; Weber, Robert P: *Basic Content Analysis*, 2. painos, Newbury Park, 1990.

Lähdemateriaalin analysoiminen toistettiin kolme kertaa. Näillä kerroilla tarkastettiin ja tarkennettiin aiemmin tehtyjä koodauksia sekä uudelleen luokiteltiin joitakin koodattuja datan osia. Samoin joitakin lähteitä hylättiin vielä osana tätä vaihetta. Lähteiden hylkääminen perustui niiden yhdenkaltaisuuksiin toisten lähteiden kanssa. Joissakin tapauksissa kaksi lähettä olivat lähes yhdenmukaisia, joskin eri tutkijoiden julkaisemia.

Tutkimukseen käytettävän datan keräämisen päättämisen jälkeen koodattu ja teemoittain sekä harjoituksittain jaoteltu raakadata käsiteltiin uudelleen. Uudelleen käsittelyssä kerätyn datan esitysmuoto tarkistettiin ja yhdenmukaistettiin. Samoin datan osien jakamista teorian mukaisiin teemoihin tarkistettiin. Kun kaikki koottu data oli jaoteltu teemoittain harjoitusten mukaisesti, niin harjoituskohtaisesti suoritettiin johtopäätösten muodostaminen rakenneosien esiintymisestä.

1.5 Lähdeaineisto ja lähdekritiikki

Tämän tutkimuksen lähdemateriaalina toimiva aineisto perustuu pitkälti suomenkielisiin, ruotsinkielisiin ja englanninkielisiin lähteisiin. Aiemmin esitetyn mukaisesti tutkijan Venäjän kielen puutteellinen osaaminen heikensi tutkimukseen käytettävien primäärikielisten lähteiden käytettävyyttä. Samoin pääosa lähdemateriaalista edustaa vähintäänkin kommentoitua tietoa ja osin jopa enemmän analysoitua tietoa. Varsinainen primäärilähteiden kuten harjoituskertomusten tai paikan päällä tehtyjen havaintojen hyödyntäminen on tutkimuksen teossa ollut käytännössä mahdotonta.

Monet tutkimuksessa käytettävät lähteet perustavat havaintonsa pitkälti virallisiin Venäjän federaation julkaisemiin lähteisiin ja tiedotuksiin. Näin ollen useat lähdeaineistona toimivat materiaalit saattavat pohjautua hyvin yhteneviin lähteisiin. Pääosin tämä näkyy hyvin samankaltaisesti esitettyinä tuloksina ja havaintoina. Kuitenkin osin samoista primäärilähteistä huolimatta, joissakin kohdin eri lähteiden välillä esiintyy hyvinkin suuria eroja.

Lähdeaineiston osalta materiaalin käytettävyyden ja hylkäämisten perusteiden käytettiin tiedon jäljitettävyyttä, lähteiden päällekkäisyyttä, esitetyn tiedon relevanttiutta ja esitystavan mielipiteellistä väritymistä. Tässä tutkimuksessa tiedon jäljitettävyys ymmärrettiin johtopäätöksiin johtaneiden tietojen paikkansa pitävien viittausten tekemisenä. Lähteiden päällekkäisyydellä ymmärrettiin saman henkilön sisällöltään yhtenevät, mutta eri alustoilla tehdyt julkaisut. Näistä käytettäväksi valittiin kattavin muut kriteerit täyttävä teos. Samoin päällekkäisyyden välttämiseksi pyrittiin välttämään mahdollisia plagioituja tai muuten kopioitujen töiden käyttöä. Tiedon relevanttiuden perusteella tehty hylkääminen tarkoitti aihetta eri näkökulmasta käsittelevien töiden hylkäämistä, esim. pelkästään poliittisia tai taloudellisia näkökulmia käsittelevät työt hylättiin. Mielipiteellinen värityneisyys ymmärrettiin mielipidekirjoituksina tai faktoja esittelemättöminä ja kirjoittajan omia näkemyksiä esittelevinä teoksina.

Forsströmin²⁰ ja Lalun²¹ teokset auttoivat muodostamaan tutkimuksessa vaadittavan taustaymmärryksen rakentumisessa sekä ne toimivat vertailukohtana muodostettaessa tutkimuksen ohjaavaa teoriaa. Molemmat teokset olivat vertaisarvioinnin ja väitöstilaisuuden läpikäyneitä, joten niitä ja niiden esittämää tietoa voidaan pitää varmennettuna ja luotettavana.

Vladimir Panschinin raportti Venäjän Zapad -17 sotaharjoituksesta on kattava työpaperi kyseisestä harjoituksesta. Panschin esittelee kattavasti harjoituksen taustoja ja yleistä kehitystä sekä harjoituksen päivittäisiä tapahtumia. Samalla Panschin vertaa työpaperissaan myös omia havaintojaan liettualaisen tutkijan Daivis Petraitisin vastaavaan työpaperiin.²² Tätä työpaperia voidaan pitää luotettavana lähteenä. Vaikka se ei ole laajemmin vertaisarvioitu ja prosessoitu tieteellinen julkaisu, niin se on kuitenkin läpäissyt Maanpuolustuskorkeakoulun Sotataidonlaitoksen julkaisuvaatimukset.

Työpaperinsa lisäksi Panschinin ylläpitää Venäjän asevoimia käsittelevää blogia: *Mitä vanjat puuhaa*. Blogissaan Panschin käsittelee Venäjän asevoimien harjoitustoimintaa yleisemmin, sen taustoja ja erityispiirteitä sekä etenkin vuoden 2021 osalta Zapad harjoitukseen valmistautumista.²³

---

²⁰ Forsström (2019)

²¹ Lalu (2014)

²² Panschin (2019)

²³ Panschin, Vladimir: *Mitä vanjat puuhaa*, [<https://mitavanjatpuuhaa.blogspot.com>] luettu 24.2.2022

Blogiteksteissään Panschin ei viittaa tarkemmin tiettyihin asiankohtiin, vaan ilmoittaa lähteensä pääosin laajemmin ja esittää lukusuosituksia kyseisiin teoksiin. Kuitenkin osin blogiteksteissä tulee ilmi, mihin uutisointeihin niissä on viitattu ja mikä on ollut tiedon primäärilähde. Blogin sisältämät asiakokonaisuudet ovat olleet muista lähteistä varmennettavissa ja myös sen sisältöä voitiin pitää tutkimuksen kannalta validina tietona.

Ruotsin kokonaismaanpuolustuksen laitos (FOI), on tehnyt tutkimusta Zapad -harjoituksiin sekä Venäjän läntisiin sotilasvoimiin liittyen. Harjoituksista löytyy varsin monipuolisesti eri tutkijoiden tai tutkijakollektiivien tekemää tutkimusta.²⁴ Yleisesti nämä julkaisut ovat lähtökohtaisesti luotettavaksi tulkittavaa tietoa. Julkaistut tutkimukset ovat läpäisseet jonkin asteisesti tarkastelun julkaisukelpoisuudesta. Samoin niiden sisältämän tiedon jäljitettävyyks oli selkää ja johdonmukaista. Keskeisimpiä FOI:n alaisia julkaisuja olivat Johan Norbergin julkaisemat tutkimukset vuosilta 2015 ja 2018. Samoin Markus Ekströmin julkaisu vuodelta 2010. Lisäksi tutkimuksessa hyödynnettiin myös useamman tutkijan yhteistyönä tehtyä julkaisua Venäjän sotilaskapasiteetista kymmenvuositarastelulla.

Johan Norbergin molemmat julkaisut käsittelevät Venäjän asevoimien toimintaa pääasiallisesti strategisen tason näkökulmasta. Venäjän harjoituksia tarkasteltiin vuonna 2015 julkaistussa *Training to Fight – Russia’s Major Military Exercises 2010 – 2014*, koko valtion aluetta tarkastellen strategisten pääsotaharjoitusten osalta mukaan lukien Zapad 2013 -harjoitus.²⁵ Venäjän strategisia pääsota harjoituksia sekä valmiusharjoituksia ja valmiushälytyksiä tarkasteltiin suuremmassa kymmenvuosi tarkastelun kattavassa *Training for War – What Military Exercises 2009-2017 Say About the Fighting Power of Russia’s Armed Forces*.²⁶ Molemmissa tutkimuksissaan Norberg käsittelee asiakokonaisuuksia kattavasti ja esitetyt tiedot ovat jäljitettävissä. Tutkimuksissa esitetyt väitteet ovat perusteltuja ja niihin johtanut tieto on pääosin saatavissa.²⁷ Norbergin molemmat tutkimukset olivat näin ollen luotettavia, joskin ne esittivät ruotsalaisten tuomaa näkökulmaa aiheeseen.

²⁴ Ruotsin kokonaismaanpuolustuksen laitos [<http://www.foi.se>] luettu 7.3.2021

²⁵ Norberg, Johan: *Training to Fight – Russia’s Major Military Exercises 2011–2014*, FOI 4128, 2015.

²⁶ Norberg (2018)

²⁷ Osa Norbergin käyttämistä verkkolähteistä on ilmeisesti poistettu ja ne eivät ole enää saatavilla esim. Venäjän asevoimien verkkosivujen julkaisut Zapad -harjoituksesta vuoden 2009 osalta, eivät ole enää löydettävissä. Todennäköisesti nämä lähteet on arkistoitu ja ne eivät ole saatavilla ilman erillisiä toimenpiteitä.

Markus Ekströmin tutkimus oli luonteeltaan samankaltainen kuin Norbergin vastaavat. Ekström tarkasteli omassa tutkimuksessaan Venäjän operatiivisstrategisiaharjoituksia kahden vuoden ajalta. Tutkimuksessa käsiteltiin Osen 2009 -harjoitusta sekä sen osaharjoituksia, mm. Zapad 2009 -harjoitus. Samoin vuoden 2010 osalta käsiteltiin Vostok 2010 -harjoituksen toimintaa.²⁸ Ekströmin tutkimus on Norbergin töiden tavoin selkeästi ja loogisesti esitelty kokonaisuus, jonka tiedot ovat jäljitettävissä. Samoin tutkimuksen ruotsalaisen näkökulman edustavuus on myös osa työtä. Kuitenkin Ekströmin työtä voitiin pitää luotettavana tutkimuksen osalta.

FOI :n alla toimivien tutkijoiden kollektiivin tuottama *Russian Military Capability in a Ten Year Perspective -2019* oli kattava teos Venäjän asevoimien kokoonpanosta. Teoksessa käsiteltiin Venäläisten asevoimien koostumusta ja kehittymistä.²⁹ Työssä esitetyt tiedot olivat loogisesti ilmaistuja ja esitetyt johtopäätökset sekä kuvaukset olivat selkeästi esitettyjä. Samoin käytetyt lähteet oli ilmaistu selkeästi ja tiedon jäljitettävyys oli mahdollista. Työtä käsiteltiin tämän tutkimuksen osalta luotettavana lähteenä.

Blogitekstiensä osalta tutkimuksessa käytetty lähde on tutkijana eri yhteisöissä toimivan Michael Kofmanin *Russian Military Analysis -blogi*. Blogissaan Kofman käsitteli tutkimuksen kannalta oleellisia vuoden 2017 ja 2021 Zapad -harjoituksia. Kofman käsitteli harjoituksia päiväkohtaisesti osin ilmoittaen tapahtumia hyvinkin tarkasti. Samoin Kofman muodosti lyhyitä kokoavia analyysejä harjoituskohtaisesti niiden kokonaisuuden merkittävyydestä.³⁰ Kofmanin käsittelemät aiheet olivat pääosin selkeästi ja informatiivisesti esitettyjä. Tiedon jäljitettävyys ei ollut kuitenkaan kaikilta osin selvää. Osin Kofman on ilmoituksensa mukaan tehnyt havaintonsa ja analyysinsä yhteistyössä Konrad Muzykan kanssa. Samoin Kofman ei pitäydy täysin tieteellisessä argumentoinnissa, vaan käyttää osin tarinnankerronnallista ilmaisutyyliä. Kofmanin julkaisujen luotettavuus ja hyödynnettävyys tämän tutkimuksen osalta oli kuitenkin riittävä.

---

²⁸ Ekström, Markus :*Rysk operativ-strategisk övningsverksamhet under 2009 och 2010*, FOI 3022, 2010.

²⁹ Westrelund, Frederik, Oxenstierna, Susanne, et al: *Russian Military capability in a Ten Year Perspective – 2019*, FOI 4758, 2019.

³⁰Kofman, Michael, Russia Military Analysis, [<https://russianmilitaryanalysis.wordpress.com/author/twentydunhills>] luettu 10.01.2021

Konrad Muzykan julkaisuja käytettiin osana tutkimuksen tekemistä muutoinkin kuin Kofmanin blogin kautta. Konrad Muzykan julkaisemien artikkelien ja kirjoitusten osalta tämän tutkimuksen tekemiseen hyödynnettiin pääasiassa kahta teosta. Muzykan tutkimus *Russian Forces in the Western Military District* käsittelee Venäjän federation Läntisen sotilaspiirin kokoonpanoa sekä sijoittumista ja suorituskykyjä.³¹ Lisäksi Muzykan teos *Defending the Union Zapad-2021* toimii yhtenä lähteenä tarkasteltaessa Zapad 2021 -harjoitusta. Teoksessa tuodaan esille keskeisimpiä nostoja ja havaintoja Zapad 2021 -harjoituksesta.³² Näiden teosten lisäksi Muzyka on julkaissut myös erinäisiä pienempiä tutkintoja ja artikkeleita Rochan Consulting järjestön osana.³³ Muzykan työt ovat pääosin hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti kirjattuja ja niissä esitetty tieto on viitattua ja suurimmilta osin jäljitettävissä. Kuitenkin Muzyka käyttää hyvinkin mielipiteensä värittämiä ilmaisuja ja tuo omia mielipiteitään sekä havaintojaan vahvasti esiin faktojen rinnalla.

1.6 Keskeiset käsitteet

Tässä on esiteltynä osa tämän tutkimuksen taustoituksen kannalta keskeisiä käsitteitä. Kaikkia käsitteitä ei ole avattu tässä kohtaa. Tutkimuksen asialuvuissa on avattu kunkin luvun mukaisia käsitteitä tarkemmin omassa asiayhteydessään.

Läntinen sotilaspiiri

Venäjän federaation läntinen sotilaspiiri on sotilaspiiriuudistuksessa muodostettu sotilaspiiri, joka on Venäjän federaation läntisen osan kattava pl. Pohjoisen laivaston alle kuuluva Kuolan Niemimaan alue.

---

³¹ Muzyka, Konrad: *Russian Forces in the Western Military District*, CNA, 2020.

³² Muzyka, Konrad: *Defending the Union Zapad-2021*, International Center For Defence and Security, 2021.

³³ Rochan Consulting [<https://rochan-consulting.com/>] luettu 20.1.2022

Läntisen sotilaspiirin esikunta on sijoittuneena Pietarissa ja sen keskeisimmät joukot ovat: Moskovan alueella sijaitseva 1. Panssariarmeija, Pietarin alueella sijaitseva 6. Armeija ja 6. Ilmavoima- ja ilmapuolustusarmeija, Voronežin alueella sijaitseva 20. Armeija sekä Itämeren laivasto ja sen kokoonpanoon kuuluva Kaliningradin alueella sijaitseva 11. Armeijakunta. Lisäksi läntisen sotilaspiirin alueella toimii myös kaksi erikoisjoukkoprikaatia. Pihkovan alueella sijaitseva 2. Erikoisjoukkoprikaati sekä Tambovin alueella toimiva 16. Erikoisjoukkoprikaati.³⁴ Erikoisjoukkoprikaatien lisäksi läntisen sotilaspiirin alueella on noin 23 erilaista tukevien, logistiikan ja huollon joukkokeskittymää³⁵.

Läntinen sotilaspiiri on joukkojensa lisäksi maantieteellisen sijaintinsa ja varustuksensa puolesta kykenevin sotilaspiiri projisoimaan voimaansa Venäjän federaation rajojen ulkopuolelle. Sen alueella on noin kolme neljäsosaa kaikista Venäjän federaation ilmavoimista. Lisäksi 60% maavoimien joukoista sijaitsee sotilaspiirin raja-alueena toimivien Ural vuorten läntisellä alueella.³⁶

Pohjoinen laivasto

Venäjän federaation Pohjoinen laivasto perustettiin omana operatiivisstrategisena johtoportaan vuodel 2021 alussa. Se koostuu Murmanskissa sijaitsevasta 14. armeijasta, Severomorskissa sijaitsevasta 45. ilma- ja ilmapuolustusarmeijasta sekä pohjoisen suunnan laivastoosista.³⁷

Zapad 2009 (Osen 2009 osaharjoitus)

Zapad 2009 -harjoitusta käsitellään tässä tutkimuksessa osana Zapad -harjoitusten kokonaisuutta. Se on kuitenkin rooliltaan selvästi eriävä myöhempiin Zapad -harjoituksiin verrattuna. Zapad 2009 ei ollut täysin itsenäinen strateginen johtamisharjoitus vaan se toimi osaharjoituksena Osen 2009 -harjoituksessa.³⁸

³⁴ Panchin, Vladimir: *Perusteita Venäjän asevoimista ja havaintoja talvikoulutuskauden ensiviikkojen tapahtumista*, 09.01.2021, [<https://mitavanjatpuuhaa.blogspot.com/2021/01/perusteita-venajan-asevoimista-ja.html>] luettu 10.01.2021

³⁵ Muzyka (2020), s. 24–27.

³⁶ Westrelund ym. (2019), s 65–66.

³⁷ Sama. s. 47–48.

³⁸ Norberg (2018), s. 58–59.

Tässä tutkimuksessa harjoitusta ja sen ilmiötä tarkastellaan osin verrokkina myöhemmille harjoituksille. Harjoituksen erityispiirteenä nähdään tämän tutkimuksen osalta sen asema mittavan sotilasreformin käynnistymisen jälkeisenä harjoituksena. Tässä tilanteessa harjoitukseen vaikuttavat taustatekijät kuten doktriinit, kalusto ja tahtotilat olivat uudistumassa, mutta joukot ja niiden toiminta edustivat vielä väistyvää vanhempaa toimintatapaa.

Yhtenevät rakenneosat

Tässä tutkimuksessa yhtenevät rakenneosat käsitetään samankaltaisina ja samantyyppisinä elementteinä, jotka ovat toteutuneet eri harjoituksissa. Nämä elementit ovat toistuneet arkkityypisesti samankaltaisina kaikissa harjoituksissa. Ne ovat perusolemuksiltaan samoja asioita ilmaisevia ja yhdessä ne muodostavat mallinomaisen rakenteen Zapad -harjoituksille. Näiden elementtien osissa voi olla pientä vaihtelua keskenään, mutta ne ovat kuitenkin tunnistettavaksi samaa ilmiötä kuvaavaksi.

2 TINASOTILAITA VAI TAISTELIJOITA – HARJOITUSJOUKKOJEN KOKOONPANO

Harjoitusten osalta kaiken toiminnan keskiössä ovat pääsääntönä harjoituksiin osallistuvat joukot ja niiden johtaminen. Venäläisen jaottelun mukaisesti asevoimat on jaettu kolmeen puolustushaaraan sekä niiden rinnalla itsenäisinä toimiviin strategisiin joukkouhin. Venäjän asevoimien puolustushaarat muodostuvat maa-, meri- ja ilma-avaruusvoimista. Kunkin puolustushaaran alaisuudessa toimii useita erillisiä aselajeja ja joukkokoonpanoja.³⁹

Strategiset joukot muodostuvat kahdesta itsenäisesti toimivasta aselajista maahanlaskujoukoista ja strategisista ohjusjoukoista. Eri puolustushaarat eivät toimi varsinaisesti itsenäisinä johtoportainaan, vaan niiden alaiset joukot kuuluvat alueellisten sotilaspiirien johtoon. Poikkeuksen tähän tekevät strategiset joukot, jotka ovat sijoittuneena sotilaspiirien alueille, mutta eivät ole suoraan sotilaspiirien alaisuudessa.⁴⁰ Tämä joukkojen johtosuhteiden asetelma on voimassa ainakin rauhan ajan tilanteissa. Sotatoimien osalta joukkojen johtosuhteet saattavat muuttua ja strategisia joukkoja on mahdollista alistaa alueellisille johtoportaille.

Tarkastellut harjoitukset sijoittuivat maantieteellisesti Venäjän länsiosiin ja Valko-Venäjän alueelle. Näin ollen Läntinen sotilaspiiri oli kaikissa tilanteissa harjoitustoiminnan maantieteellisessä keskiössä yhdessä Pohjoisen laivaston kanssa. Pääosa Venäjällä tapahtuneista osaharjoituksista ja harjoitustoiminnasta on niin ikään tapahtunut näiden kahden nykyisen sotilaspiirin alueilla.

Zapad -harjoitukset ovat luonteeltaan kulloisenkin vuoden harjoitustoimintaa kulminoivia tapahtumia. Samoin ne edustavat osaltaan erityisesti Läntisen sotilaspiirin toimintaa, sen alueella vuosittain järjestettävänä strategisena pääsotaharjoituksena. Tällä tavoin nämä harjoitukset toimivat indikaattoreina kulloisenkin vuoden joukkojen koulutuksen painopisteistä ja tavoiteloista.

---

³⁹ Panschin, Vladimir, *Perusteita Venäjän asevoimista ja havaintoja talvikoulutuskauden ensiviikkojen tapahtumista*, 09.01.2021, [<https://mitavanjatpuuhaa.blogspot.com/2021/01/perusteita-venajan-asevoimista-ja.html>] luettu 10.01.2021; Westrelund ym. (2019), s. 25–27.

⁴⁰ Panschin, Vladimir, *Perusteita Venäjän asevoimista ja havaintoja talvikoulutuskauden ensiviikkojen tapahtumista*, 09.01.2021, [<https://mitavanjatpuuhaa.blogspot.com/2021/01/perusteita-venajan-asevoimista-ja.html>] luettu 10.01.2021; Westrelund ym. (2019), s. 25–27.

Tämän tutkimuksen osalta harjoitusjoukkoina tarkastellaan ensisijaisesti maavoimiin kuuluvia joukkoja ja niiden käyttöä. Muiden asehaarojen osalta toimintaa tarkastellaan niiden liittymisellä maavoimien joukkojen toimintaan. Maahanlasku- ja ilmarynnäkköjoukkoja käsitellään tässä tutkimuksessa samoin kuin maavoimien joukkoja, koska ne liittyvät hyvin oleellisesti maavoimakomponentin toimintaan. Harjoitusjoukkojen tarkastelu keskittyy niin ikään pääasiassa vain venäläisiin joukkoihin. Valkovenäläisiä joukkoja käsitellään vain niissä tilanteissa, joissa niiden toiminta on liittynyt kiinteästi venäläisiin joukkoihin esimerkiksi joukkojen alistamisten muodossa.

Harjoitusjoukot, jotka osallistuvat harjoitukseen kuvaavat yhtäältä sitä uhkakuva, johon kaikella toiminnalla pyritään vastaamaan. Painotukset eri joukkojen käytössä tai toiminnassa kuvaavat makrotasolla suuremman kehityksen uhkaa ja trendejä. Näin on mahdollista selvittää vastaako joukkojen käyttö virallisesti esitettyä uhkakuva.

2.1 Zapad 09

Venäjän federaation asevoimien virallisten julkaisujen mukaan harjoitukseen osallistui yhteensä 12, 500 sotilasta sekä tarkentamaton määrä erilaista kalustoa.⁴¹ Samoin Johan Norberg on omassa työssään todennut osallistuneiden joukkojen määrän olleen niin ikään 12, 500 sotilasta. Norberg ei erotellut joukkoja tarkemmin venäläisten tai valkovenäläisten osalta. Norberg kuitenkin nosti yhtenä havaintona noin 700 maahanlaskujoukkojen sotilaan ja yhdeksän panssaroidun ajoneuvon maahanlaskuosaoperaation.⁴² Norbergin lisäksi muu aihetta käsitellyt uutisointi viittaa hyvin yhteneviin joukkojen määriin. Tosin joissakin lähteissä mainitaan myös reserviläisten käyttäminen.⁴³

---

⁴¹ Venäjän asevoimat [<https://eng.mil.ru/en/mission/practice/>] luettu 12.01.2021

⁴² Norberg (2018), s. 58; Norberg pohjaa havaintonsa pitkälti Venäjän julkaisemiin virallisiin lähteisiin sekä uutisten julkaisuihin.

⁴³ Eastview [<https://dlib-eastview-com.mp-envoy.csc.fi/browse/doc/20650801>] luettu 10.01.2022

Roger McDermott esittää Jamestownin artikkelissaan samankaltaista joukkojen kokonaismäärää, mutta tarkentaa joukkojen koostumusta esittämällä 6, 000 sotilaan olevan venäläisiä joukkoja. Lisäksi McDermott tarkentaa kalustoon kuuluvan 40 lentokonetta sekä yhteensä 200 erilaista sotilaskalustoon kuuluvaa laitetta.⁴⁴

Ekström on taulukoinut Zapad harjoitukseen osallistuneita joukkoja. Zapadin osalta maajoukot harjoituksessa koostuivat Mokovan ja Uralin suunnan joukoista. Keskeisimpinä osallistuneina maavoimien joukkoina Ekström nostaa esille osallistuvista joukoista 20. Armeijaan⁴⁵ kuuluvat 4. Itsenäisen armeijan prikaatin ja 9. Itsenäisen moottoroidun jalkaväkiprikaatin joukot sekä 2. Armeijaan⁴⁶ kuuluvat 15. Itsenäisen moottoroidun jalkaväkiprikaatin, 21. Itsenäisen moottoroidun jalkaväkiprikaatin ja 23. Itsenäisen moottoroidun jalkaväkiprikaatin joukot.⁴⁷

Harjoituksen viimeisenä päivänä ilmarynnäköjoukkoja käytettiin maahanlaskun toteuttamiseen noin vahvennetun pataljoonan henkilöstön ja yhden komppanian moottoroidun kaluston osalta.⁴⁸ Maahanlasku toteutettiin henkilöstön osalta täysimääräisenä, mutta BMD-2 -vaunukaluston osalta maahanlasku simuloitiin. Maahanlaskun jälkeiseen taisteluharjoituksen osana liittyi myös yhteistoiminta Kazakstanin, Kirgisian, Tadžikistanin ja Armenianalaisten joukkojen kanssa.⁴⁹

Maahanlaskuoperaation toimintaa tuettiin ilmasuorituskykyjen osalta helikopterien ja kiinteäsiipisten kuljetuskoneiden sekä rynnäkkökoneiden toiminnalla. Lisäksi muiden ilma-alusten tuen lisäksi harjoitteluun osallistui myös raskaita ja keskiraskaita pommikoneita.⁵⁰

Osana harjoitusta ilmatorjuntayksiköt kuljetettiin ilmakuljetuksella Valko-Venäjältä Astrakaanissa tapahtuvaan osaharjoitukseen. Astrakaaninsa olevat osat olivat edelleen ylemmän johtoportaan komennossa ja kuuluivat harjoituksen kehyksen mukaiseen toimintaan. Osaharjoituksessa ilmatorjuntajoukot suorittivat kovapanosammuntoja ilmatorjuntaohjuksilla.⁵¹

---

⁴⁴ McDermott, Michael: *Zapad 2009 Rehearses Countering a NATO Attack on Belarus*, 30.09.2009, [<https://jamestown.org/program/zapad-2009-rehearses-countering-a-nato-attack-on-belarus/>] luettu 12.01.2021; McDermott pohjaa omat havaintonsa pitkälti Venäjän asevoimien virallisten julkaisujen lisäksi ITAR-TASS:n sekä Krasnaja Zvezda uutisjulkaisuihin.

⁴⁵ Tuolloin toiminut osana Mokovan sotilaspiiriä

⁴⁶ Tuolloin toiminut osana Volga-Uralin sotilaspiiriä

⁴⁷ Ekström (2010), s. 68 – 71; Esitetty listaus ei välttämättä ole täydellinen, mutta se perustuu Ekströmin mukaan julkisiin ja virallisissa kanavissa esitettyihin lähteisiin.

⁴⁸ Sama. s. 28 – 29 ja 35.

⁴⁹ Eastview [<https://dlib-eastview-com.mp-envoy.csc.fi/browse/doc/20779722>] luettu 12.01.2022

⁵⁰ Ekström (2010), s. 28 – 29 ja 35.

⁵¹ Sama. s. 31.

Harjoituksen joukkojen pääasiallinen runko koostui maavoimien yleisjoukoista. Näitä yleisjoukkoja tuettiin verrattain vahvoilla elektronisen sodankäynnin ja ilmatorjunnan joukoilla. Samoin yleisjoukkojen toiminnan ohessa hyödynnettiin operatiivisista joukoista etenkin maahanlaskujoukkoja, jotka toimivat vihollisen syvyydessä ja mahdollistivat sillanpääasemien muodostamisen.⁵²

2.2 Zapad 13

Moscow Defense Brief julkaisun mukaan harjoitukseen osallistui yli 10, 000 sotilasta, 180 erilaista ajoneuvoa ja kalustoon kuuluvaa välinettä, yli 40 erilaista ilma-alusta ja 10 merialusta. Näiden joukkojen on ilmoitettu muodostuneen Läntisen sotilaspiirin, ilmarynnäkköjoukkojen, ilmakuljetusjoukkojen, Itämeren laivaston sekä Mustanmeren laivaston joukoista.⁵³

Johan Norbergin tutkimuksen mukaan harjoitukseen osallistui virallisten tietojen perusteella 9, 400 venäläistä sotilasta Venäjän maaperällä ja 2,250 venäläistä sotilasta Valko-Venäjän alueella. Kaluston osalta Norberg erottelee harjoitukseen kuuluneen ainakin 180 erilaista ajoneuvoa ja muuta sotilaskalustoon kuuluvaa välinettä, mm. 10 taistelupassarivaunua, 40 ilma-alusta ja 10 merialusta. Lisäksi Norberg esittää, että virallisista tiedoista poiketen joukkojen todellinen määrä olisi ollut noin 70,000 – 90,000 sotilaan suuruinen.⁵⁴

Joukkojen suuremman kuin ilmoitetun määrän puolesta omassa työssään esittää myös Pauli Järvenpää. Järvenpään arvion mukaan harjoitukseen osallistuvien joukkojen kokonaismäärä olisi ollut jopa 70, 000 - 90, 000 sotilasta. Järvenpää on ottanut arvioissaan huomioon sen, että varsinaisten taisteluharjoitukseen osallistuvien joukkojen määrät olisi ilmoitettu todellisuutta pienemmiksi. Samoin Järvenpää esittää, että harjoituksia tukevat joukot sekä muiden ministeriöiden joukot on jätetty pääosin pois virallista ilmoituksista.⁵⁵

---

⁵² Ekström (2010), s. 28 - 35; Norberg (2018), s. 58.

⁵³ Shepolavenko, Maksim: *Forms and Objectives of Operational and Combat Training in the Russian Armed Forces*, Moscow Defense Brief, No. 5, 2018, s. 19.

⁵⁴ Norberg (2018), s. 63; Norberg pohjaa ilmoittamansa johtopäätökset sekä tulkinnat pitkälti Pauli Järvenpään omassa työssään esittämiin arvioihin. Norbergin havainnot eivät siis perustu primäärilähteeseen tai konkreettiseen varmennettuun tietoon.

⁵⁵ Järvenpää, Pauli: *Zapad 2013 A View From Helsinki*. The Jamestown Foundation, Washington DC, 2014, s. 4 – 5; Järvenpää esittää suurempia joukkojen lukumääriä perustuen omaan arvioonsa. Tiedot joukkojen määristä eivät perustu ilmoitetun mukaisesti varmennettuun tietoon, vaan Järvenpään tekemiin päätelmiin ja arvioihin.

Järvenpää erittelee harjoitukseen osallistuvia joukkoja Valko-Venäjän ja Venäjän alueella (pl. Kaliningrad) hyvin yhtenevästi muun julkaistun tiedon kanssa. Hän erittelee kuitenkin Kaliningradin alueella tapahtuneen harjoitusjoukkojen määrän olleen 9, 400 sotilasta (200 valkovenäläistä), 350 erilaista kalustoon kuuluvaa välinettä mukaan lukien 10 taistelupanssarivaunua ja 170 panssaroitua ajoneuvoa. Lisäksi samaan harjoitukseen osallistui 40 ilma-alusta ja 10 Itämeren laivaston alusta.⁵⁶ Vadim Zaytzevin vuoden 2018 Moscow Defence Brief: in julkaistun virallisen osaharjoituksen kuvauksen mukaiset joukkojen kokonaismäärät ovat yhtenevät Järvenpään esittämien kanssa.⁵⁷

Näiden harjoitukseen osallistuvien joukkojen lisäksi Järvenpää esittää harjoitukseen / harjoituksen kehitykseen liittyneen myös 6, 000 - 9, 000 meri- ja ilmavoimien sekä ilmapuolustuksen joukkojen sotilasta. Samoin eri logistiikan ja esikuntajoukkojen kokonaismäärä harjoitukseen liittyen olisi lähemmäs 18, 000 - 20, 000. Lisäksi huomioiden harjoituksen aikana omaa harjoitustaan toteuttaneet sisäasiainministeriön joukot (noin 20, 000), harjoituksen kokonaisvahvuus nousee jopa 90, 000 henkilön vahvuuteen.⁵⁸

Zapad -harjoituksen kanssa samaan aikaan toteutettiin pohjoisen laivaston sotaharjoitus, johon osallistui noin 2, 500 sotilasta, 50 erilaista kalustoon kuuluvaa välinettä, 20 ilma-alusta ja 30 laivaa. Tämä harjoitus toteutettiin yhdenaikaisesti Zapad -harjoituksen kanssa. Noin viikkoa ennen Zapadia toteutettiin myös ilmapuolustusjoukkojen harjoitus *Boevoe Sodruzhestvo* johon osallistui 4, 000 sotilasta ja 200 kappaletta erilaista sotilaskaluston välinettä. Tämä harjoitus oli virallisesti osa IVY⁵⁹ yhteistyön kehityksessä järjestettävää yhteistä sotilasharjoittelua.⁶⁰

Venäläisistä maajoukoista osallistui ainakin 6. Armeijan joukkoja, 20. Armeijan joukkoja 76. ilmarynnäkködivisioonan 31. ilmarynnäkköpataljoonan joukkoja. Pääosa osallistuneista joukoista oli noin pataljoonan kokoisia osastoja kustakin lähettävästä joukosta.⁶¹

⁵⁶ Järvenpää (2014), s. 4–5.

⁵⁷ Zaytzev, Vadim: *Russian Participation in International Military Drills in 2012-2014*, Moscow Defence Brief No3, Moskova, 2018, s. 33.

⁵⁸ Järvenpää (2014), s. 4–5.

⁵⁹ IVY = Itsenäisten Valtioiden Yhteisö

⁶⁰ Norberg (2015), s. 37–38.

⁶¹ Elfying, Jörgen & Peter A Mattsson: *Zapad 2013: A Multifaceted Exercise With Unique Ingredients*, *Russias Zapad 13 Military Exercise Lessons for Baltic Regional Security*, Zdanavicius, Liudas & Matthew Czekaj (eds.), The Jamestown Foundation, Washington DC, 2015, s. 22–26.

Harjoituksen yleisjoukkoja tuettiin muiden aselajijoukkojen lisäksi elektronisen sodankäynnin sekä ilmatorjunnan joukkojen suorituskyvyillä. Samoin yleisjoukkoja tuettiin maahanlaskujoukkojen ja erikoisjoukkojen taktisen tason toiminnalla.⁶²

2.3 Zapad 17

Venäjän asevoimien virallisten julkaisujen mukaan Zapad 17 -harjoitukseen osallistui 12,700 sotilasta, joista venäläisiä oli noin 5,500 sotilasta. Samoin harjoitukseen kuuluvaa kalustoa venäläisiltä tuli noin 70 ilma-alusta, yhteensä 680 kappaletta erinäistä sotilaskalustoa, mm. 250 panssarivaunua, 200 tykkiä, kranaatinheitintä ja raketinheitintä sekä 10 sota-alusta.⁶³ Lisäksi Venään federaation osalta joukkojen esitettiin kuuluvan Läntisen sotilaspiirin, Ilmarynnäkköjoukkojen, Ilmakuljetusjoukkojen, Itämerenlaivaston ja Pohjoisen laivaston joukkoihin⁶⁴.

Virallisista esitetyistä harjoituksen joukkojen määristä selvästi poikkeavan tulkinnan omassa tutkimuksessaan esittää Davis Petraitis. Petraitisin tulkinnan mukaan harjoitukseen osallistuvien joukkojen määrä oli jopa 68,000 sotilasta. Vladimir Panschin esittää omassa aiheetta käsittelevässä tutkimuksessaan tälle paljolti syyksi Petraitisin virallista laajempaa harjoituksen aikakehyksen tulkintaa.⁶⁵

Keir Giles esittää oman arvionsa mukaan, että venäläisten todellinen määrä harjoituksessa olisi ollut 48, 000, joista aktiivisesti taisteluharjoitustoimintaan olisi osallistunut 23, 000. Samoin Valko-Venäjällä olleiden joukkojen todellinen määrä olisi ollut noin 3, 100 sotilasta.⁶⁶

Maahanlasku- ja ilmarynnäkköjoukoista harjoitukseen osallistui joukkoja 76.-, 98.- ja 106. ilmarynnäkködivisioonasta. Nämä joukot kattoivat käytännössä kaikki läntisen sotilaspiirin ilmarynnäkköjoukot.⁶⁷

⁶² Elfying ym. (2015), s. 29 - 30 ja 35 - 37.

⁶³ Venäjän asevoimat [https://eng.mil.ru/en/mission/practice/more.htm?id=12140115@egNews] luettu 12.01.2021; Norberg (2018), s. 71–72; Kofman, Michael: *Russia Military Analysis*, [https://russianmilitaryanalysis.wordpress.com/author/twentydunhills] luettu 12.01.2021; Norbergin ja Kofmanin pitkälti yhtenevät kuvaukset johtuvat todennäköisimmin, siitä että kumpikin perustaa omat havaintonsa Venäjän asevoimien virallisiin julkaisuihin ja tiedotteisiin. Toisaalta molemmat ovat tehneet omat johtopäätöksensä tiettävästi erillään toisistaan.

⁶⁴ Shepolavenko (2018), s. 19; Norberg (2018), s. 71–74.

⁶⁵ Panschin (2019), s. 4.

⁶⁶ Giles, Keir: *Russia Hit Multiple Targets with Zapad-2017*, Carnegie Endowment for International Peace, 2018, s. 2.

⁶⁷ Muzyka, Konrad: *Go West: Analyzing Zapad*, Jane's Defence Weekly, 2017, s. 8.

76.IRD joukoista kootulla osastolla suoritettiin maahanlasku 400 sotilaan ja 10 BMD-4M:n ajoneuvon voimin. Pudotuksen jälkeen nämä joukot suorittivat maasto lentokentän valtaamisen ja vihollisen tuhoamistehtäviä. Tuhoamistehtävien jälkeen joukot siirtyivät marssilla taistelumuuntoniin Sturgi Krasnyen harjoitusalueelle.⁶⁸

Konrad Muzykan mukaan elektronisen sodankäynnin kykyjä käytettiin kattavasti kaikilla harjoitusalueilla. Elektronisen sodankäynnin kyvyn vahvalla käytöllä pyritään todennäköisesti vastaamaan osaltaan teknologisesti vahvemman vastustajan toiminnan vapauden kiistämiseen ja omien toimintamahdollisuuksien lisäämiseen. Harjoituksen osana testattiin todennäköisesti keinoälypohjaista elektronisen sodankäynnin kykyjen johtamisjärjestelmää, osana elektronisen vaikuttamisen johtamista.⁶⁹

2.4 Zapad 21

Venäjän federaation asevoimien virallisen julkaisun mukaan Zapad 21 -harjoitukseen osallistui kokonaisuudessaan: 200 000 henkilöä, 290 panssarivaunua, 240 tykkiä, kranaatinheitintä ja raketinheitintä, 15 merialusta ja 80 ilma-alusta. Valko-Venäjän alueella toimineiden joukkojen kokonaismääräksi on ilmoitettu 12 800 henkilöä, 30 ilma-alusta, 140 panssarivaunua ja 110 kappaletta erilaisia tykkeitä, raketinheitimiä ja kranaatinheitimiä. Valko-Venäjällä toimivien joukkojen osuudeksi kaikista joukoista, on ilmoitettu 3500 sotilasta.⁷⁰ Kaikki esitetyt arviot oli ilmoitettu noin arvioina. Näin ollen todelliset lukumäärät ovat voineet olla esitetyitä määristä poikkeavia.

---

⁶⁸ Panschin (2019), s. 16.

⁶⁹ Muzyka (2017), s. 9–11.

⁷⁰ Venäjän asevoimat [<https://eng.mil.ru/en/mission/practice/all/west-2021.htm>] luettu 01.10.2021

Harjoitukseen osallistuneista joukoista on tunnistettavissa ainakin 6. ilmavoima - ja ilmapuolustusarmeijan joukkoja, 20. Armeijakunnan joukkoja, 6. Armeijakunnan joukkoja, 76. ilmarynnäkködivisioonan joukkoja, 106. Ilmarynnäkködivisioonan joukkoja, Itämeren laivaston joukkoja sekä 1. Panssariarmeijan joukkoja. Käytännössä harjoitukseen osallistuivat kaikki Läntisen sotilaspiirin joukot sekä sen alueella toimivia aselaji- ja strategisia joukkoja.⁷¹ Joukoista tehtyjen havaintojen perusteella eri joukko-osastojen kaikki joukot eivät kuitenkaan osallistuneet harjoitukseen.

Läntisen sotilaspiirin joukkojen lisäksi harjoitukseen osallistui myös joukkoja Keskeisestä sotilaspiiristä. Samoin harjoitukseen osallistui joukkoja maahanlaskujoukoista, kaukotoimintailmavoimista ja kuljetusilmavoimista.⁷²

Kofmanin mukaan Zapadin kanssa samaan aikaan tapahtuviin Pohjoisen laivaston harjoitukseen olisi osallistunut yhteensä 8, 000 sotilasta, 800 eri sotakalustoon kuuluvaa välinettä, 120 lennokkia ja 50 erilaista laivaa /sota-alusta.⁷³

Taisteluiden ensimmäisessä, eli puolustusvaiheessa yleisjoukkoja vahvennettiin maahanlaskujoukoilla. Samoin taistelevia joukkoja tuettiin aselajijoukkojen osalta vahvasti elektronisen sodankäynnin joukoilla sekä ilmatorjuntajoukoilla.⁷⁴

Taisteluiden toisessa vaiheessa, eli vastahyökkäyksen toteutuksessa, yleisjoukot muodostivat taistelevien joukkojen rungon, jota maahanlaskujoukkojen taisteluliikkeet tukivat. Maajoukkojen taistelua tuettiin vahvalla epäsuorantulen yksiköiden käytöllä sekä ilmatorjunnan kyvyksillä.⁷⁵

Elektronisen sodankäynnin joukkoja käytettiin etenkin häiritsemään ja neutraloimaan vastustajan lennokkikalustoa. Samoin yleisjoukkoja tuettiin omalla ilmatorjunnalla, lennokkitoiminnalla ja vahvalla epäsuorantulen käytöllä.⁷⁶

---

⁷¹ Kofman, Michael: *Russia Military Analysis*, [<https://russianmilitaryanalysis.wordpress.com/author/twentydunhills/>] luettu 16.01.2021

⁷² Panschin, Vladimir: *Sodan ensivaiheet harjoituskeskiössä*, 28.08.2021, [<https://mitavanjatpuuhaa.blogspot.com/2021/08/sodan-ensivaiheet-harjoituskeskiossa.html>] luettu 01.09.2021

⁷³ Kofman, Michael: *Zapad 2021 – Day 1 (September 10)*, 12.09.2021, [<https://russianmilitaryanalysis.wordpress.com/2021/09/12/zapad-2021-day-1-september-10/>] luettu 28.09.2021

⁷⁴ Muzyka, Konrad: *Defending the Union Zapad-2021*, International Center For Defence and Security, 2021, s. 11–13; Kofman, Michael: *Zapad 2021 – Day 1 (September 10)*, 12.09.2021, [<https://russianmilitaryanalysis.wordpress.com/2021/09/12/zapad-2021-day-1-september-10/>] luettu 28.09.2021

⁷⁵ Muzyka (2021), s. 14–15.

⁷⁶ Kofman, Michael: *Zapad 2021 – Day 2 (September 11)*, 13.09.2021, [<https://russianmilitaryanalysis.wordpress.com/2021/09/13/zapad-2021-day-2-september-11/>] luettu 28.09.2021

Elektroniseen sodankäyntiin erikoistuneiden joukkojen koko harjoituksessa oli noin 300 henkilöä ja 50 erilaista kaluston välinettä. Näistä joukoista ainakin osa kuului 1. Kaartin panssariarmeijan joukkoihin.⁷⁷

Maahanlaskujoukoilla suoritettiin yhden pataljoonantaisteluosaston vahvuisen joukon ja sen päätaistelukuluston laskuvarjopudotus. Tämän kaltainen joukkojen siirto on Kofmanin mukaan ensimmäinen tämän mittakaavan kokoonpanossa pimeän olosuhteissa tehty maahanlasku. 76. ilmarynnäkködivisioonan joukot suorittivat useita maahanlaskuja sekä henkilöstön, että kaluston osalta. Samoin näitä pienempiä maahanlaskuharjoituksia toteutettiin jopa perättäisinä päivinä.⁷⁸

Osana huollon toimintojen harjoittelua harjoiteltiin uudenlaisten polttoainerekkujen käyttöä. Nämä polttoainerekat kykenevät tankkaamaan jopa 10 ajoneuvoa samanaikaisesti. Samoin ne kykenisivät tankkaamaan panssarivaunukomppanian noin 10 - 15 minuutissa.⁷⁹

2.5 Johtopäätökset

Kaikissa toteutuneissa harjoituksissa pääpaino oli Läntisen sotilaspiirin joukkojen toiminnassa. Harjoitusjoukkojen pääasiallinen runko on samoin muodostunut läntisen sotilaspiirin joukoista. Pääosassa ovat olleet 6. Armeijan ja 20. Armeijan joukot sekä 1. Panssariarmeijan joukot. Samoin läntisen sotilaspiirin alueella olevat strategisiin joukkoihin kuuluvat maahanlaskujoukot osallistuivat järjestään kaikkiin järjestettyihin harjoituksiin ja niiden rooli harjoitustoiminnassa oli merkittävä.

⁷⁷ Kofman, Michael: *Zapad 2021 – Day 2 (September 11)*, 13.09.2021, [<https://russianmilitaryanalysis.wordpress.com/2021/09/13/zapad-2021-day-2-september-11/>] luettu 28.09.2021; Kofman, Michael: *Zapad 2021 – Day 3 (September 12)*, 14.09.2021 [<https://russianmilitaryanalysis.wordpress.com/2021/09/14/zapad-2021-day-3-september-12/>] luettu 28.09.2021.

⁷⁸ Lalu, Petteri: *Tulta ja liikettä - pika-analyysi Zapad-2021-harjoituksesta*, 18.09.2021, [<https://mitavanjatpuuhaa.blogspot.com/2021/09/tulta-ja-liiketta-pika-analyysi-zapad.html>] luettu 29.09.2021; Kofman, Michael: *Zapad 2021 – Day 1 (September 10)*, 12.09.2021, [<https://russianmilitaryanalysis.wordpress.com/2021/09/12/zapad-2021-day-1-september-10/>] luettu 28.09.2021; Muzyka, Konrad: *Image Analysis: A VDV operation at the Strugi Krasnye Range*, 17.09.2021, [https://rochan-consulting.com/wp-content/uploads/2021/09/Strugi-Krasnye_VDV_map_17Sep21.pdf] luettu 30.09.2021.

⁷⁹Kofman, Michael: *Zapad 2021 – Day 5 (September 14)*, 19.09.2021, [<https://russianmilitaryanalysis.wordpress.com/2021/09/19/zapad-2021-day-5-september-14/>] luettu 29.09.2021.

Kokoonpanojensa osalta eri joukko-osastot eivät osallistuneet harjoituksiin täydessä vahvuudessaan. Harjoitusjoukot olivat kokeilunomaisissa kokoonpanoissa vuoden 2009 osalta. Silloin painopisteessä oli uudenmuotoisen prikaatirakenteen testaaminen ja hyödyntäminen, joskin täysin prikaatin kokoonpanossa olevien joukkojen kokoaminen ja harjoituttaminen jäi vähäiseksi. Vuoden 2013 Zapad -harjoituksen osalta samoin kuin myöhemmissä Zapad -harjoituksissa, harjoitusjoukot muodostettiin eri joukko-osastojen kokoamista pataljoonien taisteluosastoista.

Maavoiminen yleisjoukkojen lisäksi kaikissa harjoituksissa merkittävä osuus on ollut maahanlaskujoukoilla. Maahanlaskujoukot ovat suorittaneet eri kokoonpanoilla ja kokoluokilla maahanlaskuoperaatioita. Lisäksi pelkkien maahanlaskuoperaatioiden suorittamisen lisäksi nämä joukot ovat toimineet yleisjoukkojen tukena nopeantoiminnan osastoina tai tavanomaisina moottoroituina joukkoina.

Maahanlaskujoukkojen lisäksi kaikissa harjoituksissa merkittävästi esiintyneitä aselajijoukkoja ovat olleet elektronisen sodankäynninjoukot, ilmatorjunnanjoukot sekä lennokkien hyödyntäminen. Elektronisen sodankäynninjoukot ovat olleet osa kaikkia tarkasteltuja harjoituksia. Niitä on käytetty omien joukkojen suojaamiseen ja yhdessä ilmatorjunnanjoukkojen kanssa taistelualueen eristämiseen. Ilmatorjuntajoukot ovat olleet varsin suuressa merkityksessä kaikissa harjoituksissa ja ne ovat osin suorittaneet mittavia ampumarjoituksia osana Zapad -harjoitusten toimintaa. Samaoin niitä on käytetty tukemaan yleisjoukkojen taistelutoimia sekä siirtymisiä. Lennokkien käyttö on lisääntynyt merkittävästi vuoden 2009 harjoituksesta. Lennokkien määrä ja roolit osan harjoituksia ovat monipuolistuneet. Lennokkeja käytetään monipuolisesti eri taistelu tehtävien harjoitteluun tulenjohtosta tilannekuvan muodostamiseen.

Ydinaseiden merkitys on ollut virallisessa käytössä vähenevää, mutta jonkinasteinen ydinase-elementin olemassaolo on ollut pääteltävissä harjoitustoiminnan tapahtumakehyksistä. Läntisen sotilaspiirin alueella ydinasetriadin joukkojen toimintaa ei ole merkittävästi ollut esillä. Zapad -harjoitusten osana. Kuitenkin Zapad -harjoitusten läheisyydessä on ollut mm. strategistenohjusjoukkojen valmiusharjoituksia ja muuta harjoitustoimintaa. Pohjoisen laivaston alueella on ollut viitteitä ydinasejoukkojen mahdollisesta osallistumisesta ja toiminnasta osan harjoitusten muuta toimintaa.

Läntisen sotilaspiirin maakomponentin lisäksi harjoituksissa on ollut toistuvasti osallistujia sekä Pohjoisen laivaston alaisista joukoista että Itämeren laivaston joukoista. Näiden joukkojen harjoitustoimet ovat keskittyneet pääasiallisesti niiden omille alueille. Kuitenkin osa näistä joukoista suoritti harjoituksia yhdessä Läntisen sotilaspiirin joukkojen kanssa muillakin harjoitusalueilla. Huomattavaa on, että Itämeren laivasto kuuluu osaksi Läntistä sotilaspiiriä ja siksi sen verrattain saumaton osallistuminen Zapad -harjoitukseen ei ole yllättävää. Samoin sen joukkojen rauhanajan maantieteellinen sijainti Kaliningradin alueella muodostaa keskeisen alueen harjoitusten yleisen toiminnan kannalta.

Pohjoisen laivaston joukot ovat olleet osin autonomisia sekä nykyisin myös itsenäisen sotilaspiirin asemassa. Kuitenkin Pohjoisen laivaston välitön läheisyys Läntiseen sotilaspiiriin on yksi merkittävä tekijä, miksi se on osallistunut tai ollut osana harjoituksia. Samoin sen strateginen sijoittuminen Venäjän läntisissä osissa ja arktisella alueella nostaa sen merkittävyyttä.

Zapad -harjoitukseen on myös osallistunut joukkoja ja kalustoa muista sotilaspiireistä. Näistä ei ole tiedotettu merkittävässä määrin ja pääosin näistä joukoista ei ole mainittu paljoa. Muiden sotilaspiirien joukkojen osallistumisen lisäksi harjoitukseen on osallistunut myös pienempiä harjoitusosastoja muista maista. Nämä joukot ovat tulleet pääosin IVY maista, mutta esim. myös Kiina on osallistunut vuonna 2021 harjoitukseen. Muiden maiden osallistumiset harjoitukseen eivät ole olleet harjoitusten operatiivisen toiminnan kannalta merkittäviä ja niiden merkitys on ollut todennäköisesti enemmän poliittinen.

Joukkojen yhteismäärän rajoittaminen alueellisesti tai ajallisesti perustuu Venäjän federaation osalta todennäköisesti Wienin asiakirjan mukaiseen harjoitusjoukkoja koskevaan rajaan. Asiakirjan mukaan 13, 000 tai sitä enemmän sotilaita sisältävä harjoitus vaatii ulkomaisten tarkkailijoiden päästämisen mukaan harjoitukseen.⁸⁰ Tästä syystä joukkojen koot pidetään paikallisesti ja osaharjoituksin alle 13,000 sotilaan kokoisissa osastoissa, jolloin ulkomaisia tarkkailijoita ei ole pakollista päästää seuraamaan harjoitustapahtumia.

Tästäkin huolimatta joidenkin havaintojen perusteella sekä osin virallistenkin ilmoitusten mukaan harjoitukseen on saattanut osallistua niinkin paljon kuin 200, 000 henkeä. Vuoden 2021 osalta ilmoitettu kokonaismäärä henkilöstön osalta oli 200, 000 henkeä. Muilta vuosilta virallisten ilmoitusten mukaan joukkoja olisi osallistunut vain alle 13, 000 sotilasta, mutta arvioiden mukaan määrä olisi noussut jopa 70, 000 – 100, 000 sotilaaseen.

---

⁸⁰ Organization for Security and Co-operation in Europe: *Vienna Document 2011*, [<https://www.osce.org/files/f/documents/a/4/86597.pdf>] luettu 18.12.2021 s. 24.

Vuoden 2009 osalta virallinen uhkakuva oli vihamielisen hyökkäyksen torjuminen. Ekström nostaa päätelmänä harjoituksen tähtäävän NATO:n vastaisen sodan käynnin harjoitteluun. Tarkoituksena oli kyetä taistelemaan teknisesti kehittyneempää vihollista vastaan, joka kykenee taistelemaan tulella ja välttämään ns. perinteisen sodankäynnin taisteluihin jumiutumisen.⁸¹ Näin ollen vertaus Natoa vastaan taistelemisesta on ymmärrettävissä.

Vuoden 2013 harjoituksen virallinen uhkakuva oli enemmänkin omille alueille tunkeutuneiden, ulkomaisten toimijoiden tukemien terroristien torjumisessa. Kuitenkin käytännön harjoitustoimet kuvasivat enemmän konventionaalisen sodankäynnin toimintojen harjoittamista (tai ainakin lähes symmetristen asevoimien kohtaamista) sekä mahdollisesti osin ydinaseiden käyttöön varautumista.⁸² Ydinaseen käyttöä ei tuotu suoraan esille harjoitusskenaarioissa, mutta Pohjoisen laivaston joukot harjoittelivat liikkeitä, jotka viittasivat ydinasetriadin joukkojen käyttöön.⁸³

Vuoden 2017 harjoituksen osalta harjoitusskenaario kehittyi hyvin nopealla tahdilla terrorismin vastaisesta operaatiosta täysimittaisempaan sodankäyntiin. Harjoituskehyksen kulku toteutui hyvin yhtenevästi vuoden 2013 Zapad -harjoituksen kanssa. Harjoitustoimet kehittyvät nopeasti illegaalien joukkojen torjumisesta hyvin konventionaalisten sotilasoperaatioiden toteuttamiseen.⁸⁴ Osin tämän tulkinnan mukaan yhtenevästi Panschin ottaa omassa työpaperissaan esille näkemyksen virallisen uhkakuvan keskiössä olevasta terrorististen ja illegaalien joukkojen torjumiseen johtavasta toiminnasta ns. väri vallankumoustoimet. Kuitenkin Panschin toteaa, että kaikkien tietojen valossa harjoitustoiminta on enemmän perinteisin asein Natoa vastaan käytävää sotaa varten.⁸⁵

Vuoden 2021 Zapad -harjoituksen osalta Kofman kuvaa harjoituksen skenaarion kuvaavan länsi liittouman hyökkäystä Valko-Venäjän ja Venäjän alueelle. Länsiliittouman joukot aloittivat hyökkäyksensä vahvalla ilma- ja ohjushyökkäyksellä sekä jatkoivat hyökkäystään syvyyteen. Kofman pitää hyvin todennäköisenä, että länsiliittoumalla kuvataan Natoa.⁸⁶ Samoin Konrad Muzyka liittää Zapad -harjoitukset vahvasti sekä historiallisesti Neuvostoliiton, että nykyaikana Venäjän osalta Naton vastaisen toiminnan harjoitteluun.⁸⁷

⁸¹ Ekström (2010), s. 35 ja 39–40.

⁸² Zdanavicius ym. (2015), s.5–7.

⁸³ Sama. s. 5–7.

⁸⁴ Giles (2018), s. 3.

⁸⁵ Panschin (2019), s. 18; Stoicescu, Kalev: *Decoding Zapad-2017*, International Centre for Defence and Security, Estonia, 2017, s. 2 -3.

⁸⁶ Kofman, Michael: *Overview: Zapad-2021*, 12.09.2021, [<https://russianmilitaryanalysis.wordpress.com/2021/09/12/overview-zapad-2021/>] luettu 28.09.2021.

⁸⁷ Muzyka (2021), s. 2.

Kokonaisuutena harjoitusten viralliset uhkakuvaukset ovat vaihdelleet terrorismin torjunnasta suurempien konventionaalisten joukkokokonaisuuksien torjumiseen ja lyömiseen. Kuitenkin virallisista uhkakuvista huolimatta harjoituksiin osallistuvat joukot ja joukkotyypit ovat olleet hyvin yhteneviä kaikkien harjoitusten välillä. Eli hyvin samankaltaisilla joukoilla on vastattu hyvin erilasiin tilanteisiin ja skenaarioihin. Useissa analyyseissä nähdäänkin, että harjoitusten todellinen uhkakuva olisi Naton joukkojen muodostama.

Vaikka terroristien ja illegaalien toimijoiden uhkaan olisi mahdollista vastata mittavilla konventionaalisilla asevoimilla, niin ne eivät kuitenkaan pääsääntönä ole tehokkaimpia kyseisiin operaatioihin. Terrorismin torjunnan sijasta joukkojen rakenne on vastannut enemmän konventionaalisen ja symmetrisemmän vihollisen lyömiseen. Etenkin vahvat elektronisen sodankäynnin ja ilmatorjunnanjoukot mahdollistavat enemmän taistelun alueen eristämisen teknologisesti ylivoimaisempaa vihollista vastaan. Samoin maahanlaskujoukkojen toiminta syvyyteen suunnatuissa joukkojen siirroissa sopii myös illegaalien joukkojen nopeaan lyömiseen, mutta on todennäköisempää pataljoonan kokoonpanossa suoritettuna konventionaalisemman maavihollisen taisteluun sitomiseen tai strategisen kohteen haltuunottoon.

3 LIIKE JA SUUREMPI KUVA - STRATEGINEN KESKITTÄMINEN

Liike ja joukkojen strateginen keskittäminen on ollut venäläisen sotataidon keskiössä jo Neuvostoliiton ja syvän taistelun oppien ajoista. Joukkojen strategisella keskittämisellä pyritään luomaan halutun mukainen omien ja vihollisen joukkojen suhde joko ajallisesti tai paikallisesti. Samoin sillä luodaan perusteet vaikuttaa vastustajaan syvyydessä sekä myös epäsuorasti eristämällä sen osia toisistaan ja katkaisemalla keskeisiä yhteyksiä.⁸⁸ Vastustajan syvyyteen pääsemiseksi ja sen osien eristämisen lisäksi strategisella keskittämisellä saadaan joukot haluttuun asetelmaan tulevien taistelutoimien osalta. Tämän takia joukkojen strateginen keskittäminen on oleellista jo ennen varsinaisten taistelutoimien ja operaatioiden alkamista.

Strategisen keskittämisellä muodostetaan halutunlainen asetelma, josta omilla sotajoukoilla voidaan saada aikaiseksi mahdollisimman suuri vaikutus. Samoin taistelun- tai harjoituksen aikaisilla joukkojen keskittämisillä voidaan luoda tai vaihtaa taisteluiden painopistettä. Tämän tason joukkojen keskittäminen näkyy harjoituksissa pitkälti sotajoukkojen liikkeen toteutuksen osana. Eri tavoilla ja aikajänteillä toteutetut joukkojen liikkeet muodostavat yhdessä strategisen keskittämisen kokonaisuuden.

Tässä tutkimuksessa strateginen keskittäminen ymmärrettiin joukkojen liikkeillä ja niiden toteutustavoilla. Liikkeiden osalta merkittävintä oli, miten liikkeet ja niiden toteutukset liittyivät harjoituskehysten operatiiviseen toimintaan. Samoin miten liikkeet osaltaan vastasivat harjoitukselle asetettuun uhkaan ja sen eri skenaarioihin. Tällä tavalla pyrittiin tulkitsemaan liikkeiden merkitys osana strategisen tason toimintaa.

Periaatteellisesti kaikki joukkojen liikkeet voidaan tulkita osaksi strategista keskittämistä. Kuitenkin kaikkien liikkeiden tarkastelu strategisten merkitysten laajuudessa olisi ollut itsessään liian laaja käsittelytapa tämän tutkimuksen osalta. Tästä syystä liikkeiden ja joukkojen keskittämisten osalta keskityttiin harjoituskehysten kannalta merkittävien liikkeiden ja keskittämisten tarkasteluun. Tällaisten liikkeiden merkittävyyden tunnistamisessa käytettiin kulloisenkin liikkeen suhteuttamista harjoituksen uhkakuvaan sekä siihen vastaamiseen käytettyihin keinoihin. Tämän takia kaikkea harjoitusten ympärille kuuluvaa joukkojen liikettä ei tarkasteltu osana tutkimustyötä.

---

⁸⁸ Lahu (2014).

3.1 Zapad 09

Entisistä Moskovan ja Volgan-Uralin sotilaspiireistä joukkoja keskitettiin junakuljetuksilla ja joukkojen omiin toimenpitein moottorimarsseina harjoitusalueille ja osin jopa suoraan Valko-Venäjälle asti. Ajallisesti nämä siirrot toteutettiin harjoituksen aktiivivaiheen kolmen ensimmäisen päivän aikana. Joukkoja ei keskitetty harjoitusalueille merkittävästi ennen harjoituksen aktiivivaihetta. Huomattavaa oli, että kuljetukset Volga-Uralin sotilaspiirin joukkojen osalta myöhästyivät jonkin verran henkilöstön osaamattomuuden takia. Joukkojen koulutustaso ei ollut riittävä tehokkaan junakuljetuksen valmisteluiden toteuttamiseen.⁸⁹ Joukkojen moottorimarssien osalta ei ollut tietoa ainakaan merkittävistä epäonnistumisista. Keskittämisiin käytetty aika oli muutoin realistinen kuljettuun matkaan suhteutettuna.

Rautatiejoukot osallistuivat vahvasti osaksi sekä Zapad -harjoituksen, että Laatokka -harjoituksen kuljetusten toteuttamista. Niillä oli keskeinen rooli junakuljetusten toteuttamisessa eri harjoitusalueille.⁹⁰ Merkittävä osa ponnistusten määrästä tuli harjoitusten päällekkäisen järjestämisen myötä, jolloin joukkojen keskittämisiä piti toteuttaa samanaikaisesti kahdelle pääsuunnalle.⁹¹

Osana harjoitusta suoritettiin maahanlasku noin pataljoonan vahvuisella jalkaväkiosastolla sekä yhden komppanian moottoroidulla kalustolla. Tämän kokoluokan maahanlasku oli hyvin merkittävä, sillä sen kokoisia maahanlaskuja ei oltu toteutettu aiemmin 2000 luvun alkupuolella.⁹² Samalla se osoitti, että asevoimien silloisesta kalustosta ja yleisilasta huolimatta ainakin osilla joukkoja on mahdollista toteuttaa nopeassa aikakehyksessä suhteellisen taistelukykyisen joukon keskittäminen

⁸⁹ Ekström (2010), s. 28–29 ja 35.

⁹⁰ Eastview [<https://dlib-eastview-com.mp-envoy.csc.fi/browse/doc/20100196>] luettu 13.01.2022

⁹¹ Mahdollisesti juuri samanaikaisten kuljetusten toteuttaminen eri suunnille vaikutti osaltaan myös siihen, miksi osa joukoista keskitettiin moottorimarsseilla junakuljetusten sijasta. Todennäköisesti junakuljetuksiin käytettävien vaunujen määrä oli rajallinen ja samoin käytettävien reittien määrä oli rajallinen. Tämän takia kaikkien joukkojen kuljettaminen olisi saattanut olla logistisesti liian suuri kuorma toteutettavaksi kerralla.

⁹² Ekström (2010), s. 30; Norberg (2018), s. 58.

Ilmatorjuntayksiköiden ilmakuljetus Valko-Venäjältä Astrakaanin ampumaosaharjoitukseen oli verrattain suuri henkilöstön ja kaluston kuljettaminen läntisen sotilaspiirin keskialueilta useiden satojen kilometrien päähän eteläisen Venäjän alueelle.⁹³ Tämän kokoinen joukkojen siirto oli varsin mittava operaatio jo itsessään. Sen liittyminen suoraan harjoituksen operatiivisen kehyksen kulkuun ei ole todennäköistä. Pääasiallinen syy joukkojen siirrolle Astrakaaniin oli niiden ampumaharjoituksen toteuttaminen. Ampumaharjoituksen toteuttaminen ei olisi onnistunut yhtä tehokkaasti muilla harjoitusalueilla. Kuitenkin on hyvin todennäköistä, että joukkojen toiminta säilyi edelleen osin osana harjoituksen kehystä ja kulkua.

3.2 Zapad 13

Vuoden 2013 harjoituksen osalta keskeisiä harjoituksen teemoja olivat johtamisen ohella strategisen keskittämisen ja joukkojen liikkuvuuden harjoittelu. Joukkojen liikuttamista ei toteutettu pelkästään omilla kalustoilla, vaan laajasti juna-, joki- ja ilmakuljetuksilla. Osin näiden eri kuljetusmenetelmien rinnalla hyödynnettiin myös siviiliyhteiskunnan kuljetusratkaisuja ja palveluita sotilasosastojen ja niiden kaluston kuljettamiseen. Norberg korostaa yhtenä keskeisenä havaintona keskittämisen menetelmien ja logististen järjestelmän erittäin suurta painotusta osana harjoitusta. Norbergin mukaan monia logistisia kysymyksiä ja aiempia haasteita oli otettu käsittelyyn sekä ratkaistavaksi merkittävästi ensimmäistä kertaa sitten Neuvostoliiton hajoamisen.⁹⁴

Joukkojen siirrot alkoivat jo 9. syyskuuta 2013 ja varsinainen harjoituksen aktiivivaihe alkoi 20. syyskuuta 2013. Harjoituksen ensimmäisessä vaiheessa joukot ryhmitettiin kahden ensimmäisen harjoituspäivän aikana niiden toiminta-alueille. Saman vaiheen aikana elektronisen sodankäynnin joukoilla, signaalitiedustelun ja partiotiedustelun joukoilla selvitettiin vihollisen sijainnit ja ryhmytykset sekä luotiin tarvittava pohjatieto vihollisten kohteiden tunnistamiseksi ja maalittamiseksi muille joukoille.⁹⁵ Joukkojen keskittämisessä oli huomioitavaa toiminta-alueiden ja niillä olevien vihollisten tiedustelu useilla eri menetelmillä ennen pääjoukkojen saapumista. Todennäköisesti alueiden tiedustelun lisäksi osana toimintaa oli myös muiden valmisteluiden ja opastusten järjestäminen pääjoukoille.

---

⁹³ Ekström (2010), s. 31–32

⁹⁴ Norberg (2015), s. 33–37.

⁹⁵ Elfving ym. (2015), s. 28–31.

Harjoituksen toisessa vaiheessa harjoitusjoukkojen pääosat toimitettiin ilma- ja vesikuljetuksella toiminta-alueille. Joukkojen keskittämisen osalta ei annettu tarkempia tietoja, kuinka nopeasti ne saavuttivat niille osoitetut alueet ja toimintavalmiuden. Kuitenkin joukkojen keskittäminen onnistui ilman suurempia haasteita ja liikkeissä ei ollut havaittavissa myöhästymisiä.⁹⁶ On hyvin todennäköistä, että joukkojen toiminnan sujuvuuteen vaikutti eri tiedustelu- ja valmisteluosastojen siirtyminen alueelle ennakkoon.

Maahanlaskujoukot olivat merkittävänä osana harjoituksen toimintaa kuten aiempina vuonna. Kuitenkin maahanlaskujoukkojen keskittämisestä ja liikkeiden toteuttamisesta ei ollut yhtä merkittävästi tietoa saatavilla. Maahanlaskujoukkojen toiminnasta tiedettiin kuitenkin, että osana harjoitusta maahanlaskujoukkojen rykmentin pääosat siirrettiin kalustoineen ilmakuljetuksella Ivanonosta Pihkovaan. Pihkovasta rykmentin pääosat siirrettiin edelleen uudella ilmakuljetuksella Kaliningradin alueelle. Kaliningradin alueella joukot osallistuivat taisteluharjoituksen osaan muiden alueella toimivien joukkojen kanssa.⁹⁷

Maahanlaskujoukkojen osalta harjoituksessa oli tarkoitus toteuttaa myös suuremman osaston maahanlasku. Maahanlaskettavan osaston suunniteltu koko oli noin komppanian vahvuinen jalkaväkiosasto BMD vaunukalustoineen. Maahanlaskun toteuttaminen peruttiin kuitenkin huonon sään takia ja se toteutettiin simuloituna.⁹⁸

Harjoituksen päätyttyä joukkojen paluumarssit alkoivat pääosin junakuljetuksin. Ensimmäiset osastot olivat palanneet tietojen mukaan kotivaruskuntiinsa 1. lokakuuta mennessä. Kaikki joukot olisivat saatujen tietojen perusteella palanneet tukikohtiinsa 13. lokakuuta mennessä. Osa joukoista jatkoi erilaisten pienempien joukkokohtaisten taistelutoimien ja harjoitusten toteuttamista osana paluumarsseja.⁹⁹

Paluumarssien osalta joukkoja ei yksilöity tarkemmin ja tarkkaa tietoa ei ollut sitä mitkä joukot palasivat kokonaisuutena milläkin aikajänteellä. Samoin paluumarssien aikaisten harjoitusten aiheita tai joukkoja ei yksilöity tarkemmin.

---

⁹⁶ Elfying ym. (2015), s. 28–31.

⁹⁷ Järvenpää (2014), s. 9.

⁹⁸ Elfying ym. (2015), s. 28–31.

⁹⁹ Sama. s. 22–26.

3.3 Zapad 17

Ennen varsinaista Zapadia muun muassa strategiset ohjusjoukot harjoittelivat yksiköidensä hajuttamista. Näiden harjoitusten tarkoituksena oli tietävästi väistää ja suojautua vihollisen ilmaiskuilta sekä sabotöörijoukoilta. Samoin useimmat Läntisen sotilaspiirin valmiudessa olleet joukot harjoittelivat erilaisia taistelutoimintoja ja taisteluliikkeitä. Osin näillä harjoitteilla pyrittiin valmistautumaan tulevaan Zapad -harjoitukseen.¹⁰⁰

Huomioitavaa on myös, että Venäjän ja Valko-Venäjän logistiikkajoukot järjestivät yhteisen harjoituksen ennen varsinaista Zapad -harjoituksen aktiivivaihetta. Tämä valmistava harjoitus keskittyi harjoitusalueiden ja niihin liittyvän infrastruktuurin valmisteluihin Zapad -harjoitusta varten.¹⁰¹ Merkittävää tässä harjoittelussa oli, että vastaavanlaista suuremman mittakaavan logistiikkajoukkojen valmisteluja ei oltu ilmoitettu aiemmista Zapad -harjoituksista.¹⁰²

Aiempien vuosien harjoitusten mukaisesti maahanlaskujoukot osallistuivat vahvasti ja näkyvästi harjoitustoimintaan. Harjoitukseen osallistui joukkoja 76.-, 98.- ja 106. ilmarynnäkködivisioonista. Käytännössä harjoitukseen osallistui joukkoja kaikista Läntisen sotilaspiirin alueella toimivista maahanlaskujoukoista. Maahanlaskujoukkoja hälytettiin valmiuteen ja niitä siirrettiin eri alueilta pääosin samanaikaisesti harjoitusalueille. Harjoitusalueilta joukkoja keskitettiin pääosin ilmakuljetuksina ja maahanlaskuina eri toiminta-alueille. Näillä joukoilla suoritettiin useampia maahanlaskuoperaatioita sekä vihollisen syvyyteen, että muiden joukkojen tueksi. Ilmakuljetusten lisäksi joukot suorittavat lyhyempiä siirtymiä jalan ja maahanlasketun kaluston avulla.¹⁰³

---

¹⁰⁰ Muzyka (2017), s. 4–8.

¹⁰¹ Sama. s. 4–8.

¹⁰² On mahdollista, että valmisteluilla haluttiin harjoittaa logistiikkajoukkoja ja muita huollotoimijoita suuremman mittaluokan valmisteluiden tekemiseen. Tämä on perusteltua, koska virallisesta asevoimien osallistumisesta huolimatta harjoitukseen osallistuvien asevoimien ja muiden ministeriöiden joukkojen määrä oli varsin suuri. Samoin on mahdollista, että suuremman mittaluokan valmisteluilla haluttiin luoda kuva mittavamman sotatoimen valmisteluista ja toteutuksen mahdollisuudesta.

¹⁰³ Muzyka (2017), s. 8; Panschin (2019), s. 12–16.

Osan harjoitusta toteutettiin yksi suurempi maahanlasku ja useita pienempiä maahanlaskuja. Suurempi maahanlaskun toteuttanut joukko oli muodostettu 76.IRD joukoista ja se koostui noin 400 sotilaasta ja 10 BMD-4M panssarivaunusta. Huomioitavaa maahanlaskun toteutuksessa oli, että se toteutettiin huonoista sääolosuhteista huolimatta.¹⁰⁴ Tämä oli poikkeavaa aiemman Zapad -harjoituksen kanssa, koska siinä vastaavassa tilanteessa maahanlasku jätettiin toteuttamatta huonon sään takia.¹⁰⁵

Pudotuksen jälkeen nämä joukot suorittivat maasto lentokentän valtaamisen ja vihollisen tuhoamistehtäviä. Tuhoamistehtävien jälkeen joukot siirtyivät oman kalustonsa avuin marssien taisteluammuntoihin Sturgi Krasnyen harjoitusalueelle. Samalla toisella maahanlasketulla joukolla tuettiin muiden joukkojen toimintaa valtaamalla ja pitämällä keskeisen sillan alueen hallussa. Näin suojaten muiden joukkojen sillanylityksen.¹⁰⁶

6. Panssariprikaatin joukoista muodostettu noin kahden pataljoonan taisteluosaston kokoinen osasto hälytettiin valmiustarkastuksella toimintaan ja siirrettiin 24 tunnin kuluessa junakuljetuksella Mulinosta Osipovichiin. Tämä toiminta on Muzykan mukaan verrattavissa aiempaan samana vuonna havaittuun harjoitteluun joukkojen siirtojen kanssa.¹⁰⁷ Tämän kaltainen joukkojen liike osoittaa, että tarvittaessa Venäjän asevoimilla on kyky ainakin rajoitetusti keskittää maavoimien valmiudessa olevia joukkoja nopeassa tilannekehityksessä.

3.4 Zapad 21

Tämän tutkimuksen tekemisen aikana kaikkea harjoitusta käsittelevää materiaali ei ollut vielä saatavilla. Etenkin joukkojen keskittämisen osalta kaikkea tarvittavaa tietoa ei ollut käytettävissä. Kuitenkin joukkojen keskittämisestä saatavilla olleet tiedot olivat samantyyppisiä aiempien harjoitusten kanssa.

---

¹⁰⁴ Panschin (2019), s. 12–16.

¹⁰⁵ On todennäköistä, että ainakin joukkojen kaluston ja varusteiden kehittyminen on mahdollistanut aiempaan verraten tehokkaamman toiminnan sekä kyvyn vastata paremmin ääriolosuhteiden haasteisiin. Kuitenkin tarkemman tiedon puutteessa on mahdotonta todeta asiaa varmaksi. Voi olla, että maahanlaskun osalta on vain otettu suurempi riski sääolosuhteista huolimatta, joskin tämä vaihtoehto vaikuttaa epätodennäköisemmältä.

¹⁰⁶ Panschin (2019), s. 12–16.

¹⁰⁷ Muzyka (2017), s. 4–8.

Merkittävänä huomiona joukkojen keskittämisestä maahanlaskujoukkojen osalta yhden pataljoonantaisteluosaston vahvuisen joukon ja sen päätaistelukuluston laskuvarjopudotuksen toteuttaminen. Etenkin 76. Ilmarynnäkködivisioonan joukot suorittivat harjoituksessa useita maahanlaskuja sekä henkilöstön, että kaluston osalta. Samoin pienempiä maahanlaskuharjoituksia toteutettiin useita ja jopa perättäisinä päivinä.¹⁰⁸ Etenkin kyky toteuttaa joukkojen maahanlaskuja perättäisinä päivinä on merkittävää. Se antaa ainakin viitteitä kyvystä ylläpitää jatkuvaa sekä nopeaa taistelutempoa.

Muista merkittävistä maahanlaskujoukkojen keskittämisistä mainittava on ainakin 106. Ilmarynnäkködivisioonan joukkojen keskittäminen. Kuljetusilmavoimat siirsivät noin pataljoonan kokoisen osaston kalustoineen 106. Ilmarynnäkkörykmentin joukkoja Tulan alueelta Ulinovskiin. Joukkojen keskittäminen oli kuitenkin enemmän taistelusta irti oleva joukkojen siirto kuin pudotus suoraan taistelualueelle.¹⁰⁹

Panchin tuo esille yhtenä nostona Zapad -harjoituksen aikaisesta kaluston siirrosta operaation, jossa eri varikoilta siirrettiin sotakalustoa rautateitä ja jokikuljetuksia hyödyntäen Viipurin alueelle. Viipurin läheisyydestä kalusto lastattiin ja kuljetettiin merikuljetuksena Kaliningradiin. Kuljetukset toteutettiin pitkälti siviilikalustolla, mutta sotilasjohdossa. Samoin kuljetusten toteutusta tuettiin muiden voimaministeriöiden avustuksella.¹¹⁰ Tämän kaltaisella operaatiolla saatiin ainakin testattua useampien kuljetusmenetelmien käyttöä sekä eri joukkojen yhteistoimintaa.

Osana liikkuvan puolustuksen mukaisen toiminnan harjoittelua harjoituksessa toteutettiin myös eri joukoista muodostetun osaston kokoaminen ja valmistelut ilmakuljetukseen. Osaston kokonaisvahvuus oli noin 5, 000 sotilasta, 300 eri sotilaskaluston välinettä ja 20 ilma-alusta. Tämä osasto siirrettiin tietojen mukaan helikopterikuljetuksella vihollisen syvyyteen, jossa se aloitti taistelutoimet vihollista vastaan.¹¹¹ Tämän kokoisen osaston siirtäminen on niin ikään varsin merkittävä joukkojen keskittäminen. Etenkin merkittävää on se, että pääosa keskittämiseen käytetystä osastosta oli koottu eri joukoista.

---

¹⁰⁸ Lalu, Petteri: *Tulta ja liikettä - pika-analyysi Zapad-2021-harjoituksesta*, 18.09.2021, [<https://mitavanjatpuuhaa.blogspot.com/2021/09/tulta-ja-liiketta-pika-analyysi-zapad.html>] luettu 29.09.2021

¹⁰⁹ Kofman, Michael: *Zapad 2021 – Day 2 (September 11)*, 13.09.2021, [<https://russianmilitaryanalysis.wordpress.com/2021/09/13/zapad-2021-day-2-september-11/>] luettu 28.09.2021.

¹¹⁰ Panschin, Vladimir: *Johtaminen, joukkojen valmius sekä niiden keskittäminen*, 04.12.2021, [<https://mitavanjatpuuhaa.blogspot.com/2021/12/johtaminen-joukkojen-valmius-seka.html>] luettu 19.12.2021; Muzyka (2021), s. 8.

¹¹¹ Kofman, Michael: *Zapad 2021 – Day 2 (September 11)*, 13.09.2021, [<https://russianmilitaryanalysis.wordpress.com/2021/09/13/zapad-2021-day-2-september-11/>] luettu 28.09.2021.

Harjoituksen vastahyökkäysvaiheessa taktisilla ja operatiivistaktisilla maahanlaskujoukoilla suoritettiin liikeitä vastustajan syvyyteen. Vastustajan syvyydessä maahanlaskujoukoilla otettiin asutettuja alueita haltuun vihollisen syvyydessä. Samalla testattiin myös tukevien ja huollollisten toimijoiden kykyä täydentää taistelevia joukkoja.¹¹² Vastahyökkäysvaiheen hyökkäysoperaatiot toteutettiin neljällä päärautatieelinjoja mukailevalla suunnalla.¹¹³

3.5 Johtopäätökset

Strateginen keskittäminen on jo määrittelyltään haastavampi ilmiö havaittavaksi kuin joukkojen muu toiminta. Kuitenkin se on ilmiönä hyvin keskeisessä roolissa osana Zapad -harjoituksia. Keskeinen erottelu liikkeen ja strategisen keskittämisen välillä oli pitkälti toteutettujen toimenpiteiden tarkoituksenmukaisuudella ja vaikuttavuudella harjoiteltua uhkaa vastaan. Joukkojen liike oli ylipäätään kaiken harjoitustoiminnan keskiössä aina logistiikan järjestelyistä maahanlaskujoukkojen laskuvarjopudotuksiin.

Pääosa joukkojen siirroista harjoitusalueille oli toteutettu maakuljetuksina. Maakuljetuksissa pääasiallisena kuljetusvälineenä toimivat junakuljetukset. Junakuljetusten hyödyntämisen pääasiallisena syynä oli niiden ja laajan rataverkon mahdollistamat suuret henkilöstön sekä kaluston kuljetuskapasiteetit verrattuna muihin kuljetustapoihin. Samoin toisin kuin muualla Venäjän federaation alueella, Venäjän läntisen alueen junaverkosto on hyvin laaja ja verkostoisesti rakentunut. Junaverkosto Venäjän läntisillä alueilla mahdollistaa merkittävästi suurempien ja samanaikaisten joukkojen siirrot. Tästä syystä junakuljetukset ovat olleet merkittävässä asemassa joukkojen liikuttamista ja keskittämistä. Samalla rautatieverkostot ovat osoittaneet joukkojen keskittämisen kannalta keskeisiä toimintasuuntia sekä alueita, joissa joukot voidaan lasata tai purkaa kuljetuksista.

---

¹¹² Kofman, Michael: *Zapad 2021 – Day 4 (September 13)*, 16.09.2021, [<https://russianmilitaryanalysis.wordpress.com/2021/09/16/zapad-2021-day-4-september-13/>] luettu 29.09.2021.

¹¹³ Muzyka (2021), s. 7.

Rautateihin sitoutuminen ohjaa keskittämistä rataverkon mukaisesti, mutta antaa samalla runsaan ja varmatoimisen kyvyn suorittaa joukkojen siirtoja ja täydennyksiä. Rautatieverkostoja on käytetty osin jopa harjoitusten hyökkäyksellisten toimien toimintasuuntina. Hyökkäykset ovat mukailleet osassa harjoituksia pitkälti rautatielinjoja. Samoin joukkojen täydennyksiä sekä mahdollisia hyökkäyksen painopisteen siirtoja on ollut mahdollista suorittaa suhteellisen lyhyillä viiveillä. Mainittavaa on myös vuonna 2021 suoritettu noin kahden mekanisoidun pataljoonan taisteluosaston siirto kalustoineen junakuljetuksella 1000 mk päähän 24 tunnin sisällä. Siirretyt joukot olivat tietävästi hälytetty liikkeelle valmiushälytyksellä, jolloin joukko olisi lähtenyt toimimaan kesken normaalin arkitoiminnan. Tämän kaltaiset suoritteet osoittavat, että tarvittaessa joukkoja kyettäisiin keskittämään hyvin nopeasti halutuille alueille. Tosin kuljetuskapasiteetti tämän kaltaisten keskittämisten toteuttamiseen on rajallinen.

Rautateillä tapahtuvan joukkojen keskittämisen lisäksi Zapad -harjoituksissa on keskitetty joukkoja myös muutoin maalla, vedessä ja ilmassa. Samoin siviiliyhteiskunnan ja paikallisten kaupallisten toimijoiden suorituskykyjä on hyödynnetty joukkojen keskittämisen välineinä. Eri kuljetusmenetelmien käyttöä ja niiden yhdistelmiä on vaihdeltu harjoituksittain. Tällä tavalla on todennäköisesti pyritty harjoittamaan joukkoja mahdollisimman monenlaisilla keskittämisen tavoilla. Samalla on todennäköisesti harjoiteltu myös vara- tai vaihtoehtoistensiirtymismenetelmien käyttöä keskittämisten toteuttamiseen. Etenkin siviiliyhteiskunnan ja kaupallisten toimijoiden hyödyntäminen harjoituksissa voi viitata suurempien joukkojen keskittämisen harjoitteluun. Vaikka nämä siirrot ovat olleet rajoitetumpia, niin niillä on mahdollisesti haluttu harjoittaa myös asevoimiin kuulumattomia toimijoita yhteistoimintaa asevoimien joukkojen keskittämisen osana.

Eri kuljetusmenetelmistä etenkin ilmakuljetukset ovat olleet varsin merkittävässä osissa harjoitusten joukkojen keskittämisisä. Ilmakuljetuksia on käytetty pääasiallisesti maahanlaskujoukkojen kuljettamiseen, mutta ilmakuljetuksilla on tuettu myös esim. ilmatorjunnan ja logistiikan joukkojen siirtoja. Etenkin maahanlaskujoukkojen osalta ilmakuljetuksilla on mahdollisesti hyvinkin nopea taistelutempo ja joukkojen keskittäminen sekä uudelleenkeskittäminen hyvin nopeasti. Maahanlaskujoukkoja on osin siirretty harjoituksissa jopa vihollisen syvyyteen hyvin vähäisillä maahanlaskun suojaustoimilla. Yleisesti ilmakuljetuksilla on mahdollistettu hyvin nopea joukkojen keskittäminen ja siirtäminen painopistealueille. Kuitenkin ilmakuljetusten suurimittaisempi käyttö on vaatinut selvästi laajemman infran tukea verrattuna maakuljetuksiin.

Maahanlaskujoukkojen ja muiden operatiivisten joukkojen osalta liikkuvuus sekä kyky uudelleen keskittää joukkoja uusille alueille on kehittynyt selvästi vuoden 2009 Zapad -harjoituksesta. Osaltaan tähän on todennäköisesti vaikuttanut reformien myötä tullut kaluston uusiminen. Tämä on nähtävissä esim. vuonna 2021 kyvyssä toteuttaa maahanlaskujoukkojen onnistunut ilmakuljetusoperaatio huonosta säästä huolimatta, vaikka vuonna 2013 huono sää oli perusta vastaavan suorituksen perumisille. Varusteiden kehityksen lisäksi keskeisenä vaikuttajan liikkeen toteuttamisen osalta on ollut kumulatiivinen kokemus aiemmista harjoituksista. Vuonna 2009 logistiikan ja joukkojen siirtojen osalta oli useita epäonnistumisia ja haasteita esim. junakuljetusten epäonnistuminen joukkojen oman puutteellisen osaamisen takia. Vuoden 2021 tällaisia haasteita ei ollut enää niin mainittavasti tai niistä ei raportoitu.

Joukkojen erilaisia keskittämismenetelmiä on tuettu laajasti aselajijoukoilla sekä sotilaspoliisijoukkojen toiminnalla. Aselajijoukoilla on suojattu keskittämistä häiritsemällä elektronisen spektrin tarkkailuvälineitä ja satelliittikuvausta. Samoin ilmatorjuntajoukot ovat suojanneet osaltaan joukkojen liikkeitä keskitysalueille ja taisteluiden aikaisia siirtymisiä harjoitusalueilla. Sotilaspoliisijoukoilla on suojattu kaluston ja henkilöstön kuljetuksia sekä varmistettu lastauspaikkoja, liikenteen solmukohtia ja keskeisiä harjoitusalueita.

Vuoden 2009 osalta virallinen uhkakuva oli vihamielisen hyökkäyksen torjuminen. Ekström esitti päätelmänään harjoituksen tähtäävän suoraan NATO:n vastaisen sodan käynnin harjoitteluun. Harjoittelun keskiössä oli samoin taistelu teknisesti ylivoimaisempaa vihollista vastaan.¹¹⁴

Vuoden 2013 harjoituksen virallinen uhkakuva oli omille alueille tunkeutuneiden terroristien torjumisessa. Harjoituksen käytännön toimet keskittyivät kuitenkin vahvemmin konventionaalisen vihollisen lyömiseen.¹¹⁵

Vuoden 2017 harjoituksen osalta harjoitusskenaario kehittyi hyvin nopealla tahdilla terrorismin vastaisesta operaatiosta täysimittaisempaan sodankäyntiin. Harjoitustoimet kehittyivät nopeasti illegaalien joukkojen torjumisesta hyvin konventionaalisten sotilasoperaatioiden toteuttamiseen.¹¹⁶

---

¹¹⁴ Ekström (2010), s. 35 ja 39–40.

¹¹⁵ Zdanavicius ym. (2015), s. 5 - 7.

¹¹⁶ Giles (2018), s. 3; Panschin (2019), s. 18; Stoicescu (2017), s. 2–3.

Vuoden 2021 Zapad -harjoituksen skenaario kuvaavasi länsiliittouman hyökkäystä Valko-Venäjän ja Venäjän alueelle. Länsiliittouman joukot aloittivat hyökkäyksensä vahvalla ilma- ja ohjushyökkäyksellä sekä jatkoivat hyökkäystään syvyyteen. Kofman pitää hyvin todennäköisenä, että länsiliittoumalla kuvataan Natoa.¹¹⁷

Kaikissa harjoituksissa uhkakuva oli virallisesti osin vaihteleva, mutta siihen vastattiin hyvin samankaltaisilla toimilla. Kaikki joukkojen valmiuteen hälyttämiset ja liikkeelle lähdöt tukikohdista pyrittiin suojaamaan eri aselajien toiminnoilla. Samoin etenkin ilma-avaruusulottuvuuden osalta toimintaa pyrittiin salaamaan ja eristämään. Näitä toimia suoritettiin aerosoli peitteillä ja elektronisen spektrin häirinnällä.

Lisäksi joukkojen siirtymistä väistöasemiin ennen keskittämistä varsinaisille toiminta-alueille harjoiteltiin kaikissa harjoituksissa. Toteutuneet keskittämisten suojaamiset ja varsinaiset toteuttamiset eivät vastanneet ainakaan vuosien 2013 ja 2017 virallisesti ilmoitettuihin uhkakuviin. Toisaalta ne vastasivat osin ainakin vuosien 2009 ja 2021 uhkakuviin vahvemman ilma-avaruuskyvykkyyden omaavasta vihollisesta, jolla on myös teknologinen ylivoima Venäjän asevoimiin nähden.

Vuosien 2013, 2017 ja 2021 joukkojen keskittämisellä todennäköisesti vastattiin osaltaan poliittisstrategiseen paineeseen tai mahdollistettiin sen muodostaminen naapuri ja länsivaltioille. Joukkojen keskittämiset Venäjän federaation länsirajoille mahdollistivat operatiivisstrategisten joukkojen liikkeillä osaltaan poliittisen paineen luomisen ulkovalloille.

Kuitenkin sopii edelleen hyvin teknologisesti vahvempaa ja suuremman ilmauhan muodostavaa vihollista vastaan. Joukkojen nopeaa liikkeellä saattamista on testattu paljon valmiusharjoituksissa ja operatiivisemmilla joukoilla valmiudet alkavat olla jo hyviä sekä ylisjoukoilla toiminta on edennyt vuosien saatossa. Joukkojen ryhmitykset on toteutettu eri suojaamisen suorituskykyjen tukemina ja niiden siirtoja on harjoiteltu useilla eri menetelmillä – useita tapoja vähentää omia tappioita tilanteessa, jossa vihollisen satelliitti ja kaukovaikutuskyvyt ovat paremmat kuin omien joukkojen vastaavat.

---

¹¹⁷ Kofman, Michael: *Overview: Zapad-2021*, 12.09.2021, [<https://russianmilitaryanalysis.wordpress.com/2021/09/12/overview-zapad-2021/>] luettu 28.09.2021.

4 KUKA VIE JA KETÄ - JOHTAMISEN JÄRJESTELYT

Johtamisen kehittäminen on ollut kantava teema Venäjän asevoimien kehityksessä aina 2008 alkaneesta reformista lähtien. Johtamiseen käytetyt välineet ja toimintatavat olivat pitkälle 2000-luvun alkupuolelle perua Neuvostoliiton aikaisista. Monen teknologisen kehityksen ja innovaation osalta oltiin jäljessä vastaavasta läntisestä teknologiasta. Samoin toimintatavat ja johtamisen kulttuuri oli niin ikään vielä pitkälti Neuvostoliiton oppien mukaista.

Viimeistään vuonna 2008 käydyin Georgian sodan myötä asevoimien johtamisen järjestelyiden kehittyminen alkoi huomattavasti aiempaa kiihtyvämmällä tahdilla. Johan Norberg nostaa omassa tutkimuksessaan esille etenkin eri asehaarojen välisen johtamisen ja yhteistoiminnan kehittämisen (eli ns. *JOINT operointikyvyyn*) nousseen kehitystoiminnan keskiöön. *JOINT* -kyvyn kehittämisen lisäksi Norberg nostaa esille selvän nousun päällekkäisten operaatioiden ja eri harjoituksista kerätyn kumulatiivisten kokemusten merkityksestä tarkastellessa johtamisen järjestelyiden toteutusta osana harjoituksia¹¹⁸.

Osin Norbergin havaintojen kanssa yhtenevästi Venäjän federaation asevoimien tavoitetilaa ja toimintaa on kuvattu vuonna 2018 julkaistussa *Moscow Defense Brief* -julkaisussa. Eri harjoitusten tavoitetilaksi esitettiin eri tasoilla toimivien johtajien sekä komentajien tilanteenarvioiden ja päätöksenteon kehittämistä sekä nopeuttamista. Lisäksi toiminnassa tulisi kehittää johtajien ”laatikon ulkopuolelta” -ajattelua sekä aloitteen tempaamiseen tähtäävää toimintaa. Näitä tavoitetiloja ja johtamisjärjestelyiden ratkaisuja peilattiin etenkin Syyriassa saatuihin havaintoihin ja kokemuksiin.¹¹⁹ On myös todennäköistä, että osaltaan toimintaa peilattiin myös Ukrainan itäosissa Donbassin alueella tapahtuneisiin operaatioihin.

Tässä tutkimuksessa johtamisen järjestelyt on tulkittu kaikkina suorasti ja epäsuorasti harjoitusten operatiiviseen johtamiseen vaikuttavista tekijöistä. Johtamisen järjestelyihin vaikuttavat teknologioiden kehittyminen ja monimuotoisempien ratkaisujen syntyminen. Samoin johtamisen järjestelyihin vaikuttavat myös johtajien koulutus ja itsenäisyyden aste annettujen tehtävien toteuttamiseen. Varsinaista johtamista tai siihen liittyviä tieteenfilosofioita ei käsitellä osana tätä tutkimusta.

---

¹¹⁸ Norberg (2018), s. 45–47.

¹¹⁹ Shepolavenko (2018), s. 21.

4.1 Zapad 09

Harjoituksen tavoitteena oli kouluttaa joukkojen johtamista esikunnan kenraalista aina joukkueen tasolle asti. Kuitenkin tämän tavoitteen mukaiseen toimintaan harjoituksessa ei ilmeisesti onnistuneesti päästy. Toimintaa ei saatu johtamisen osalta toimivaan halutun mukaisella liikkuvalla ja dynaamisella tavalla. Johtaminen tapahtui edelleen varsin korkealta ja viive päätöksen tekemisen sekä kentällä tapahtuvan toiminnan välillä oli vielä suuri.¹²⁰

Johan Norberg nostaa tutkimuksessaan esille harjoituksen keskeiseksi teemaksi johtamisjärjestelmien kokeilun ja testaamisen.¹²¹ Norbergin havaintoa tukee harjoituksesta ilmoitettujen virallisten tiedonantojen lisäksi myös venäläisen kenraali Makarovin kommentti harjoituksen tavoitteista. Makarovin mukaan yhtenä harjoituksen keskeisenä teeman oli testata verkostokeskeisin sodankäynnin konseptia.¹²²

Harjoituksen johtamistoiminnan organisoinnin tasona keskityttiin prikaatikokoonpanossa tapahtuvaan toimintaan yleisjoukkojen osalta. Maahanlaskujoukkojen kokoonpanon ja harjoittelun osalta säilytettiin edelleen aiemmin käytössä ollut rykmenttikokoonpano. Etenkin prikaatikokoonpanon hyödyntämisen perusteluna nähtiin syyksi kyseisen organisaation mahdollisuus "taktisen ketteryyden" hyödyntämiseen ja sen myötä kyky sopeutua monipuolisempiin tilanteisiin. Samoin yhdeksi harjoittelun teemaksi tunnistettiin myös "opettelu taistelemaan ilman lähikontaktia". Kokonaisuutena tarkoituksena oli tehdä johtamisesta joustavampaa ja vähemmän keskittyntä kuin aiemmin.¹²³

Samanaikaisesti Zapad – harjoituksen kanssa järjestettiin Laatokka 2009 -harjoitus. Samoin molemmat harjoitukset olivat osaharjoituksia suuremmalle Osen 2009 -harjoitukselle. Nämä harjoitukset olivat kuitenkin käytännön järjestelyiltään erilliset harjoitukset, mutta ne menivät ns. "yhtenevään strategiseen suuntaan". Etenkin ylemmän johdon kannalta tämä toiminta mahdollisti samanaikaisten operaatioiden johtamisen harjoittelun.¹²⁴

---

¹²⁰ Ekström (2010), s. 47.

¹²¹ Norberg (2018), s. 58.

¹²² Bogdanov, A, Ye, Popov, S,A, Ivanov, M, S: *Prospects for Combat Actions Fought with Network-Centric Technologies*, Military Thought, No. 1, Vol. 23, March 31, 2014, s. 16; Ekström (2010), s. 31–32.

¹²³ Ekström (2010), s. 39.

¹²⁴ Sama. s. 24, 41–42 ja 47–48.

Johtamisjärjestelyiden osalta ilmatorjuntajoukkojen siirto Astrakaaniin osaharjoituksena toimi-
vaan ampumaharjoitukseen oli myös merkittävä. Osaharjoitus kokosi suhteellisen ison joukon
selvästi erilliseen suuntaan kauas muista joukoista. Kuitenkin joukot toimivat edelleen osana
suurempaa harjoituskehystä ja harjoituksen johdon alaisina.¹²⁵ Näiden joukkojen käyttö selvästi
erillisellä suunnalla mahdollisti myös harjoituksen johdolle useammalla suunnalla olevien har-
joitusjoukkojen johtamiseen.¹²⁶

4.2 Zapad 13

Harjoituksen virallisena tavoitteena oli Pauli Järvenpään mukaan kehittää eri esikuntien välistä
yhteistyötä ja testata jo kehitettyjä johtamisjärjestelmiä. Yhteistyön ja teknologioiden kehittä-
misen lisäksi harjoituksen kannalta keskeistä oli harjoituttaa ja kehittää harjoituksen johdon
kykyä johtaa sekä suunnitella operaatioita.¹²⁷

Osin yhtenevästi Järvenpään havaintojen kanssa, harjoituksen yhtenä isona teemana oli Stephen
Blankin mukaan Venäjän asevoimien JOINT -kyvyn ja eri asehaarojen yhteisen samanaikai-
sesti toteutettavien operaatioiden suorittamisessa. Samoin toiminnan keskeisenä teemana oli
yhteisoperaation toteuttaminen ja johtaminen yhdessä Valko-Venäjän kanssa.¹²⁸

Järvenpään ja Blankin havaintojen lisäksi Norberg nostaa esille harjoituksen siviili-sotilas-yh-
teistyön sekä voimaministeriöiden joukkojen ja asevoimien välisen yhteistyön. Norbergin mu-
kaan etenkin siviili-sotilas-yhteistyöllä on todennäköisesti simuloitu suuremman sotaponnis-
tuksen vaatimaa yhteistoimintaa sekä sotatilan olojen harjoittelua.¹²⁹

---

¹²⁵ Ekström (2010), s. 31–32.

¹²⁶ Ylipäätään verkostokeskeisen sodankäynnin teorian testaamisen ja yleisten johtamisen järjestelyiden kehittä-
misen lisäksi vaikuttaa, että harjoituksessa on haluttu kehittää useamman operaatiosuunnan samanaikaista johta-
mista. Tämä toiminta on todennäköisesti koskenut vain ylempää esikuntaa ja harjoituksen johtoa. Tämän kaltainen
toiminta sopii loogisesti osaksi strategisen harjoituksen luonnetta, jossa kaikki saatavilla olevat resurssit kootaan
osaksi kokonaisvaltaista sotaponnistusta.

¹²⁷ Järvenpää (2014), s. 4–5.

¹²⁸ Blank, Stephen: *What do the Zapad 13 Exercises Reveal?*, Russia's Zapad 2013, Military Exercise Lessons for
Baltic Regional Security, The Jamestown Foundation, Washington DC, 2014.

¹²⁹ Norberg (2015), s. 33–37; Zdanavicius ym. (2015), s. 5 - 7.

Järvenpään mukaan koko harjoituksen johto olisi toiminut 6. Armeijan esikunnan alaisuudessa. Näin ollen harjoituksen Venäjän maaperällä tapahtuneiden toimien ja harjoitusjoukkojen koordinaatio ja käskyttäminen oli kokonaisuudessaan sen alaisuudessa. 20. Armeijan joukot toimivat osaltaan 6. Armeijan alajohtoportaan omilla alueillaan.¹³⁰ Samoin Järvenpään mukaan Pietarin läheisyydessä toimivat joukot olivat: 76. Ilmarynnäkködivisioonan joukot, 25. Moottoroidun jalkaväkiprikaatin joukkoja ja 138. Moottoroidun jalkaväkiprikaatin joukkoja. 20. Armeijan johdossa toimivat 9. Moottoroidun jalkaväkiprikaatin joukot ja 6. Panssariprikaatin joukot. Moskovan alueella ja eteläisimmillä osilla toimivat 4. Panssariprikaati, 2. Moottoroitu jalkaväkidivisioona, 27. Moottoroitu jalkaväkiprikaati sekä Tulan alueelta toimineen 106. Ilmarynnäkködivisioonan joukkoja.¹³¹

Valko-Venäjän alueella harjoituksen ja sen joukkojen johtosuhteet oli jaettu Valko-Venäjän puolustusministeriölle ja Venäjän pääesikunnalle. Joukkojen operatiivinen johto oli sijoittuneena Obuz-Lesnovskij harjoitusalueelle. Harjoituksen operatiivisen johdon samalla alueella toimi myös 20. Armeijaan kuuluva viestiprikaati. Todennäköisesti tämä viestiprikaati vastasi operatiivisen johdon johtamisyhteyksien rakentamisesta ja ylläpitämisestä. Harjoituksen operatiivisen johtoportaan tarkasta kokoonpanosta ei ole selvyyttä.¹³²

Zapad -harjoituksen kanssa samaan aikaan toteutettiin Pohjoisen laivaston sotaharjoitus. Pohjoisen laivaston sotaharjoitus oli itsenäinen harjoitus, mutta se liittyi välillisesti Zapad -harjoituksen kehykseen ja toimintaan. Näin käynnissä oli samanaikaisesti kaksi suurempaa yhtäaikaista harjoitusta.¹³³ Tällä tavoin harjoituksen johdolla oli johdettavanaan operaatioita useammalla suunnalla samanaikaisesti.

Leningradin ja Nizhny Novgorodin alueilla reserviläisten palvelukseen kutsumiset ja eri voimaministeriöiden joukkojen hyödyntäminen loivat osaltaan suuremman kokonaisuuden harjoituksen johdolle johdettavaksi.¹³⁴ Tästä johtuen samanaikaisten suurempien sotilasoperaatioiden johtamisen ohella, harjoituksen esikunnilla oli johdettavanaan myös joukkojen liikekannallepano sekä muun yhteiskunnan toimintojen turvaaminen muiden ministeriöiden joukoilla.

---

¹³⁰ Järvenpää (2014), s. 5.

¹³¹ Sama, s. 8–9.

¹³² Elfying ym. (2015), s. 28.

¹³³ Norberg, (2015), s. 37–38.

¹³⁴ Blank (2015), s. 10–12; Elfying ym. (2015), s. 17–18.

Eri johtamisjärjestelmien osalta kaikki toiminnot ja kokeilut eivät todennäköisesti onnistuneet täysin suunnitellusti. Osin harjoituksesta tehtyjen havaintojen ja raportointien perusteella järjestelmissä olisi ollut haasteita siinä määrin, että johtamisjärjestelmien onnistuneen toiminnan osuus olisi ollut vain 18 prosenttia. Tämän lisäksi järjestelmien yleistä toiminnallisuutta oli joidenkin lähteiden mukaan kyseenalaistettu.¹³⁵

4.3 Zapad 17

Zapad 2017 -harjoituksen osalta tavoitteet johtamisen järjestelyiden osalta olivat osin samankaltaiset kuin edeltäneessäkin Zapad -harjoituksessa. Keskeisiä muutoksia vuoden 2013 harjoitukseen nähden olivat teknologian, varusteiden ja toimintatapojen kehittyminen. Osaltaan näiden kehitystekijöiden taustalla toimivat kokemukset Syyriasta ja muista konflikteista. Konrad Muzykan mukaan harjoitustoiminnan yhtenä tarkoituksena olikin testata komentoketjua ja päätöksentekoa aina asevoimien ylipäälliköstä yksittäiseen sotilaaseen asti. Osana tätä testaamista oli uusien johtamisjärjestelmien hyödyntäminen.¹³⁶

Panschin esittää työpaperissaan havaintona, että Andromeda-D ja Polet-K -järjestelmillä tuettiin etenkin maahanlaskujoukkojen johtamistoimien toteuttamista. Nämä maahanlaskujoukkojen käyttämät uudet johtamisjärjestelmäyhteydet varmennettiin perinteisillä radioyhteyksillä¹³⁷. Samalla yleisjoukot harjoittelivat omassa toiminnassaan johtamista ja päätöksentekoa aikakriittisessä tilanteessa. Yleisjoukkojen osalta ei ole tarkkaa tietoa, kuinka paljon uusia järjestelmiä oli käytetty tai kuinka paljon toiminta pohjautui vanhoille järjestelmille.¹³⁸ Tiedustelujoukkojen käytössä oli havaittu Strelets -järjestelmän käyttöä. Tämän järjestelmän avulla mahdollistettiin JOINT -tyyppinen tulenkäytön yhdistäminen sekä maa- että ilmakomponenttien osalta.¹³⁹

¹³⁵ Elfying ym. (2015), s. 18.

¹³⁶ Muzyka (2017), s. 4.

¹³⁷ Yhteyksien varmentaminen viittaisi siihen, että uusien järjestelmien toimimiseen ei luotettu ainoana johtamisen välineinä. Tämä yhteyksien varmentaminen on loogista suhteutettuna aiemman Zapad -harjoituksen toimintaan, jossa väitetysti vain 18 prosenttia käytetyistä johtamisjärjestelmistä toimi tarkoitetulla tavalla. Samoin kyseisen toimintaprosentin huomioiden yhteyksien varmentaminen voi osin olla pakon sanelemaa toiminnan tason ylläpitämiseksi.

¹³⁸ Panschin (2019), s. 19–23.

¹³⁹ Sama. s. 19–23.

Lennoikkijärjestelmiä käytettiin eri tasoilla ja eri taistelutoimintojen tukemiseen laajasti. Lennokeilla tuettiin tulenkäyttöä, tiedustelua, tuotettujen tappioiden arviointia ja tilannekuvan ylläpitoa. Samoin lennokkien ohella johtamisen tukena käytettiin yhtenäistettyä tiedustelun- ja tulenkäytön johtoverkkoa. Panschin toteaa, että tämän kaltaisen järjestelmän käyttö nopeutti tulenkäytön sykliä. Osaltaan tämä saattoi myös tehostaa eri joukkojen yhteistoiminnan toteuttamista.¹⁴⁰

Norberg esittää, että vaikka joukot olisivat sinänsä riittävät lähinnä operatiivisen tason toiminnan harjoittamiseen, niin ne saattoivat toimia osaltaan elementteinä strategisen tason harjoitteelle¹⁴¹. Samoin Norberg nostaa esille havainnon siitä, kuinka samaan aikaan Zapadin kanssa Läntisen sotilaspiirin alueen läheisyydessä oli käynnissä myös kolme muuta sotaharjoitusta. Näistä pohjoisen laivaston harjoitus oli käynnissä samanaikaisesti ja käytännössä läntisen sotilaspiirin alueella. Kaksi muuta harjoitusta olivat erilliset harjoitukset eteläisen- ja keskeisen sotilaspiirin alueilla.¹⁴²

4.4 Zapad 21

Zapad 2021 -harjoituksen kokoluokaksi oli ilmoitettu strategisen tason harjoitus. Harjoitus oli roolinsa osalta hyvin yhtenevä aiempien Zapad -harjoitusten kanssa. Strategisena harjoituksena se kattoi toimintaa hyvin korkealta ylemmän johdon ja esikuntien tasolta aina taktiselle tasalle. Samalla aiempien vuosien kanssa yhtenevästi järjestettiin Pohjoisen laivaston samanaikainen harjoitus. Harjoitus ei ollut virallisesti Zapad -harjoitukseen kuuluva, mutta pohjoisen laivaston komentajan aiempien kommenttien mukaan Zapad -harjoitus oli myös heidän harjoitusvuotensa päätapahtuma.¹⁴³

---

¹⁴⁰ Panschin (2019), s. 19–23.

¹⁴¹ Norbergin esittämän ajatuksen mukaisesti on mahdollista, että osa joukoista olisi sotapelattu todellisten harjoitusjoukkojen lisäksi. Tällöin kuvattuna harjoituksen joukot ovat voineet olla pelattuina huomattavasti suurempia ja niillä on voitu kuvata myös harjoituksen havainnoidusta toiminnasta poikkeavia tai jopa eriäviä tapahtumakulkuja. Samoin harjoituksen sotapelin osalta kuvatut joukot ovat voineet olla merkittävästi suurempia ja kuvata osaltaan erilaisia joukkoja kuin mitä käytännön toiminnalla oli mahdollista kuvata.

¹⁴² Norberg (2018), s. 71–74.

¹⁴³ Lalu, Petteri: *Tulta ja liikettä - pika-analyysi Zapad-2021-harjoituksesta*, 18.09.2021, [<https://mitavanjatpuuhaa.blogspot.com/2021/09/tulta-ja-liiketta-pika-analyysi-zapad.html>] luettu 29.09.2021

Muzyka tuo esille Pohjoisen laivaston samanaikaisen harjoituksen lisäksi myös hyvin samaan aikaan toteutetut Eteläisen sotilaspiirin harjoitukset. Nämä Eteläisen sotilaspiirin harjoitukset olivat Muzykan mukaan luonteeltaan ja harjoitusteemoiltaan hyvin samankaltaisia Zapadin tapahtumien kanssa. Samoin niiden sijoittuminen Zapadin kanssa hyvin samaan aikaan oli huomioitavaa.¹⁴⁴ On mahdollista, että sekä Pohjoisen laivaston harjoitus ja Eteläisen sotilaspiirin harjoitukset ovat kuuluneet osaksi suurempaa Zapad -harjoituksen kehystä.

Johtamisjärjestelmät ja niihin liittyvät toimet valmisteltiin harjoituksen aktiivivaiheen ensimmäisenä päivänä. Tämän toiminnan neljänä keskeisimpänä painopisteenä olivat sotilaspiirin tason, JOINT tason, asehaaran sisäisten aselajien yhteistoiminta tason ja pataljoonan tason johtamisjärjestelmissä.¹⁴⁵

Tulenjohtamista toteutettiin ainakin lennokkikaluston avulla sekä helikoptereista tehtyjen havaintojen perusteella. Näitä keinoja käytettiin yhdessä maassa olevien tiedustelujoukkojen tekemien havaintojen kanssa. Tulikomennot toimiville tuliyksiköille sekä ilma-aluksille välitettiin Strelets järjestelmällä.¹⁴⁶

Zapad harjoituksen ilmapuolustusjoukoilla oli yhteinen johtamisjärjestelmä, jonka avulla kaikkien ilmapuolustusyksiköiden johtaminen oli keskitetty yhteen paikkaan. Samoin tämän käytetyn järjestelmän perusteella ilmamaalien tunnistus ja osin niihin vaikuttaminen pitäisi olla automatisoitua.¹⁴⁷

Mainittavaa on, että vaikka eri järjestelmistä ja niiden käyttötarkoituksista kerrottiin avoimesti, niin joukkojen johtosuhteista ja järjestelmien tarkemmista suorituskyvistä ei kerrottu merkittävästi tietoja. Osin tämä tiedottaminen poikkesi aiempien vuosien harjoituksista. Samoin eri johtamisen tavoitteita ja niiden tuloksia ei esitelty yhtä merkittäväillä tasoilla kuin aiemmissa harjoituksissa.

---

¹⁴⁴ Muzyka (2021), s. 9–11.

¹⁴⁵ Kofman, Michael: *Zapad 2021 – Day 1 (September 10)*, 12.09.2021, [<https://russianmilitaryanalysis.wordpress.com/2021/09/12/zapad-2021-day-1-september-10/>] luettu 28.09.2021.

¹⁴⁶ Kofman, Michael: *Zapad 2021 – Day 2 (September 11)*, 13.09.2021, [<https://russianmilitaryanalysis.wordpress.com/2021/09/13/zapad-2021-day-2-september-11/>] luettu 28.09.2021.

¹⁴⁷ Kofman, Michael: *Zapad 2021 – Day 4 (September 13)*, 16.09.2021, [<https://russianmilitaryanalysis.wordpress.com/2021/09/16/zapad-2021-day-4-september-13/>] luettu 29.09.2021; Kofman, Michael: *Zapad 2021 – Day 5 (September 14)*, 19.09.2021 [<https://russianmilitaryanalysis.wordpress.com/2021/09/19/zapad-2021-day-5-september-14/>] luettu 29.09.2021.

Lisäksi joukkojen tunnisteiden ja numerointien osalta harjoituksessa käytettiin oikeista tunnistuksista poikkeavia peitelukuja.¹⁴⁸ Tämän kaltainen toiminta ei ole itsessään erikoista tai merkittävää, mutta osana kokonaisuutta ja aiempiin vuosiin verrattuna, se nousee esille.

4.5 Johtopäätökset

Vuodesta 2008 alkaneiden sotilasreformien sarjassa johtamisvälineiden ja menetelmien kehittäminen on ollut yhtenä keskeisimpänä elementtinä. Tämä on näkynyt pääosin kaikissa toteutuneissa harjoituksissa keskittymisenä johtamisjärjestelyiden kehittämiseen, testaamiseen ja arviointiin. Samoin pyrkimyksenä on ollut modernisoida johtamiseen käytettyjä välineitä ja toimintatapoja.

Lisäksi yhtenä tarkoituksena on ollut todennäköisesti myös kehittää johtajien valmiuksia ja kyvykkyyttä itsenäiseen toimintaan. Näin ollen johtamisen eri järjestelmien ja järjestelyiden vaikutukset ovat näkyneet jollakin tavalla kaikilla tasoilla taktisen tasan toimivista joukoista aina harjoituksen ylemmän strategisen tason johtoon asti.

Joukkojen välisistä suhteista ei ole harjoituksien osalta annettu merkittävästi tietoa. Samoin hyvin paljon asioita on jätetty kertomatta tai niistä on kerrottu vain hyvin yleisellä tasolla. Esimerkiksi harjoitusten joukkojen johtosuhteista ei ole kerrottu merkittävästi kuin vuoden 2013 osalta. Kyseinen harjoitus vaikuttaa olevan poikkeus johtamisenjärjestelyistä kertomisesta. Samankaltaisia faktoja joukkojen suhteista ei ole kerrottu muiden harjoitusten osalta.

Joukkojen tarkemmista toimista ja johtamisen järjestelyistä kertomatta jättäminen ei kuitenkaan ole yllättävää tai edes poikkeavaa verrattuna myös muihin asevoimiin. On ymmärrettävää, että omista suorituskyvyistä tai tarkemmista johtamisen järjestelyistä ei haluta kertoa asioita, jotka voisivat merkittävästi vaikuttaa omien sotajoukkojen toimintaan ja haavoittuvuuksien esille tulemiseen. Samoin on mahdollista, että kaikkea harjoituksen ympärillä tapahtuvaa sotapelaa mista tai sen todellista skaalaa ei ole avattu tarkemmin julkiseen levitykseen. Lisäksi on erittäin todennäköistä, että osin tietoa toiminnasta on pyritty peittämään tai kokonaan salaamaan. Samalla on mahdollista, että jotkin tiedot saattavat olla osaltaan harhauttamiseen tarkoitettuja.

---

¹⁴⁸ Muzyka, Konrad: *Zapad-2021 Strategic-Operational exercise – part 15 (Unit numbers)*, 22.09.2021, [<https://rochan-consulting.com/zapad-2021-strategic-operational-exercise-part-15-unit-numbers/>] luettu 06.10.2021

Joukkojen lisäksi eri teknologiat ja järjestelmät olivat hyvin paljon harjoitusten testaamisen ja kokeilun keskiössä. Suurin osa johtamisen tukena käytetyistä teknologioista ja niiden käyttöperiaatteista tuli esille jo vuoden 2009 Zapad harjoituksessa. Osana sitä harjoitusta käytettiin jo esimerkiksi lennokkeja, Strelets järjestelmän esiasetetta ja yhteisiä johtamisen ja tulenkäytön järjestelmiä. Toiminta ei kuitenkaan vastannut käytännön tasalla vielä sitä tasoa, jota järjestelmillä tavoiteltiin. Vuoden 2013 harjoituksen osalta suurin osa käyttöön otetuista järjestelmistä oli käytössä ja niitä testattiin eri joukoilla, mutta järjestelmien toimivuus oli vielä varsin alhainen. Todennäköisesti eri järjestelmien puutteellisuus on vaikuttanut jollakin tavalla harjoitusjoukkojen toimintaan. Kuitenkin tätä tukevaa dataa ei ole julkaistu merkittävästi.

Vuosien 2017 ja 2021 osalta vaikuttaa, että osa järjestelmistä oli kehittynyt merkittävästi. Ainakin lennokkijärjestelmien määrä ja käytettävyys osana johtamisen tilannekuvan tuottamista sekä tulenkäytönjärjestelyitä oli noussut merkittävästi. Samoin erilaisten johtamisen automatisoitujen järjestelmien käyttöön otosta oli useita mainintoja. Kuitenkin näiden järjestelmien todellisesta toimivuudesta ja vaikutuksesta johtamisen tehokkaaseen toteutukseen on kerrottu julkisuuteen varsin vähän. Tämän takia on vaikea todeta, mikä on ollut niiden todellinen vaikutus ja kuinka paljon niistä on saatu hyötyä joukkojen toimintaan.

Kaikki harjoitukset ovat olleet virallisesti vain aktiivivaiheensa kattavia kokonaisuuksia. Kuitenkin kaikkien harjoitusten kanssa on ollut havaittavissa samanaikaisesti tai lähes samanaikaisesti järjestettyjä rinnakkaisia harjoituksia. Nämä samanaikaiset harjoitukset eivät ole virallisten ilmoitusten mukaisesti kuuluneet osaksi varsinaisia strategisia harjoituksia. Niissä harjoitellut toimet ja osin niistä annetut ilmoitukset viittaavat kuitenkin niiden yhteenkuuluvuuteen. Samanaikaisten harjoitusten kuuluminen osaksi kulloisenkin Zapad -harjoituksen kehystä ei ole erityisesti poikkeavaa tai erikoista, kun otetaan huomioon Zapad -harjoitusten strategisen tasan luonne.

Useampien rinnakkaisten operaatioiden lisäksi kaikissa harjoituksissa on tullut vahvasti esille yhdistää eri asehaarojen toimintaa tehokkaaksi yhteistoiminnaksi. Tämän toiminnan tarkoituksena on ollut todennäköisesti tehokkaan JOINT kyvyn luominen ja yhteistulenkäytön kehittäminen vastaamaan enemmän läntisten toimijoiden kykyjä.

Strategisen harjoituksen kehyksessä on ymmärrettävää, että suuren kaikki asevoimien puolustushaarat ja aselajit sekä osin muun yhteiskunnan osat kattava harjoitus voi pitää sisällään myös useamman samanaikaisen operaation. Tämän kaltainen samanaikaisten operaatioiden toteuttaminen ja johtaminen on etenkin ylempien johtoportaiden toiminnan kanalta hyvin oleellinen osa kokonaisuutta. Näin kyetään harjoituttamaan ylempiä johtoportaita useammassa suunnassa samanaikaisesti tapahtuvien sotatoimien johtamiseen.

Harjoitusten uhkakuvan osalta vuoden 2009 harjoituksessa pyrittiin vastaamaan ja torjumaan vihamielinen hyökkäys Venäjän ja Valko-Venäjän alueelle. Hyökkäävä vihollinen kuvattiin teknisesti ylivertaisempina suhteessa Venäjän ja Valko-Venäjän joukkoihin.¹⁴⁹ Vuoden 2013 harjoituksen uhkakuva poikkesi tästä siinä määrin, että virallisesti uhka harjoituksessa muodostui Venäjän ja Valko-Venäjän alueille tunkeutuneista terroristeista sekä illegaaleista joukoista. Kuitenkin hyvin nopeasti harjoituksen toiminta päättyi terrorismin vastaisesta toiminnasta perinteisempää vihollista vastaan taisteleeseen.¹⁵⁰

Vuoden 2017 harjoituksen uhkakuva oli pääosin hyvin yhtenevä vuoden 2013 uhkakuvan kanssa. Virallisesti uhkakuva säilyi samalla tavoin terrorismin vastaisessa toiminnassa kuin vuoden 2013 harjoituksessa. Samoin käytännön tasolla toiminta eteni hyvin samalla tavalla ja terrorismin vastainen sodankäynti oli lähinnä nimellistä, joukkojen harjoittelussa perinteisempiä sodankäynnin menetelmiä.¹⁵¹

Vuoden 2021 harjoituksen uhkakuva ei ollut suoraan yhtenevä vuosien 2013 ja 2017 kanssa. Nimellisen terrorismin vastaisen sodan sijasta uhkakuva muodostui vihamieleisestä Länsiliittoumasta, joka pyrki ensin erilaisissa poliittisilla ja sabotaasin keinolla heikentämään harjoituksen kehyksessä kuvatun liittovaltion vakautta. Tämän jälkeen Länsiliittouma jatkoi toimintaansa perinteisten joukkojen hyökkäyksellä. Samoin Länsiliittouman toiminnassa kuvattiin vahvaa ilma-aseen ja ohjushyökkäysten kykyä sekä teknologista kyvykkyyttä.¹⁵² Tämä uhkaskenaariorio on osin samankaltainen vuoden 2009 uhkaskenaarion kanssa. Molemmissa tapauksissa kyseessä on toiminta konventionaalista ja teknologisesti kehittyneempää vihollista vastaan.

---

¹⁴⁹ Ekström (2010), s. 35 ja 39–40.

¹⁵⁰ Zdanavicius ym. (2015), s.5–7.

¹⁵¹ Giles (2018), s. 3; Pansch (2019), s. 18; Stoicescu (2017), s. 2–3

¹⁵² Kofman, Michael: *Overview: Zapad-2021*, 12.09.2021, [<https://russianmilitaryanalysis.wordpress.com/2021/09/12/overview-zapad-2021/>] luettu 28.09.2021.

Uhkakuvien osittaisesta harjoitusten välisestä vaihtelusta huolimatta johtamisenjärjestelyiden osalta toiminta oli kaikissa harjoituksissa hyvin samantyyppistä. Kaikissa harjoituksissa toiminta eskaloitui lopulta ns. perinteisempään sodankäyntiin. Johtamisenjärjestelyiden tarkempia tietoja ei ollut saatavissa merkittävästi ja siitä kerrotut asiat olivat verrattain yhteneviä harjoitusten välillä. Kuitenkin kaikkien harjoitusten osalta johtamisenjärjestelyiden tavoitteet eri menetelmien hyödyntämisen ja testaamisen osalta olivat hyvin yhteneviä.

Eri kokeilujen ja uusien järjestelmien käyttöönoton lisäksi harjoitusten yleisjärjestelyillä ei vaikutettavasti vastattu eriävien uhkakuvien asettamiin vaatimuksiin. Vaikuttaa, että kaikissa harjoituksissa toiminta on ollut varsin yhtenevää ja johtamisenjärjestelyt eivät ole poikenneet merkittävästi harjoitusten välillä. Tämän takia on mahdollista, että etenkin johtamisenjärjestelyiden osalta harjoituksissa on pyritty aina vastaamaan perinteisemmän sodankäynnintavoilla toimivan vihollisen uhkaan. Useammassa muissa tutkimuksissa uhkakuva on tulkittu olevan yhtenevä Naton kanssa. Kuitenkaan Natoa ei ole suoraan nimetty harjoitusten osalta virallisesti uhkakuvaksi Venäjän tai Valko-Venäjän toimesta.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Zapad -harjoitukset ovat osa jo Neuvostoliitossa alkanutta sotaharjoitusten perinnettä. Niissä on perinteisesti harjoiteltu sotilaallista toimintaa Venäjän alueen läntisellä suunnalla. Pääsääntönä nämä harjoitukset ovat olleet suuren mittakaavan strategisia tai operatiivisstrategisia -harjoituksia. Niihin on kerätty mittavasti suorituskykyjä niin asevoimien eri osista kuin paikallisista siviiliyhteiskunnan toimijoista sekä muista ministeriöistä. Erityisen merkittävää toimintana näissä harjoituksissa on ollut vuoden 2008 jälkeen alkaneiden sotilasreformien aiheuttamien muutosten myötä.

Harjoitusten toiminnan merkittävyys muodostuu tässä tapauksessa reformien tuomista uudistuksista asevoimiin. Näillä muutoksilla kehitettiin merkittävästi asevoimien kalustoa, henkilöstöä ja palvelusuhteita sekä yhteistoiminnan kykyjä. Keskeisinä konkreettisina muutoksina olivat sopimussotilasjärjestelmän käyttöönotto ja sotilaiden palvelussuhteiden parantaminen. Sotilaiden olojen lisäksi uudenlaiset johtamisen ja tilannekuvan välineet, kuten sotilaslennokit ja Strelets -järjestelmä tuotiin laajempaan käyttöön reformien myötä. Samoin reformien kanssa toteutettiin sotilaspiirien uudistuksia.

Eri uudistusten ja sotilaspiirien uudelleenjärjestelyn myötä Zapad -harjoitukset muodostuivat Läntisen sotilaspiirin keskeiseksi tapahtumaksi. Osin myös Pohjoinen laivasto ja sen osat ovat olleet keskeisesti mukana näitä harjoituksia. Läntisen sotilaspiirin joukot ovat muodostaneet harjoitusten pääasiallisen rungon yhdessä sen alueella toimivien strategisten joukkojen, kuten maahanlaskujoukkojen ja strategisten ohjusjoukkojen kanssa. Venäläisten joukkojen lisäksi keskeisenä toimijana näissä harjoituksissa on ollut Valko-Venäjä ja sen sotavoimat. Nämä harjoitukset on järjestetty pääsääntöisesti molempien maiden alueilla ja niissä on harjoiteltu maiden muodostaman voimaryhmän toimintaa.

Kahden liittolaismaan voimaryhmän harjoittelun ja suuremman kokonaisuuden yhteistoiminnan harjoittamisen lisäksi Zapad -harjoituksissa on kuitenkin kyse valmistautumisesta sodan käymiseen. Näiden harjoitusten viralliset uhkakuvat ovat voineet vaihdella ja niiden virallisten ilmoitusten sekä käytännön tapahtumien välillä on voinut olla ristiriitoja. Kuitenkin kaikki harjoitusten toimet ovat tavoillaan johtaneet loppuasetelmaan, jossa harjoitukseen osallistuneita joukkoja on harjoitettu sodankäyntiin ja taisteluiden voittamiseen.

5.1 Synteesi ja pohdinta

Zapad -harjoitukset ovat olleet osin yhteneviä keskenään ja ne muodostuvat hyvin yhtenevistä rakenneosista. Kuitenkin samankaltaisetkin rakenneosat ilmenevät osin eri tavoin eri harjoituksissa. Keskeisinä syinä rakenneosien erilaisuuteen on todennäköisesti harjoitusten kehittyvä luonne. Harjoituksissa tunnistettuja puutteita ja tekijöitä on pyritty kehittämään aina edelleen seuraavaan harjoitukseen. Samoin tekninen ja sotataidollinen kehitys ei ole muutoinkaan ollut tyhjiössä harjoitusten välillä olevina vuosina, vaan kehityksen myötä tulleet innovaatiot ovat osaltaan näkyneet aina kulloisissakin harjoituksissa.

Nämä harjoitukset mahdollistavat myös Venäjälle Valko-Venäjän testaamisen oman toimintansa hyödyntämiseen. Valko-Venäjä mahdollistaisi sotilaallisen toiminnan osalta sillanpääaseman saamisen Eurooppaan suuntautuviin operaatioissa. Tämä on merkittävä tekijä etenkin tilanteissa, joissa Venäjä tarvitsee maayhteys Kaliningradin alueeseen. Tarvittaessa Kaliningradin aluetta voisi käyttää alueellisen sotilaallisen aseman vahventamiseksi tai huoltoreittien ja ylläpidon toimintojen varmentamiseksi. Lisäksi Tämän kaltainen toiminta on yhtenevä Venäläiseen doktriiniin taisteluiden siirtämiseksi pois Venäjän federaation maaperältä.

Yhteistoiminta ja kyky toteuttaa operaatioita Valko-Venäjän kanssa on myös oleellinen osa Zapad -harjoituksia. Valko-Venäjän on osa vuonna 1999 muodostettua valtioliittoa Venäjän kanssa. Osana tätä toimintaa mailla on yhteinen alueellinen voimaryhmä, jonka harjoittaminen ja kehittäminen on myös osa Zapad -harjoitusten toimintaa.¹⁵³ Tästäkin syystä Zapad -harjoitusten käyttäminen vain Venäjän omien tarkoituksien toteuttamiseksi ja oman turvallisuuden takaamiseksi on epätodennäköistä.

Kaikista tekijöistä huolimatta sotaharjoitusten keskeinen tehtävä on valmistaa joukkoja sodankäyntiin ja taisteluun. Zapad -harjoitukset eivät ole tästä säännöstä mitään poikkeuksia ja niidenkin perimmäinen tarkoitus on valmistaa etenkin Venäjän federaation joukkoja käymään sota. Harjoituksista tehtyjen havaintojen perusteella suunniteltu sota on perinteisillä aseilla käytävää sodankäyntiä, jossa taistelevien joukkojen rungon muodostavat edelleen panssarijoukot ja jalkaväki.

---

¹⁵³ Panschin, Vladimir: *Venäjä pyrkii jatkuvaan valmiuteen Venäjän strategiset esikunta- ja johtamisharjoitukset*, Suomen Sotilas, nro.3, 2021, s. 30–35.

5.1.1 Joukkojen kompositio

Joukkojen osalta toistuvia elementtejä olivat yleisjoukkojen toimiminen taistelevien joukkojen pääasiallisena runkona. Yleisjoukkojen toiminnassa oli vahva aselajijoukkojen ja strategisten joukkojen tuki. Tykistö ja epäsuorantulen asejärjestelmät loivat pohjan tulenkäytölle, mutta ilma- ja merialustaisten aseiden tulta käytettiin kasvavissa määrin osana kokonaistulenkäytön järjestelyä. Tulenkäyttöön keskeiseksi osaksi nousivat myös lennokit, joita käytettiin myös kasvavissa määrin tilannekuvan ylläpidon ja tulenjohdon nopeuttamisen toteutukseen.

Lennokkien lisääntymisen lisäksi yleisjoukkojen toiminnan rinnalla keskeisimmät joukkojen elementit olivat maahanlaskujoukot, ilmatorjuntajoukot, elektronisen sodankäynnin joukot ja informaatio sekä kyberulottuvuudessa tapahtuva toiminta. Ylipäättään aselajijoukkojen toiminta oli vahvasti mukana yleisjoukkojen toiminnassa. Eri joukkojen toiminnassa pyrittiin yhteistoiminnan tehostamiseen ja eri suorituskykyjen saumattomaan yhteyteen.

Joukkojen suurimmat muutokset tapahtuivat lähinnä harjoituksiin osallistuvien kokoonpanojen osalta sekä kaluston muutoksissa. Vuoden 2009 harjoituksessa kokeiltiin silloin käyttöön otettuja prikaatikokoonpanoja, mutta vuoden 2013 harjoituksesta eteenpäin toiminta painottui joukko-osastojen muodostamien pataljoonantaisteluosastojen ympärille. Tähän syynä oli pääosin käytettävissä olevan henkilöstön vaje ja sen myötä kyky koota suurempia joukkokokoonpanoja kasaan. Lisäksi pataljoonantaisteluosastot oli havaittu taktisen tason taistelutoiminnan kannalta ketteräksi ja toimivaksi konseptiksi.

Joukoilla vastattiin ainakin nimellisesti vuodesta 2013 aina vuoteen 2017 illegaalien ja terroristien muodostamaan uhkaan. Kuitenkin joukkojen käyttö ja toiminta ei ollut suoraan korreloivaa juuri terroristien muodostaman uhan torjuntaan. Enemmänkin joukkojen käytöllä vastattiin konventionaalisemman vihollisen muodostamaan uhkaan, jossa korostui erityisesti taistelutilan eristäminen ilmatorjunnalla sekä elektronisen sodankäynnin eri keinoin. Vuosien 2009 ja 2021 osalta uhkakuvana oli ns. perinteisemmän konventionaalisen vihollisen hyökkäys liittovaltion alueelle ja niin ikään käytännön toiminnassa esiintyi samoja ilmiöitä kuin muidenkin vuosien osalta.

5.1.2 Strateginen keskittäminen

Joukkojen liikkeiden ja suuremmissa kuvassa tapahtuvan keskittämisen osalta tutkimuksessa tehdyt havainnot muodostuivat pitkälti suurempien liikkeiden analysoinnista. Joukkojen keskittäminen harjoitusalueille tapahtui lähes kaikissa tutkituissa harjoituksissa hyvin välittömässä ajallisessa läheisyydessä harjoitusten aktiivivaiheeseen nähden. Joukkojen liikkeellesaattamistavat vaihtelivat valmiushälytyksen myötä tehdyistä ns. tavanomaisempaan tapaan, jossa joukot pakkasivat varusteensa ja siirtyivät määrätyille harjoitusalueilleen.

Keskittämisen siirtymistä joukot harjoittelivat lähes kaikilla mahdollisilla tavoilla. Joukkojen pääasialliseen siirtämiseen käytettiin junakuljetuksia. Tähän pääasiallisena syynä on Venäjän läntisen alueen laaja ja hyvin verkostoitunut rataverkosto. Junakuljetusten lisäksi joukkoja kuljetettiin lennättämällä, joki- ja merikuljetuksin erilaisilla venekalustoilla, siviilitoimijoiden palveluita hyödyntämällä sekä joukkojen omalla kalustolla toteutetuilla moottorimarsseilla.

Harjoituksien aikana maahanlaskujoukot edustivat liikettä hyvin paljon. Ne toteuttivat joka harjoituksessa useampia siirtymiä eri menetelmillä ja etenkin laskuvarjopudotuksina osana taisteluliikkeitä. Ylipäätään maahanlaskujoukkojen ja ilmarynnäkköjoukkojen rooli oli hyvin keskeinen kaikkien harjoitusten skenaarioissa. Maahanlaskujoukkojen liikkeellä luotiin harjoitusten kokonaiskuvassa edellytyksiä yleisjoukkojen keskittämiseksi ja sillanpääasemien valtaamisille. Lisäksi maahanlaskujoukkoja käytettiin osin tukemaan ja paikkaamaan yleisjoukkojen toimintaa osana suurempia joukkojen keskityksiä.

Osana harjoituksia joukkojen keskittäminen on ollut varsin yhdenmukaisesti näyttäytynyt elementti. Vaikka harjoituksissa on osin vastattu konventionaalisten joukkojen uhkaan ja osin terrorismin muodostamaan uhkaan, niin käytännön toimet ovat olleet varsin samankaltaisia. Joukot on pyritty samaan nopeasti ja osin yllätyksenomaisesti liikkeelle tukikohdistaan. Niiden liikettä on suojattu eri aselajien tuella eri toimintaympäristöissä.

Liikkeiden suojaamisen lisäksi joukkoja on pyritty keskittämään nopeasti toiminta-alueilleen useita erilaisia kuljetusmenetelmiä käyttäen. Samoin joukkojen nopeaa siirtoa on harjoiteltu osana muuta toimintaa. Yleisesti vaikuttaa, että harjoitusten keskittämisisillä on pyritty harjoittelemaan ja vastaamaan viholliseen, joka kykenee vaikuttamaan syvyyteen ilma-avaruusolotuvuudessa sekä tiedustelulla.

5.1.3 Johtamisen järjestelyt

Johtamisen järjestelyt koostuivat harjoituksissa teknologisen kehityksen mukana tuomista välineistä ja innovaatioista sekä yleisestä johtamisen kehityksen tahtotilasta. Joukkojen johtamista pyrittiin tukemaan eri tavoin uudella teknologialla ja samalla johtamista haluttiin nopeuttaa sekä tehostaa eri johtamistasojen välillä.

Johtamistasojen välisen toiminnan keskiössä oli kehittää etenkin komentoketjun toimivuutta ja nopeutta aina ylimmästä esikunnasta taktisen tason joukkoihin asti. Samalla keskeisenä tavoitteena oli harjoittaa taktisella tasolla toimivien joukkojen itsenäisyyttä ja aloitteellisuutta poikkeavienkin ratkaisujen tekemiseen.

Teknologisten innovaatioiden ja vahvan kehittämiseen perustavan toiminnan lisäksi kaikkia harjoituksia yhdisti myös niiden kanssa samaan aikaan järjestetty muu harjoitustoiminta. Kaikkien tarkasteltujen harjoitusten osana tai samaan aikaan niiden kanssa järjestettynä oli Pohjoisen laivaston joukkojen harjoituksia. Nämä Pohjoisen laivaston harjoitukset eivät aina olleet virallisesti osana Zapad -harjoituksia, mutta niiden luonne ja toiminta ovat viitanneet niiden liittyvän Zapad -harjoitusten kokonaisuuteen. Samoin Zapad -harjoitusten yhteydessä on ollut muitakin erilaisia aselajijoukkojen harjoituksia sekä muissa sotilaspiireissä järjestettyjä harjoituksia, jotka ovat luonteiltaan olleet hyvin yhteneviä Zapadien kanssa. On mahdollista, että näillä muilla harjoituksilla on kuvattu erillisiä operaatosuuntia ja niiden toiminnan johtamista osana kulloistakin Zapad -harjoitusta.

Harjoitusten uhkakuvien vaihtelusta huolimatta, harjoitusten käytännön toiminta on ollut hyvin yhtenevää. Kaikissa harjoituksissa on pyritty luomaan edellytykset ja kyvykkyydet suurten joukkojen hallinnoimiselle sekä kokeiltu erilaisia kehitettyjä järjestelmiä. Pääosa uusista järjestelmistä on ollut luonteeltaan suurempia joukkokokonaisuuksia palvelevia ja niiden toimintaa on ollut mahdollista verkottaa sekä hajauttaa. Pääosin johtamisen järjestelyillä ja niiden kehitymisellä on koetettu vastata käytännön toiminnan perusteella konventionaalisen ja vahvaan ilma-avaruushyökkäyskykyyn kykenevän sotavoiman muodostamaan uhkaan.

5.1.4 Pohdinta

Zapad näyttävät muodostuneen hyvin samankaltaisista rakenneosista. Harjoituksien rakenne on ollut varsin yhtenevä harjoitusjoukkojen komposition, strategisen joukkojen keskittämisen ja johtamisen järjestelyiden osalta. Näiden keskeisten rakenneosien eri elementit ja niiden esisiintyminen on ollut hyvin yhtenevää. Huolimatta mihin uhkaan harjoituksilla on haluttu vastata tai minkälaisia joukkokokoonpanoja on haluttu käyttää, niin käytännön tasolla toiminta on ollut yhtenevää.

Merkittävimpiä muutoksia harjoituksissa on ollut eri välineiden ja menetelmien kehityksen myötä tulleissa toiminnoissa. Kehitys on keskittynyt pääosin kaluston uusimiseen, uusiin välineisiin ja johtamisjärjestelmiin sekä henkilöstön aseman kehittämiseen. Reformien myötä tulleiden kehitysten osalta toiminta on kehittynyt, mutta se ei kuitenkaan ole muuttunut täysin miltään osa-alueelta esim. lennokkien käyttö oli osa toimintaa jo vuonna 2009 ja niiden käyttö sekä käyttötavat lisääntyivät vuoteen 2021 tultaessa, mutta perusajatus niiden käytöstä säilyi hyvin samankaltaisena.

Harjoituksen uhkakuvat ovat olleet käytännön tasolla tulkittavissa hyvin yhteneviksi. Harjoitusten toiminta on ollut virallisista ilmoituksista huolimatta hyvin yhdenmukaista ja niissä on toistunut samoja isoja teemoja. Kaikkiaan harjoitusten toiminta on viitannut suuremman sota-toimen harjoitteluun ns. tavanomaista vihollista vastaan, erilaisten illegaalien joukkojen sijasta.

On hyvin todennäköistä, että harjoitusten todellinen uhkakuva on ollut sotilasliitto Nato ja sen alueelliset jäsenmaat. Tätä johtopäästöä puoltaa harjoituksissa kuvattujen vihollisten satelliitti- ja ilmavalvonnalta suojautumisen harjoittelut, vahvaan ilmauhkaan varautuminen ja taistelalueiden eristämisen harjoittelu ilmatorjunnan sekä elektronisen sodankäynnin joukoilla.

Samoin harjoitusvihollisen tuhoaminen on toteutettu pitkälti panssarijoukoilla, joita on tuettu vahvasti kokonaistulenkäytöllä ja maahanlaskujoukkojen toiminnalla. Kokonaisuutena vihollinen on pyritty aluksi torjumaan liikkuvalla puolustuksella, jonka jälkeen siihen on isketty vastahyökkäyksillä. Näillä vastahyökkäyksillä vihollinen on sidottu taisteluun ja se on eritetty pienempiin osiin, jotka on lyöty kokonaistulenkäytöllä ja yleisjoukkojen keskityksillä.

Lisäksi joukkojen keskittämisisä on pyritty harjoittelemaan useiden eri menetelmien hyödyntämistä. Mahdollisesti näin on haluttu varmistaa varareittien käytettävyys ja mahdollisuus siirtää joukkoja tilanteessa vähiten vihollisen toiminnasta kärsivällä tavalla. Samoin näin on vältetty tukkimasta mitään kuljetusreittejä täysin ja mahdollistettu huoltokanavien auki pysyminen.

On mahdollista, että harjoituksilla on haluttu saavuttaa virallisten ja julkisuuteen kerrottujen tavoitteiden lisäksi muita epävirallisempiä tavoitteita. Yksi mahdollisuus on, että harjoituksilla on haluttu esittää vastike Naton järjestämille harjoituksille Euroopassa. Samoin on mahdollista, että harjoituksilla ja harjoitusjoukkojen sijoittumisella on haluttu luoda poliittista painetta etenkin itä-Euroopan alueella sijaitseviin valtioihin.

Vuoden 2013 Zapad -harjoitus saattoi toimia osaltaan joukkojen valmistelun alustana vuonna 2014 tapahtuneeseen Krimin valtaukseseen. Samoin vuonna 2021 toteutunut Zapad -harjoitus ja sitä jatkaneet harjoitukset niin Venäjällä kuin Valko-Venäjällä valmistelivat osaltaan erittäin todennäköisesti Venäjän hyökkäystä ukraina 24.02.2022.¹⁵⁴

Eri valmisteluiden ja poliittisen paineen luomisen lisäksi Zapad -harjoituksilla on voitu osaltaan haluta normalisoida suurten sotajoukkojen toimintaa muiden maiden läheisyydessä. Lisäämällä tämän kaltaista de-sensitiivisyyttä on ollut helpompi saada aikaan kuva, jossa sotaharjoitukset näyttäytyvät itseisarvoisina tapahtumina sotaan valmistautumisen sijasta.

Tämän kaltainen tavoitteellisuus on itsessään varsin loogista. Tämän tutkimuksen viimeistelyvaiheessa sota Ukrainassa on kestänyt noin kolme viikkoa. Sodan täysimittainen alkaminen vaikutti vielä epävarmalta tilanteen kehittymiseltä aivan sodan alkuun asti. Tai ainakin yleisessä puheessa sodan alkamiseen ei oltu yleisesti valmiita uskomaan. Tämä siitäkin huolimatta, että Zapad 2021 -harjoituksen päätyttyä Venäjä oli alkanut koota joukkoja enemmissä määrin Ukrainan vastaiselle rajalle ja jatkoi sotaharjoitusten toteuttamista erittäin mittavilla kokoonpanoilla.

Tämän tutkimuksen valmistuessa Ukrainassa tapahtuvista sotatoimista ei ole vielä tarpeeksi varmistettua tietoa, jonka perusteella voitaisiin todeta varmasti sotataidon esiintymistä. Alustavien havaintojen perusteella Venäjän joukot eivät ole kuitenkaan onnistuneet täysin operaatioissaan ja osin toiminnassa on turvauduttu hyvin massamaiseen tulenkäyttöön.

---

¹⁵⁴ Helin, Satu, Pylkkö, Tommi, Vähäkangas, Harri: *Katso aikajanelta, miten Venäjän aloittama sota on edennyt*, 24.2.2022, [<https://yle.fi/uutiset/3-12331818>] luettu 08.03.2022

5.2 Tutkimuksen arviointi

Tutkimuksen toteuttamisessa venäjän kielen taidon vajaavaisuus rajasi tutkijalle käytössä olevaa materiaalia merkittävästi. Lähdemateriaali rajoittui pitkälti suomalaisiin julkaisuihin sekä englannin- ja ruotsinkielellä julkaistuihin materiaaleihin. Samoin lähdemateriaalien osalta tutkimukset ja eritavoin esitetyt analyysit ovat suuressa osassa. Varsinaisia venäjänkielisiä primäärilähteitä ei ole ollut juuri saatavilla tutkimuksen lähdemateriaaliksi. Toisaalta harjoitusten osalta tunnistetut primäärilähteinä toimivat harjoituskertomukset ja paikan päällä tehdyt havainnot ovat todennäköisesti hyvin vaikeasti saatavilla.

Tutkimuksen lähteinä käytetyt materiaalit ovat saattaneet osaltaan vaikuttaa tutkimukseen. Niiden esittämä tieto on ollut jo jollakin tavalla suodatettua ja analysoitua. Tällöin niiden esittämät tiedot ja johtopäätöksiin johtaneet datan osat ovat voineet olla jo osin vinoutuneita. Tämä on voinut edelleen kertaantua tutkijan tekemässä työssä. Tätä tutkimuksellista riskiä pyrittiin hallitsemaan keskittymällä mahdollisimman paljon raakadatan löytämiseen ja jäljittämään tietoa lähemmäs alkuperäistä lähdettä. Samoin kaikki muissa tutkimuksissa ja töissä vastaan tulleet kommentit ja johtopäätökset käsiteltiin tarkasti sekä niitä analysoitiin erikseen eri vaikuttimien tunnistamiseksi.

Tutkimuksen rajaaminen koskemaan pääosin vain Venäjän maakomponentin toimintaa oli perusteltua suhteutettuna tutkimuksen aikakehykseen. Rajauksia tarkennettiin vähäisesti tutkimuksen edetessä ja rajausten tarkennuksella pyrittiin lähinnä tarkentamaan huomiota osaan käsiteltävistä kokonaisuuksista.

Merkittävämpi tutkimuksen tarkentaminen ja rajaaminen muodostui yhteistoiminnallisen rakenneosan tutkimisen poisrajaamisesta. Tutkimuksen alkuvaiheissa asevoimien ja muiden toimijoiden välinen yhteistoiminta tunnistettiin yhdeksi mahdolliseksi harjoitusten kannalta relevantiksi rakenneosaksi. Kuitenkin tutkimuksen edetessä yhteistoiminnan osalta kerätty materiaali osoittautui riittämättömäksi mielekkään ja kattavan tutkimuksen toteuttamiseen. Tämän takia yhteistoiminnan tarkastelu rajattiin harjoitusten tarkastelun ulkopuolelle.

Lähdemateriaalista johtuvien poikkeavuuksien tai niiden aiheuttamien vinoumien lisäksi tutkimukseen ovat voineet vaikuttaa tutkijan omat kognitiiviset vinoumat ja ankkuroinnit. Osaltaan tämän kaltaiset tekijät voivat vaikuttaa tutkimuksen objektiivisuuteen. Näiden tekijöiden riskejä pyrittiin hallitsemaan etenkin analyysejä toteutettaessa. Eri lähteistä esitetty tieto pyrittiin jäljittämään alkuperäiseen lähteeseen ja varmentamaan useammasta kuin yhdestä lähteestä kun mahdollista. Samoin tutkijan omaa tutkimustyötä tarkasteltiin useampia kertoja ja sitä verrattiin kerättyyn dataan. Näin muodostettuja johtopäätöksiä arvioitiin faktoihin suhteutettuna.

Tutkimuksen edetessä koottuja tuloksia pyrittiin tarkastelemaan tasaisesti myös verrattuna tutkimuksen ohjaavaan teoriaan. Tällä tavalla pyrittiin estämään työn erkaantuminen harjoitusten rakenneosien esiintymisen tarkastelusta. Tämän toiminnan haasteena oli kuitenkin valvonnan toteutuminen pääasiallisesti tutkijan oman tarkastelun perusteella. Tätä toimintaa tuki kuitenkin tutkijan ja tutkimustyön ohjaajien välinen vuorovaikutus.

5.3 Jatkotutkimusehdotukset

Tutkimuksen tekemisen aikana tutkijalle muodostui useita tähän tutkimukseen liittymättömiä kysymyksiä. Esille nousseisiin kysymyksiin ei ollut mahdollista vastata pääasiassa tutkimukseen käytettävissä olevan rajallisen aikaresurssin takia. Samoin useammat esille nousseet kysymykset muodostavat jo itsessään tämän tutkimuksen kannalta hyvin irrallisia ja erillisiä kokonaisuuksia, jotka toimivat jo omina päätutkimuskysymyksinään. Tässä on esiteltynä selkeiksi kysymyksiksi muodostetut keskeisimmät aiheet, joiden tutkiminen toisi lisää uutta tietoa.

Harjoituksissa yhtenä keskeisenä tekijänä on ollut yhteistoiminta muiden voimaministeriöiden kanssa. Tällaista yhteistoimintaa on ollut havaittavissa kaikissa Zapad -harjoituksissa. Tutkimuskysymyksenä esitettynä: *Miten yhteistoiminta voimaministeriöiden joukkojen kanssa on järjestetty osana Zapad -harjoituksia?*

Ylemmän tason strategisen yhteistoiminnan lisäksi voimaministeriöiden joukkojen yhteistoiminnasta taktisella tasalla on ollut viitteitä osana Zapad -harjoituksia. Tämän toiminnan tarkemmista yksityiskohdista ja toteutustavoista ei kuitenkaan ole selvää tietoa. Samoin muiden ministeriöiden joukkojen osallistumisesta taistelutoimintaan on joitakin viitteitä, muttei tarkkoja tietoja. Tämä ongelma on tutkimuskysymyksenä esitettynä: *Minkälaista yhteistoimintaa on harjoituttettu taktisoperatiivisella tasalla ja mitkä kaikki muut voimaministeriöt ovat siihen osallistuneet?*

Zapad -harjoitukset ovat osaltaan harjoitusvuoden ja koulutuskauden päättäviä tapahtumia. Samoin niihin valmistaudutaan osan jopa varsin mittavilla alustavilla sekä valmistavilla harjoituksilla. Kuitenkin tarkempi tieto siitä, miten nämä harjoitukset johtavat kulloinkin kulmineatipisteenä toimivaan Zapad -harjoitukseen, on vähäisempää. Tutkimuskysymyksenä esitettynä tämä ongelma on: *Miten muut samana vuonna tapahtuneet harjoitukset ja valmiusharjoitukset ovat johtaneet kulloisenkin vuoden Zapad -harjoitukseen? Lisäksi: Miten eri joukko-osastojen ns. tavalliset harjoitukset ja valmiusharjoitukset ovat valmistaneet joukkoja Zapad -harjoitukseen?*

Zapad -harjoitukset ovat Läntisen sotilaspiirin alueella tapahtuvia strategisia harjoituksia, jotka käsittelevät pääasiallisesti Läntisen sotilaspiirin toimijoita. Muiden sotilaspiirien alueilla järjestään niiden omia vastaavan luonteen strategisia harjoituksia. Tämän tutkimuksen myötä voidaan esittää tutkimuskysymyksenä: *Ovatko Zapad -harjoituksissa tunnistetut rakenneosat yhteneviä myös muiden vastaavan tason strategistenharjoitusten kanssa?*

Venäjän hyökättyä Ukrainaan vuoden 2022 helmikuussa on tullut ajankohtaiseksi tarkastella venäläisen sotataidon näyttäytymistä käytännössä. Tällaista tarkastelua voidaan tehdä etenkin sotaan osallistuneiden Läntisen sotilaspiirin joukkojen kautta. Tarkastelemalla miten Läntisen sotilaspiirin joukot ovat toimineet sotaharjoituksissa ja vertaamalla harjoitusten havaintoja Ukrainassa havaittuun toimintaan. Tutkimuskysymyksenä esitettynä: *Onko Zapad -harjoituksissa tai muissa sotaharjoituksissa nähtyjä elementtejä ja toimintaa havaittavissa Ukrainan sodassa ja miten ne ilmenevät?*

LÄHTEET

1. JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET

1.1 Puolustusvoimien asiakirjat

1.2 Muiden viranomaisten asiakirjat

1.3 Opinnäytteet

Heinänen, Samuli: *Länsimaiset johtopäätökset Venäjän sotilasoperaatioissa Ukrainassa ja Syyriassa*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotataidon laitos, pro gradu -työ, Helsinki, 2019.

Intke, Niko: *Venäjän maavoimien pataljoonan taisteluosaston käyttö verkostokeskeisen sodankäynnin teorian mukaisesti*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotataidon laitos, pro gradu -työ, Helsinki, 2019. TL IV

Koistinen, Jarkko: *Georgiasta Ukrainaan – Venäjän sotataito ja taistelupotentiaali*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotataidon laitos, diplomityö, Helsinki 2017.

Juurakko, Antti: *Valko-Venäjän asema Venäjän Sotilaspolitiikassa*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotataidon laitos, diplomityö, Helsinki, 2017.

Vasara, Antti: *Refleksiivisen kontrollin mallit ja vastustajan päätöksentekoon vaikuttaminen Venäjän sotaharjoituksissa 2010-luvulla*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitos, diplomityö, Helsinki, 2017.

1.4 Ohjesäännöt

1.5 Haastattelut

1.6 Muut julkaisemattomat lähteet

2. JULKAISTUT LÄHTEET

2.1 Tutkimukset ja opinnäytteet

Ben Connable, Abby Doll, Alyssa Demus, Dara Massicot, Clint Reach, Anthony Adler, William Mackenzie, Matthew Povlock, Lauren Skrabala: *Russia's limit of Advance Analysis of Russian Ground Force Deployment Capabilities and Limitations*, RAND Corporation, Santa Monica California, 2020.

Ekström, Markus: *Rysk operativ-strategisk övningsverksamhet under 2009 och 2010*, FOI 3022, 2010.

Forsström, Pentti: *Venäjän sotilasstrategia muutoksessa: tulkintoja Venäjän sotilasstrategian perusteiden kehityksestä Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen*, Maanpuolustuskorkeakoulu Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 32, Dissertaatio, 2019.

Frolov, Andrey: *Russian Army in 2014 and Western Military District*, Centre for Analysis of Strategies and Technologies (CAST), 2014,

Lalu, Petteri: *Syvää vai pelkästään tiheää?*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 1: No. 3 / 2014, Dissertaatio, Juvenes Print, Tampere 2014.

Järvenpää, Pauli: *Zapad 2013 A View From Helsinki*. The Jamestown Foundation, Washington DC, 2014.

Monaghan, Andrew: *How Moscow Understands War and Military Strategy*, CNA, 2020.

Muzyka, Konrad: *Russian Forces in the Western Military District*, CNA, 2020.

Norberg, Johan: *Training for War – What Military Exercises 2009-2017 Say About the Fighting Power of Russia's Armed Forces*, FOI 4627, 2018.

Thomas, Timothy: *THE CHEKINOV-BOGDANOV COMMENTARIES OF 2010-2017: WHAT DID THEY TEACH US ABOUT RUSSIA'S NEW WAY OF WAR?*, The MITRE Corporation, 2020.

Panschin, Vladimir: *"Niin sotii kuin harjoittelee" Tulkintoja Zapad-2017 sotaharjoitustapah- tumista sekä arvio Venäjän asevoimien joukkojen käytöstä ja toimintatavoista Zapad-2017-har- joitukseen peilaten*, Maanpuolustuskorkeakoulu Sotataidonlaitos Julkaisusarja 3: Työpapereita 10, Helsinki 2019.

Petraitis, Daivis: *The Anatomy of Zapad-2017 Certain Features of Russian Military Planning*, Lithuanian annual strategic review 2017-2018 Volume 16, 2018.

Pynnönen, Katri ja Mashiri, James: *Venäjän sotilasdoktriinit vertailussa – Nykyinen versio viiritettiin kriisiajan taajuudelle*, Ulkopoliittinen Instituutti, FIIA Report 42, Helsinki, 2015.

Rautala, Ari: *Venäjän sotilasreformi - Asevoimien uusi ilme. Maanpuolustuskorkeakoulu*, Strategian laitos, Julkaisusarja 4: työpapereita No 51, Juvenes Print, Tampere 2014.

Zdanavičius, Liudas & Czekaj, Matthew (eds.): *Russia's ZAPAD 2013 Military Exercise Lessons For Baltic Regional Security*. The Jamestown Foundation, Washington DC, 2015.

Weber, Robert P: *Basic Content Analysis*, 2. painos, Newbury Park, 1990

Westrelund, Frederik, Oxenstierna, Susanne, et al: *Russian Military capability in a ten year perspective – 2019*, FOI 4758, 2019.

2.2 Kirjallisuus

Eskola, Jari: *Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen tutkimuksen analyysi vaihe vaiheelta, Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittavalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*, Juhani Aaltola & Raine Valli (eds.), PS-kustannus, Jyväskylä, 2001.

Huttunen Mika ja Metteri Jussi (toim): *Ajatuksia operaatiotaidon ja taktiikan laadullisesta tutkimuksesta*. MPKK TAKTL: n julkaisusarja 2, Edita Prima Oy, Helsinki, 2008.

Kananen, Jorma: *Opinnäytetyön ja pro gradun pikaopas*, Jyväskylän Ammattikorkeakoulun Julkaisuja 262, Punamusta Oy, Jyväskylä, 2019.

Kniivilä, Sonja, Lindblom-Ylänne, Sari & Mäntynen, Anne: *Tiede ja Teksti tehoa ja taitoa tutkielman kirjoittamiseen*, Gaudeamus, Printon Trükikoda, Tallinna, 2017.

Tuomi, Jouni ja Sarajärvi, Anneli: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi, Helsinki, 2002.

2.3 Artikkelit

Blank, Stephen: *What do the Zapad 13 Exercises Reveal?*, Russia's Zapad 2013, Military Exercise Lessons for Baltic Regional Security, The Jamestown Foundation, Washington DC, 2014.

Giles, Keir: *RUSSIA HIT MULTIPLE TARGETS WITH ZAPAD-2017*, Carnegie Endowment for International Peace, 2018.

Muzyka, Konrad: *Defending the Union Zapad-2021*, International Center For Defence and Security, 2021.

Muzyka, Konrad: *Go West: Analyzing Zapad*, Jane's Defence Weekly, 2017.

Muzyka, Konrad: *Russian Forces in the Western Military District*, CNA, 2020

Petraitis, Daivis: *The Anatomy of Zapad-2017 Certain Features of Russian Military Planning*, Lithuanian annual strategic review 2017-2018 Volume 16, 2018.

Shepolavenko, Maksim: *Forms and Objectives of Operational and Combat Training in the Russian Armed Forces*, Moscow Defense Brief, No. 5, 2018.

Stoicescu, Kalev: *Decoding Zapad-2017*, International Centre for Defence and Security, Estonia, 2017.

Zaytzev, Vadim: *Russian Participation in International Military Drills in 2012-2014*, Moscow Defence Brief No3, Moskova, 2018.

2.4 Lehdet

Bogdanov, A, Ye, Popov, S, A, Ivanov, M, S: *Prospects for Combat Actions Fought with Network-Centric Technologies*, Military Thought, No. 1, Vol. 23, March 31, 2014.

Panschin, Vladimir: *Venäjä pyrkii jatkuvaan valmiuteen Venäjän strategiset esikunta- ja johtamisharjoitukset*, Suomen Sotilas, no3, 2021.

2.5 Muut julkaistut lähteet

[https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_2_3.html]

Helin, Satu, Pylkkö, Tommi, Vähäkangas, Harri: *Katso aikajanalta, miten Venäjän aloittama sota on edennyt*, 24.2.2022, [<https://yle.fi/uutiset/3-12331818>]

Kofman, Michael: *The Crimean Crisis and Russias Military Posture in the Black sea*, 19.08.2016, [<https://warontherocks.com/2016/08/the-crimean-crisis-and-russias-military-posture-in-the-black-sea/>]

Kofman Michael: *The Misadventures of Russia and the United States in Syria: Complete strategy implosion*, 11.10.2016, [<https://warontherocks.com/2016/10/the-misadventures-of-russia-and-the-united-states-in-syria-complete-strategy-implosion-edition/>]

Kofman, Michael: *Russian Military Analysis*, [<https://russianmilitaryanalysis.wordpress.com/author/twentydunhills>]

Maanpuolustuskorkeakoulun kirjasto [<https://mpkk.finna.fi/>]

McDermott, Michael: *Zapad 2009 Rehearses Countering a NATO Attack on Belarus*, 30.09.2009, [<https://jamestown.org/program/zapad-2009-rehearses-countering-a-nato-attack-on-belarus/>]

Muzyka, Konrad: *Image Analysis: A VDV operation at the Strugi Krasnye Range*, 17.09.2021, [https://rochan-consulting.com/wp-content/uploads/2021/09/Strugi-Krasnye_VDV_map_17Sep21.pdf]

Muzyka, Konrad: *Zapad-2021 Strategic-Operational exercise – part 15 (Unit numbers)*, 22.09.2021, [<https://rochan-consulting.com/zapad-2021-strategic-operational-exercise-part-15-unit-numbers/>]

Organization for Security and Co-operation in Europe: *Vienna Document 2011*, [<https://www.osce.org/files/f/documents/a/4/86597.pdf>]

Panschin, Vladimir: *Mitä vanjat puuhaa?* [<https://mitavanjatpuuhaa.blogspot.com>]

Rochan Consulting [<https://rochan-consulting.com/blog/>]

Venäjän asevoimat [<http://eng.mil.ru/en/index.htm>]

